

Auteurs: Jan W. de Keijser
Peter J. van Koppen
Henk Elffers

Op de stoel van de rechter

Oordeelt het publiek net zo als de strafrechter?

Samenvatting

In dit onderzoek wordt nagegaan of de vaak geconstateerde kloof tussen wat rechters aan straffen opleggen en wat het publiek aan straffen zou willen opleggen kan worden gedicht door het publiek volledig over de ins en outs van concrete strafzaken te informeren.

Menig opinieonderzoek heeft getoond dat het algemeen publiek veel strenger zou willen straffen dan strafrechters in de praktijk doen. Men spreekt wel van een punitiviteitskloof. Soms wordt evenwel aangevoerd dat dit verschijnsel maar gedeeltelijk het gevolg zou zijn van een feitelijk verschil in gestrengheid van het oordeel van rechters en van het publiek. Tenminste deels zou die kloof zich kunnen voordoen doordat zulk opinieonderzoek in het algemeen vraagt naar het verhoopte strafklimaat, terwijl rechters zich over concrete zaken buigen, waarbij feiten en omstandigheden van misdrijf, dader en slachtoffer in detail aan de orde komen. Men meent dan dat het publiek, wanneer het maar evenzozeer als de rechter op de hoogte zou zijn gebracht van details van het misdrijf, wellicht net zo zou straffen als de rechter. In die theorie zou informatie aan het publiek de kloof tussen rechters en publiek dichten.

Dit rapport onderzoekt de houdbaarheid van die theorie, door middel van een bijna levensecht experiment. Voor het onderzoek is een aantal concrete en volledige strafdossiers betreffende mishandeling en betreffende woninginbraak geconstrueerd. Deze zijn zowel aan strafrechters als aan leden van het algemeen publiek voorgelegd. Men is gevraagd een

straf toe te meten. Wat op deze manier van de oordelaars wordt gevraagd lijkt nauwkeurig op de taak die een strafrechter in zijn dagelijkse praktijk voorgeschoteld krijgt, behoudens dat dan altijd ook het onderzoek ter terechtzitting plaatsvindt. De uitkomsten van de beslissingen zijn vergeleken met wat andere leden van het publiek als oordeel uitspreken, niet na kennisnemen van deze complete dossiers, maar op basis van een korte samenvatting in de vorm van een krantenbericht.

De resultaten laten zien dat de ook hier weer aangetroffen kloof tussen gewenste straffen bij het onvolledig geïnformeerde publiek dat zich baseert op een krantenbericht en de strafrechters inderdaad groter is dan die tussen het volledig op de hoogte gestelde publiek en de strafrechters. De kloof wordt bij die laatste groep kleiner, maar hij wordt allerminst volledig gedicht: ook tussen leden van het publiek die zich op de volledige dossiers baseren en de strafrechters blijft een belangrijk verschil bestaan.

De reikwijdte van deze resultaten wordt kritisch besproken.

Inhoudsopgave

Samenvatting

1. Vraag en achtergrond	6
1.1 Inleiding	6
1.2 Probleemstelling	7
1.3 Een blik op de methodologische literatuur	7
2 Opzet van het onderzoek	10
2.1 De structuur van de onderzoekopzet	10
2.2 Survey- en casusonderzoek	12
2.2.1 Het survey-onderzoek	12
2.2.2 Het Casus-onderzoek	13
Casus-dossiers	14
Casus-krantenberichten	14
2.3 Respondenten	16
2.3.1 Rechters	16
2.3.2 Leken	17
2.4 Tijdstippen van bevraging	18
3 Resultaten: het surveyonderzoek	20
3.1 Samenstelling steekproef	20
3.2 Meninge n over het strafklimaat in Nederland	20
3.3 Leidt onvrede over straffen tot kritiek op de rechter?	21
3.4 Zorgen over criminaliteit en straftoemeting	22
3.5 Interesse en kennis	22
3.6 Algemene bezorgdheid over criminaliteit: de ABC-factor	24
4 Resultaten: het experiment	26
4.1 Selectie deelnemers experiment	26
4.2 De taak voor de deelnemers	26
4.3 Een nadere blik op de vraag naar straffen	27
4.4 Het effect van het aangeven van een maximumstraf	30
4.5 Rechters en leken over dezelfde dossiers	31
4.6 Dossiers en krantenberichten voor dezelfde strafzaken	32
4.7 De punitiviteitskloof	33
4.8 Conclusie uit experimenteel onderzoek	37

5	Survey en experiment vergeleken	38
5.1	Verband tussen survey-gestrenghed en experimentele beslissingen	38
5.2	Verband tussen de ABC-factor en experimentele beslissingen	38
5.3	Verband kennis en experimentele beslissingen	40
6	Conclusie en discussie	42
6.1	Eerste beperking: het onderzoek betreft alleen ernstige misdrijven	42
6.2	Tweede beperking: een experiment is gratis	42
6.3	Derde beperking: geen behandeling ter terechtzitting	43
6.4	Alle beperkingen ten spijt: het publiek blijkt punitiever dan de rechter	43
6.5	De betekenis van de bevindingen	44
6.6	De werkzaamheid van straf	44
6.7	Referentiekader	44
6.8	Het traagheidseffect	45
6.9	Wat betekenen de geopperde verklaringen?	45
	Dankwoord	46
	Literatuur	48
	Auteursinformatie	52
	Appendix 1: De drie dossiers	54
	Appendix 2: De krantenberichten	76

Vraag en achtergrond

1.1 Inleiding

Uit opinieonderzoek naar het gewenste strafklimaat in ons land komt sinds jaar en dag naar voren dat het Nederlandse publiek vindt dat rechters te licht straffen. Die publieke opinie wordt doorgaans gemeten aan de hand van een algemene surveystelling waar men het in min of meerdere mate mee eens dan wel oneens kan zijn. Een bekend voorbeeld daarvan is een stelling die het SCP lange tijd aan de bevolking heeft voorgelegd: *'Misdaden worden in Nederland over het algemeen te licht bestraft'*. De laatste jaren beamen steeds minstens vier van de vijf Nederlanders die stelling: in 2002 stemde 91 procent van de Nederlanders hiermee in (SCP, 2002), in 2003 was dat 85 procent (Elffers & De Keijser, 2004). Ook de Justitie Issue Monitor gaf in oktober 2003 80 procent instemmers met een iets anders verwoorde stelling (*'Criminelen worden in Nederland te licht gestraft'*) (JIM, 2003). Nederland is overigens niet bijzonder in deze antwoordpatronen over het strafklimaat. Ook in diverse andere westerse landen komt uit surveyonderzoek aan de hand van algemene stellingen een soortgelijk beeld naar voren (zie voor een bespreking Hutton, 2005; Roberts, Stalans, Indermaur, & Hough, 2003; en verder Barber & Doob, 2004; Hough & Roberts, 1998; Mattinson & Mirrlees-Black, 2000; Roberts & Stalans, 1997; Stalans, 2002). Niet alleen in Nederland, maar ook in het buitenland, zou men geneigd zijn te concluderen, ziet een grote meerderheid van de bevolking graag dat strafrechters flink zwaardere straffen gaan uitdelen. Men spreekt in dit verband wel van een *punitiviteitskloof* tussen rechters en bevolking, waaronder dan verstaan wordt het verschil in strafzwaarte dat rechters en publiek (gemiddeld) passend vinden. Het bestaan van

een grote punitiviteitskloof tussen rechters en bevolking is een reden tot zorg. De roep om zwaardere straffen gaat namelijk gepaard met een gebrek aan vertrouwen in de rechter (Hough & Roberts, 1999), hetgeen zijn weerslag kan hebben op de ervaren legitimiteit van het strafrechtelijke systeem (van Koppen, 2003).

Het is nochtans zaak geen overhaaste conclusies te trekken. Is de evidentie dat er zo'n grote kloof bestaat wel zo sterk als hierboven gesuggereerd wordt? Is het bestaan van een kloof zoals op bovenweergegeven wijze vastgesteld wel een indicatie dat rechters en het publiek fundamenteel anders oordelen over de aangegeven strafzwaarte? In de wetenschappelijke literatuur is nogal wat twijfel geuit aan de wijze waarop een kloof is vastgesteld, en de manier waarop een eventueel vastgestelde kloof moet worden geduid staat ter discussie. Ten aanzien van de eerste vraag ("Is er wel een kloof?") is er vooral methodologische kritiek op het meten van de publieke opinie geformuleerd. Ten aanzien van de tweede vraag ("Duidt een kloof op een fundamenteel verschil van inzicht tussen rechters en publiek?") is aangevoerd dat het geen wonder is dat er een kloof wordt waargenomen, als je beide partijen op geheel andere informatie laat besluiten: de rechter op een concreet en gedetailleerd straf dossier, en het publiek op een algemene geabstraheerde vraag. In de lijn van die kritiek ligt de suggestie dat de kloof zou verdwijnen als het publiek dezelfde taak zou moeten volvoeren als rechters.

Het onderhavige onderzoek is opgezet om na te gaan of deze suggestie juist is: oordeelt het publiek net zo als de rechter, wanneer het over dezelfde informatie zou beschikken als de rechter?

1

1.2 Probleemstelling

Met dit onderzoek proberen wij twee vragen te beantwoorden:

1. Is er sprake van een punitiviteitskloof tussen strafrechter en publiek, wanneer beide groepen hun strafoordeel op exact gelijke informatie in reële zaken baseren?
2. Hoe verhoudt een zodanige kloof zich ten opzichte van een punitiviteitskloof tussen wat rechters in reële zaken beslissen, en wat het publiek op basis van summier informatie beslist, en maakt dan de toon van die summier informatie daarbij nog wat uit?

Bovendien wordt in dit onderzoek de voorkeur van leden van het publiek ten aanzien van straffen geplaatst tegen de achtergrond van hun attitudes tegenover misdaad, recht en rechtspleging.

1.3 Een blik op de methodologische literatuur

We zullen, alvorens de onderzoeksopzet uit te werken, kort ingaan op de literatuur die aanleiding is geweest om nader naar het bestaan en de interpretatie van een punitiviteitskloof te kijken. De tenuer van de wetenschappelijke literatuur aangaande de publieke opinie over strafmaten is kritisch ten aanzien van de existentie van een gapende punitiviteitskloof. Zo wordt getwijfeld aan het bestaan van een eenvormige publieke opinie en is er veel methodologische kritiek geuit op het gebruik van slechts één enkele vraag in de trant van bovenstaande. Er wordt gesteld dat de publieke opinie –mits goed gemeten– helemaal niet zo eenduidig punitief is (recentelijk nog door Hutton, 2005). Zo betogen onder andere Roberts et al. (2003)

dat mensen algemene stellingen veelal beantwoorden met in hun hoofd voorbeelden van zeer ernstige misdrijven tegen de persoon, zoals moord en doodslag of verkrachting¹. Dat verschijnsel komt overeen met wat ook elders is beschreven omtrent hoe mensen omgaan met het interpreteren van weinig specifieke informatie: men neemt als voorbeeld een geval in gedachten dat men recent vernomen heeft, de zogenaamde *recognition heuristic* (Goldstein & Gigerenzer, 1999; Stalans, 2002; Tversky & Kahneman, 1982). Zo'n recent voorbeeld zal veelal door de media zijn aangereikt, waar vooral wordt bericht over de zwaarste gevallen (Hough & Roberts, 1999; Sprott & Doob, 1997). Ook wanneer mensen zaken voorgelegd krijgen die erg summier zijn in termen van achtergrondinformatie, lijken ondervraagden de neiging te hebben zich de meest 'slechte' dader voor te stellen bij het voorliggende scenario (vgl. Hutton, 2005; Van Koppen, Hessing & de Poot, 2002). Ook is er op gewezen dat het beantwoorden van de vraag of men vindt dat er strenger gestraft dient te worden dan thans het geval is, veronderstelt dat de beantwoorder van die vraag weet heeft van hoe streng er feitelijk gestraft wordt. Die voorwaarde lijkt lang niet altijd vervuld. De perceptie door het publiek van wat rechters doen is vertekend (Elffers & De Keijser, 2004). In wat algemenere zin wordt ook getwijfeld aan de mate waarin het publiek kennis van zaken heeft ten aanzien van wat er omgaat in het strafrecht in het algemeen (Doob & Roberts, 1988; Mirrlees-Black, 2002). Met de interpretatie van de gegevens dient dus de nodige voorzichtigheid betracht te worden (Applegate, Cullen, Turner & Sundt, 1996; Roberts, 2003). In de literatuur wordt een lans gebroken voor verfijndere methoden om na te gaan hoe de publieke opinie ligt.

¹ Ook uit niet gepubliceerde gegevens van de *Justitie Issue Monitor* wordt een indicatie verkregen dat leken toch vooral aan zeer ernstige gevallen denken bij het beantwoorden van een algemene stelling (JIM 2003 / sept-okt, zogeheten nabelronde).

Het SCP verwoordde dat als volgt: *'Het oordeel van de bevolking wordt vaak genuanceerder als niet volstaan wordt met globale stellingen maar meer achtergrond-informatie over dader en delict wordt aangeboden'* (Sociaal en Cultureel Planbureau, 2002, p. 677). Uit verschillende onderzoeken blijkt inderdaad dat naarmate leken meer informatie over een strafzaak krijgen, het oordeel minder punitief wordt dan het antwoord op een algemene stelling lijkt te indiceren (zie bijvoorbeeld Hough & Park, 2002; Mirrlees-Black, 2002).

Het lijkt wel, zo concludeerde Hutton (2005), dat er in de publieke opinie een 'abstracte punitiviteit' bestaat *naast* een meer subtiele en rechtvaardigheids-sensitieve opvatting met betrekking tot individuele zaken. De wijze van bevraging en de hoeveelheid en nuance van informatie die wordt gegeven aan de onder-vraagde is dan grotendeels bepalend voor het type attitude dat wordt aangeboden.

Onderzoekers die gebruik hebben gemaakt van wat verfijndere methoden concluderen in het algemeen dat het wel meevalt met de punitiviteit: er is zeker geen onversneden roep om strenge(re) gevangenisstraffen (Beyens, 2000; Cullen et al., 2000; Dümig & Van Dijk, 1975; van Kesteren, Mayhew & Nieuwbeerta, 2000; van der Laan, 1993; St. Amand & Zamble, 2001; Walker & Hough, 1988). Ook minder zware straffen, zoals boetes en taakstraffen, kunnen dan rekenen op substantiële steun. Dat blijkt in het bijzonder als aan de respondenten *scenario's* worden voorgelegd, dat wil zeggen dat hen korte beschrijvingen van een misdrijf worden gegeven, waarop zij de in hun ogen passende straf voor de dader kunnen aangeven. Deze studies laten ook zien dat naarmate de scenario's meer informatie bevatten, de punitiviteit van de respondenten afneemt. Van der Laan (1993) rapporteerde bijvoorbeeld dat 25 procent van zijn respondenten bij een korte versie van een tasjesroofscenario een

vrijheidsstraf wilde opleggen, maar dat een gedetailleerdere versie bij slechts 12 procent tot een voorkeur voor gevangenisstraf leidde. De observatie dat het verstandiger lijkt om leken scenario's voor te leggen om hun beslissingen met die van rechters te kunnen vergelijken, leidt onvermijdelijk tot de vraag wat dan, ter optimale vergelijking, aan de rechters moet worden gevraagd. Duidelijk is dat dat zoveel mogelijk hetzelfde zou moeten zijn. Kuhn (2002) trok die consequentie en legde in Zwitserland dezelfde korte casusbeschrijvingen (vignettes)² voor aan rechters en aan een steekproef uit het publiek. Ook met deze opzet vond hij dat het publiek gemiddeld punitiever was dan de rechters. Nadere analyse liet hem zien dat dit veroorzaakt werd door een minderheid uit het publiek: de helft à driekwart (afhankelijk van de voorgelegde casus) strafte even zwaar als of zelfs minder zwaar dan de rechters. Degenen die punitiever waren dan de rechters bleken verhoudingsgewijs minder te weten over het rechts-systeem, een relatief lage opleiding te hebben en weinig interesse te hebben in de politiek.

Kuhns onderzoek was een belangrijke stap voorwaarts door enerzijds het publiek met een scenario in plaats van een enkele surveyvraag te confronteren, en anderzijds de vergelijkbaarheid tussen wat aan rechters en aan leken werd gevraagd te optimaliseren. Toch kan men er tegenin brengen dat zijn onderzoek voor de rechters nogal kunstmatig is: zij zijn gewend op complete dossiers te oordelen, en niet op een zaakbeschrijving van een enkele alinea. Leidt dat niet tot een vertekening aan de kant van de rechters? Dat zou heel goed kunnen, en de volgende stap schijnt ons toe te zijn de lijn verder door te trekken door een echt straf-dossier zoveel mogelijk te benaderen. Om vast te stellen hoe strafaordelen van rechters en het publiek zich verhouden, wordt in meest zuivere vorm onderzocht door *beide*

² Zijn vignettes betroffen een recidivist snelheidsovertreder, een recidivist-inbreker, een first-offender-verkrachter, en een geval van verduistering op het werk.

groepen (rechters en leken), onder gecontroleerde omstandigheden en in voldoende aantallen, precies dezelfde gedetailleerde en realistische zaken te laten beoordelen.

De literatuur kent een dergelijk systematisch onderzoek onder gecontroleerde omstandigheden niet. Uit gesprekken met rechters bleek dat zij menen dat een dergelijke systematische vergelijking tussen rechters en bevolking in Nederland reeds is verricht (De Keijser, Van de Bunt & Elffers, 2004). Wij hebben daar echter geen sporen van kunnen vinden. Wel is er inmiddels ervaring met de "lezersjury" van het Dagblad van het Noorden. Een groep lezers van die krant bezoekt uiteenlopende strafrechtzittingen en geeft vervolgens een eigen visie op de gang van zaken, de handelwijzen van de procesdeelnemers alsook op de passende straf. Als men de betreffende berichten er op naleest, dan lijkt daar aan de kant van leden van de lezersjury vaak begrip te bestaan voor het werk van de rechter, voor de dilemma's die daarmee gepaard gaan en voor de beslissingen die worden genomen. In ieder geval getuigen de berichten van lezersjury's niet bepaald van een gapende punitiviteitskloof. Van een systematische wetenschappelijke vergelijking onder gecontroleerde omstandigheden is hier echter geen sprake. Inmiddels loopt gedurende ruim een jaar een vergelijkbaar project bij het Brabants Dagblad. Dit project wordt begeleid met wetenschappelijke evaluatie ten aanzien van de invloed die het bijwonen van strafzittingen heeft op de mening over straffen en het rechterlijk bedrijf bij leden van de lezersjury's zelf alsook bij de lezers van de krant. Dit wordt vergeleken met ontwikkelingen in een controlegroep van lezers van een andere krant (Van Haeringen, De Keijser, Elffers & Van Koppen, in voorbereiding).

Opzet van het onderzoek

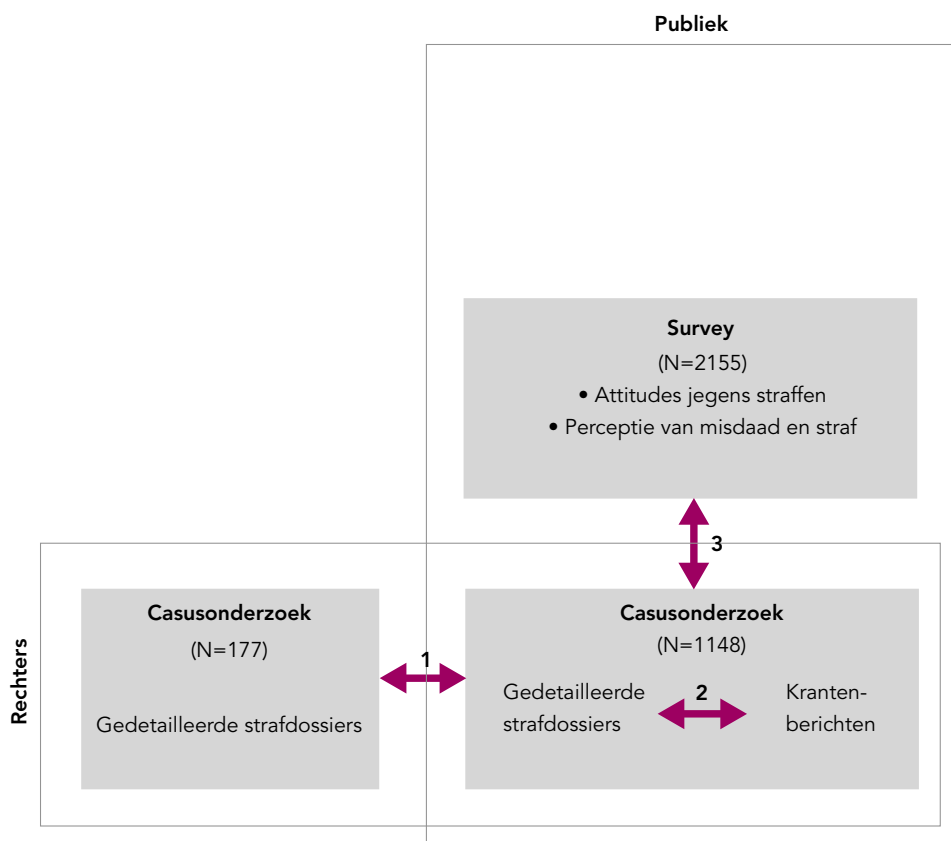
2.1 De structuur van de onderzoekopzet

Voor een adequate analyse van de vraag of burgers en rechters er verschillende strafopvattingen op na houden dienen de omstandigheden gelijk te worden gehouden, terwijl er ook gewaakt moet worden voor systematische vertekening of beïnvloeding van respondenten. Het uitvoeren van een dergelijk onderzoek stelt hoge eisen aan het onderzoeksmateriaal dat wordt voorgelegd en kent nogal wat praktische drempels die overwonnen dienen te worden, waaronder, niet in de laatste plaats, het verkrijgen van medewerking van een voldoende aantal strafrechters. Voor het huidige onderzoek hebben wij niet opnieuw data verzameld onder strafrechters, maar gebruik gemaakt van reeds beschikbare data van eerder onderzoek (De Keijser en Van Koppen, 2004). Bepaalde delen van de door hen verzamelde gegevens zijn door ons opnieuw geanalyseerd.

De kern van de onderzoekopzet is het ontlocken van beslissingen aan leken en aan rechters op basis van identieke strafdossiers. Om de invloed van veel of weinig informatie te onderzoeken willen we bovendien binnen de lekgroep sommigen laten oordelen

op complete dossiers, anderen op een sterk verkorte versie daarvan, in de vorm van een krantenbericht. Tenslotte willen wij ook de beslissingen van de leken kunnen relateren aan hun generale attitudes tegenover straf, strafzwaarte en misdaad, waaronder hun antwoord op de bekende algemene surveyvraag. Dan kunnen we immers de uitkomsten van dit onderzoek relateren aan de traditie waarin punitiviteit van leken met die vraag wordt gemeten. Hier zit echter een addertje onder het gras: uit de meettheorie van attitudeonderzoek weten we dat attitudes- en gedragsrapportages die op nagenoeg hetzelfde moment worden afgenomen door de respondent –onbewust– met elkaar in lijn worden gebracht, op grond van hun wens om een coherent beeld van zichzelf te hebben (Goffmann, 1959; Cahalan, 1968; Hessing, Weigel & Elffers, 1988). Het is daarom weinig zinvol om mensen in dezelfde sessie als waarin ze met de dossiers worden geconfronteerd attitudemetingen af te nemen. Er is daarom besloten dat enige maanden eerder te doen, en gebruik te maken van een respondentenpanel dat tweemaal werd benaderd, eenmaal voor de surveyvragen, en eenmaal voor de dossier- of krantenberichtbeoordeling. Schema 1 geeft een schematische weergave van de opzet.

Schema 1 Onderzoekopzet en onderzoeksvragen

De onderzoekopzet beoogt drie vergelijkingen mogelijk te maken:

1. tussen de straftoemeting van leken en die van rechters
2. tussen de straftoemeting van leken die een compleet dossier beoordelen en leken die een oordeel geven op basis van een krantenbericht
3. tussen wat leken op de surveyvragen antwoorden en wat zij op basis van de casus (dossiers, krantenberichten) oordelen.

Er is sprake van een drietal vergelijkingen die alle drie in de opzet aan de orde worden gesteld:

Allereerst wordt een vergelijking gemaakt tussen straftoemeting van leken en die van rechters.

Ten tweede wordt een vergelijking gemaakt

tussen de straftoemeting van leken die een compleet dossier beoordelen en die van leken die een oordeel geven op basis van een krantenbericht.

Tenslotte wordt vergeleken wat leken op de surveyvragen antwoorden met hun oordeel op basis van de casus (dossiers, krantenberichten).

Aan de rechters en aan de respondenten werden drie casus voorgelegd; aan de rechters in de vorm van dossiers, aan de respondenten of in de vorm van dossiers of in de vorm van krantenberichten. Elke rechter en elke respondent kreeg één en slechts één versie. Voor dit proefontwerp werd enerzijds gekozen vanwege praktische redenen: meer dan één casus lezen en beoordelen zou – met name in het geval van de volledige dossiers – teveel gevraagd zijn. Een nadeel van een dergelijke opzet is dat er voor iedere experimentele conditie afzonderlijk voldoende proefpersonen beschikbaar moeten zijn om zinvolle statistische analyses uit te kunnen voeren, en het daardoor tezamen om een groot aantal benodigde proefpersonen gaat. Dit brengt de noodzaak met zich mee veel respondenten te benaderen.

In de volgende paragrafen zullen we achtereenvolgens bespreken het materiaal waarmee de respondenten werden geconfronteerd (straf-dossiers en krantenberichten, en de overige vragen) en de samenstelling en benadering van de respondentengroepen van rechters en leken.

2.2 Survey- en casusonderzoek

Zoals uiteengezet werden de leken tweemaal benaderd, eenmaal met een vragenlijst (survey-onderzoek) en eenmaal met het casusmateriaal (casus-onderzoek). Wij behandelen deze twee modaliteiten hier achtereenvolgens.

2.2.1 Het survey-onderzoek

In de inleiding is beschreven hoe het beeld van publieke opinie over criminaliteit en straf vooral bepaald wordt door wat we weten uit surveys. Alvorens leken in ons onderzoek te laten oordelen over concrete casus onder vroegen wij hen daarom op de gebruikelijke wijze in een survey. Er kan immers niet zonder meer aangenomen worden dat door ons benaderde Nederlanders passen in het reeds bestaande beeld van de publieke opinie. Bovendien is het van belang de op een later tijdstip te verzamelen oordelen in voorgelegde casus te kunnen relateren aan algemene opvattingen over het straf en strafklimaat in Nederland. Zo kan bijvoorbeeld de vraag beantwoord worden in welke mate de mensen die vinden dat er in ons land te licht gestraft wordt ook daadwerkelijk zwaarder straffen dan rechters. In de vragenlijst – die zoveel mogelijk in dezelfde bewoordingen werd gesteld als in eerder survey-onderzoek – kwamen de volgende onderwerpen aan de orde:

- meningen over het strafklimaat in Nederland
- zorgen over en percepties van ontwikkelingen in criminaliteit en straftoemeting
- algemene oordelen over strafrechters
- kennis over en interesse in criminaliteit en rechtshandhaving.

In de vragenlijst werd aan de respondenten een aantal stellingen voorgelegd (zie tabel 1). Verder vroegen wij de respondenten rapportcijfers (van 1 tot 10) te geven voor de politie, het openbaar ministerie (de officieren van Justitie) en de rechters in Nederland.

Tabel 1 Vragen gesteld over misdaad en straf

-
1. Misdaden worden in Nederland over het algemeen te licht bestraft.
 2. Criminaliteit is een probleem waar ik mij grote zorgen over maak.
 3. In de ogen van het volk zal de rechter nooit streng genoeg straffen.
 4. In ons land kan men er op rekenen dat de rechter zijn of haar zaak onbevooroordeeld zal behandelen.
 5. Stel dat u een tijdje op de stoel van de rechter zou mogen zitten. Denkt u dat u dan in vergelijking met een rechter strenger / hetzelfde/ lichter zal straffen?
 6. De totale criminaliteit in Nederland is in de afgelopen jaren sterk gestegen / gestegen / ongeveer gelijk gebleven / een beetje gedaald / sterk gedaald.
 7. Worden misdadigers naar uw indruk tegenwoordig strenger gestraft dan tien jaar geleden? strenger / even streng / lichter
 8. Welke straf wordt volgens u in Nederland gemiddeld door de rechter opgelegd voor moord?
... jaar gevangenisstraf
-

Vraag 1 is de "klassieke" surveystelling, zoals lange tijd o.a. door SCP gehanteerd.

Vraag 2 sluit aan bij een SCP-vraag.

Vraag 3 is nieuw.

Vraag 4 komt van het SCP.

Vraag 5 is nieuw.

Vraag 6 is een beknopte variant van een SCP-vraag.

Vraag 7 is van het SCP.

Vraag 8 is nieuw.

Opmerking: vragen 1 tot 4 zijn beantwoord op één vijfpuntsschaal van 'helemaal mee oneens' tot 'helemaal mee eens'

Daarnaast stelden wij drie algemene kennisvragen betreffende de gang van zaken in het strafrecht. Wij vroegen wie in een moordzaak beslist over (1) of een verdachte wordt vervolgd; (2) of de verdachte schuldig is; en (3) welke straf aan de verdachte wordt opgelegd. Zij konden daarbij steeds kiezen uit: de minister van Justitie, de politie, de officier van Justitie, een jury van 6 burgers, een jury van 12 burgers, 1 rechter en 3 rechters.

Tot slot beschikten wij over een aantal achtergrondkenmerken van de respondenten: geslacht, leeftijd, opleiding, beroep, burgerlijke staat en politieke voorkeur, en wij vroegen hoe frequent zij keken naar verschillende met name genoemde programma's op televisie.

2.2.2 Het casus-onderzoek

De drie casus zijn ontleend aan het onderzoek van De Keijser en Van Koppen (2004). Het gaat om:

- een geval van zware mishandeling
- een geval van eenvoudige mishandeling
- een woninginbraak.

Van elke casus was door De Keijser en Van Koppen (2004) een strafdossier opgesteld en in het kader van het huidige onderzoek is daarnaast een krantenbericht geconstrueerd dat het dossier samenvat.

Casusdossiers

Voor elke casus is een realistisch, maar beknopt dossier geconstrueerd dat steeds zo'n 20 pagina's omvatte. Aan de constructie van dit materiaal is intensief gewerkt in samenwerking met strafrechtswetenschappers en rechters-plaatsvervanger. Het materiaal voor elke zaak is weliswaar compacter dan strafdossiers uit de praktijk, maar is in dezelfde vorm gegoten en bevat alle relevante (en genuanceerde) informatie en stukken die een rechter in de praktijk in overweging wenst te nemen bij het vormen van een oordeel over de straftoemeting. Er zijn stukken van diverse functionarissen opgenomen, in het voor hen gebruikelijke en soms archaische taalgebruik. Een uitvoerige beschrijving van de constructie en inhoud van deze fictieve dossiers kan worden gevonden in De Keijser en Van Koppen (2004). Het volledige dossier van het geval van de zware mishandeling samen met korte samenvattingen van de beide andere dossiers is als Appendix 1 bij dit rapport toegevoegd.

De dossiers uit dit eerdere onderzoek zijn thans ook aan een deel van de leken voorgelegd, maar aan de vergelijkbaarheid van het materiaal tussen rechters en leken is één concessie gedaan. Terwijl de omvang van de dossiers en de inhoud van de verschillende onderdelen ervan letterlijk hetzelfde waren bij de twee groepen, achtten wij het noodzakelijk om bij sommige onderdelen een beknopte uitleg te geven van wat de functie van een dergelijk dossierstuk is. Het geheel zou anders, zo vreesden wij, te technisch overkomen met als resultaat te veel non-respons dan wel zinloze respons. Zo plaatsen wij bijvoorbeeld bij het eerste stuk in ieder dossier, het loopproces-verbaal, de volgende toelichting:

"Dit is een samenvatting die de politie heeft gemaakt van het onderzoek in de zaak en van de

verklaringen die zijn afgelegd. De stukken waar naar verwezen wordt zijn in het dossier terug te vinden."

En het dossieronderdeel 'tenlastelegging' werd voorafgegaan door de tekst:

"Dit is de officiële, in juridische taal geschreven beschuldiging van de officier van Justitie tegen de verdachte."

Casus-krantenberichten

Op basis van elk casus-dossier zoals hier boven aangeduid schreef, op ons verzoek, een ervaren rechtbankjournalist van het Algemeen Dagblad een krantenbericht, zonder dat hij op de hoogte was van opzet en doel van het onderzoek. De enige instructie aan hem was dat hij een artikel met een omvang van ongeveer 300 woorden moest schrijven zoals dat gebruikelijk gebeurt in een dergelijke zaak. De resulterende drie krantenberichten, voor elke casus één, werden overgenomen als experimenteel casusmateriaal. Wij noemen ze verder steeds AD-krantenberichten.³

Het voorleggen van de krantenberichten zorgde ervoor dat wij ook de invloed van de hoeveelheid informatie op het punitiviteitsoordeel konden onderzoeken. Verwacht werd dat korte en relatief ongenueerde berichten over strafzaken zoals men ze in de krant leest tot een punitiever oordeel leiden dan gedetailleerde dossiers van dezelfde strafzaken.

Om de mate waarin de toon en de aard van informatie in een krantenbericht het oordeel kan bepalen, verder te kunnen bestuderen, hebben wij zelf op basis van de krantenberichten twee additionele varianten geconstrueerd. Vanwege praktische beperkingen is dat alleen voor de casus van de zware mishandeling gebeurd: wij construeerden een

³ Het is verleidelijk om de krantenberichten 'vignetten' te noemen, omdat ze, net als de vignetten van Kuhn, korte en betrekkelijk weinig gedetailleerde beschrijvingen van de dossiers zijn. Met vignetten-onderzoek bedoelt men veelal dat men respondenten op onderdelen verschillende vignetten voorlegt, met het oogmerk het effect van die verschillen op de beoordelingen te onderzoeken, en dat is bij ons onderzoek niet in eerste aanleg het geval. Daarom vermijden wij dat woord.

ontlastend bedoelde variant, en een neutraal bedoelde variant. In de ontlastend bedoelde variant is vooral getracht negatieve, beladen en oordelende terminologie te vermijden en meer achtergronden over de dader en diens persoonlijke situatie te geven. In de neutrale variant is de zaak zo droog mogelijk weergegeven zonder daaraan enige kwalificaties in het voor- of nadeel van verdachte te verbinden. In vergelijking met deze variant is het AD-krantenbericht uitgesprokener over de verwerpelijkheid van het delict, in de ogen van de journalist.

In de drie dossiervarianten was het requisitoir van de officier van Justitie opgenomen met daarin de eis. In alle krantenberichten is de eis van de officier ook vermeld. Appendix 2 geeft de precieze tekst van de diverse krantenberichten weer.⁴

Een overzicht van het aantal respondenten, rechters en leken, dat de verschillende versies van de casus als dossier of als krantenbericht beoordeelde geeft tabel 2.

Tabel 2 Overzicht aantallen door leken en rechters beoordeelde casus

Leken	verstuurd	ontvangen	respons%
Zware mishandeling [302 Sr]			
Dossier	250	199	80
AD bericht	150	111	74
Ontlastend bericht	150	123	82
Neutraal bericht	150	108	72
Eenvoudige mishandeling [300 Sr]			
Dossier	250	186	74
AD bericht	150	123	82
Woninginbraak [311 lid 2 Sr]			
Dossier	250	180	72
AD bericht	150	118	79
Totaal	1500	1148	77

Aantallen rechters die een dossier beoordeelden

Rechters	
Dossier	
Zware mishandeling	61
Eenvoudige mishandeling	63
Woninginbraak	53
Totaal	177

Opmerking: het rechtsonderzoek maakt gebruik van een gedeelte van de data verzameld door De Keijser en van Koppen (2004). Voor elke casus is het aantal beschikbare rechters gebruikt als vergelijkingsgroep.

Voor een nadere beschrijving zie: par. 2.3.1.

⁴ Het onderzoek zou misschien nog aan waarde hebben gewonnen wanneer we ook de rechters, of een deel van de rechters, een oordeel op basis van een krantenbericht zouden hebben ontlokt. Dat zou immers de interpretatie van mogelijke verschillen in beoordeling tussen leken-op-krantenberichten en rechters-op-dossiers kunnen ontwarren in verschillen tussen rechters en leken enerzijds, en krantenberichten en dossiers anderzijds. Nu weten we niet hoe rechters zouden hebben geoordeeld op basis van de beperkte informatie die een krantenbericht hen verschaft. Aangezien we echter gebruik hebben gemaakt van de gegevens van rechters die al verzameld waren voordat dit onderzoek werd opgezet, deed deze mogelijkheid zich niet meer voor.

De respondenten die werden verzocht mee te werken aan het tweede deel van het onderzoek werden aselekt verdeeld over de condities van het onderzoek. Omdat wij vreesden voor een mogelijk lagere respons bij degenen die het toch omvangrijke complete dossier moesten beoordelen, werd die te benaderen groep tweemaal zo groot gemaakt als de groep die een krantenbericht ter beoordeling kregen. In tabel 3 tenslotte staat weergegeven welke eis de officier stelde, alsmede wat de leken in de fase van bevraging werd meegedeeld als strafmaximum. Daarop komen we in paragraaf 4.3 nader terug.

2.3 Respondenten

De benaderde respondenten vallen uiteen in twee groepen, rechters en leken. Wij beschrijven hieronder in het kort beide categorieën.

2.3.1 Rechters

In oktober 2003 hebben De Keijser en Van Koppen de strafdossiers die in dit onderzoek worden gebruikt voorgelegd aan alle 629 rechters en raadsheren (exclusief plaatsvervan-

Tabel 3 Delictomschrijving, eis Openbaar Ministerie en strafmaxima voor de verschillende casus

Casus	Eis OM	Aan leken opgegeven wettelijk strafmaximum*
Zware mishandeling (art 302 SR)	30 maanden	96 maanden of 240 uur werkstraf of geldboete €45000
Eenvoudige mishandeling (art. 300 Sr)	6 maanden	24 maanden of 240 uur werkstraf of geldboete €11250
Woninginbraak (art. 311 lid 2 Sr)	2,5 maand	108 maanden of 240 uur werkstraf of geldboete €45000

* Op zware mishandeling (art. 302SR) staat maximaal 8 jaar of geldboete van de 5de categorie. Op eenvoudige mishandeling (art. 300 SR) staat maximaal 2 jaar of geldboete van de 4de categorie. Bij de woninginbraak legt het OM ten laste diefstal onder verzwarende omstandigheden (binnentreden met valse sleutel), SR 311 lid 2. Maximum straf daarop is 9 jaar gevangenisstraf of geldboete van de 5de categorie. Art 421 SR (mogelijkheid zwaardere straf bij recidive) is in geen der drie casus van toepassing. Krachtens SR 9/2 kan in plaats van een vrijheidsstraf een taakstraf worden opgelegd, die deels uit een werkstraf, deels uit een leerstraf kan bestaan. Een taakstraf mag in totaal niet hoger dan 480 uur zijn. Voor de casus is bewust het element van de taakstraf vereenvoudigd. We hebben de taakstraf vereenvoudigd tot een werkstraf (maximaal 240 uur, art 22c SR) alleen, en de mogelijkheid van (ook) een leerstraf niet aangestipt.. Daarnaast hebben we afgezien van de mogelijkheid tot strafcombinatie, die -tamelijk ingewikkeld- geregeld is in SR 9/3 en 4. Dat hebben we gedaan omdat de conditie op de toelaatbaarheid van de combinatie mede afhankelijk is van de opgelegde onvoorwaardelijke vrijheidsstraf. Het leek ons onwenselijk om deze ingewikkelde materie aan de respondenten voor te leggen.

gers) die in het jaar 2003 werkzaam waren in de strafsectoren van de 19 rechtbanken en 5 gerechtshoven in het land. Dat gebeurde overigens in het kader van een groter onderzoek, dat naast de in het huidige rapport behandelde vragen andere onderzoeksvragen ter hand nam, waarover reeds eerder is gepubliceerd (de Keijser & van Koppen, 2004). De rechters werd verzocht aan te geven of ze de verdachte zouden veroordelen, en zo ja welke straf ze daarbij zouden opleggen. De dossiers werden schriftelijk aangeleverd, en de rechters noteerden hun beslissingen op een formulier. Voor de precieze gang van zaken bij het benaderen van de rechters en raadsheren verwijzen wij naar die publicatie. De rechters werkten pro deo mee aan het onderzoek. Van de benaderde rechters en raadsheren werkten 229 (36%) mee aan dit onderzoek, van wie voor het huidige onderzoek 177 gevallen (28% van de initieel benaderde groep) werden gebruikt, namelijk de strafdelen van die rechters die een straf hebben toegemeten.

2.3.2 Leken

Het marktonderzoeksbureau TNS-Nipo onderhoudt een vast panel van respondenten dat regelmatig vragen on line beantwoordt. Het panel wordt representatief geacht voor de volwassen Nederlandse bevolking. Het panel werd in november 2004 benaderd met vragen. Van het totale panel beantwoordde 2155 personen de vragenlijst met algemene vragen over misdaad en straf.

Uit de groep van 2155 respondenten werd uit kostenoverwegingen vervolgens opnieuw

een aselechte steekproef getrokken van 1500 personen. Aan hen legden wij de concrete casus voor, hetzij als dossier hetzij als krantenbericht. Dit gebeurde in april 2005 om ervoor te zorgen dat de respondenten het verband tussen de twee onderdelen van het onderzoek zou ontgaan. Het casusmateriaal werd per post toegezonden, maar de respondenten gaven hun antwoorden via het on line computersysteem van TNS-Nipo. De respons in het tweede deel van het onderzoek was 1148 (77%). Er was geen systematisch verschil in respons tussen respondenten die een krantenbericht beoordeelden of mensen die een dossier beoordeelden, noch qua type casus.

De respondenten werd verzocht het toegezonden materiaal te bestuderen. Daarna volgde eerst een volledig open vraag over welke straffen passend achtte. Tenslotte werd hen meegedeeld wat het wettelijk strafmaximum voor het tenlastegelegde delict was, en daarna werd hen nogmaals gevraagd een straf toe te meten, rekening houdend met het strafmaximum zoals weergegeven in tabel 3.⁵

Dit laatste gebeurde omdat wij rekening hielden met de mogelijkheid dat sommige mensen zeer hoge gevangenisstraffen zouden opleggen, buiten de bandbreedte die de wetgever heeft vastgesteld. In paragraaf 4.3. (de resultatensectie) gaan wij iets nauwkeuriger op de vraagformulering in.

De respondenten die een volledig dossier ter beoordeling voorgelegd kregen, ontvingen €10, terwijl dat €5 was in geval van een krantenbericht.

⁵ Om de zaak niet al te ingewikkeld te maken werd de leken meegedeeld dat ze moesten kiezen tussen gevangenisstraf, taakstraf of boete. De wettelijk mogelijke strafcumulatie werd dus niet als mogelijkheid aangeboden.

2.4 Tijdstippen van bevraging

Tussen het initiële survey en het latere experiment onder dezelfde leden van het publiek is ruim vier maanden verstreken. Die periode is lang genoeg om te voorkomen dat respondenten hun antwoorden bij het experiment in lijn brengen met wat ze vier maanden geleden precies hebben geantwoord, of om zich door de toenmalige vraagstelling te laten geleiden. Een mogelijke attitudeverandering in de tussenliggende maanden nemen we daarbij voorlief.

De rechters bevroegen wij al ongeveer een jaar eerder, in het onderzoek waarvan verslag is gedaan door De Keijser en Van Koppen (2004). Ofschoon niet geheel kan worden uitgesloten dat rechters een iets ander antwoord zouden hebben gegeven wanneer hen een dossier een ruim jaar later zou zijn voorgelegd, gaan wij ervan uit dat de mening van deze professionals tussen het tijdstip van bevraging in 2004 en het tijdstip van bevraging van het publiek in 2005 niet wezenlijk zal zijn gewijzigd.

Resultaten: het surveyonderzoek

3.1 Samenstelling steekproef

De 2155 respondenten die in fase 1 van het onderzoek de vragen beantwoordden worden geacht een afspiegeling van de Nederlandse bevolking boven de 18 jaar te vormen. De gemiddelde leeftijd van de respondenten was 46 (Sd = 16). De oudste deelnemer was 90 jaar, de jongste 18. Bijna de helft van de steekproef (47%) bestond uit vrouwen. Tweederde van de steekproef heeft als hoogst voltooide opleiding middelbaar beroepsonderwijs (MBO) of een lagere opleiding. De overige respondenten hebben als hoogst voltooide opleiding HAVO (7%), HBO (18%) of wetenschappelijk onderwijs (6%).

3.2 Meningen over het strafklimaat in Nederland

De mening van de respondenten over het strafklimaat in Nederland is gemeten aan de hand van de klassieke SCP-survey-stelling:

“Misdaden worden in Nederland over het algemeen te licht bestraft.”

Zij antwoordden op een vijfpuntsschaal van ‘helemaal mee oneens’ tot ‘helemaal mee eens’. De antwoorden van onze respondenten in 2004 zijn goed in lijn met het in de inleiding aangehaalde eerder onderzoek: ditmaal bleek 84 procent van de ondervraagden het eens of helemaal eens met de stelling dat misdaden in ons land te licht bestraft worden. Slechts 5 procent zei het oneens te zijn met de stelling. In navolging van de *Justitie Issue Monitor* werd de instemmers op deze stelling een drietal redenen voorgelegd die men zou kunnen aanvoeren waarom er te licht gestraft wordt in

ons land. Om geen antwoordset te induceren door de volgorde van de aangereikte mogelijke redenen, gebeurde dit in een per respondent variërende willekeurige volgorde. Gevraagd werd welke reden men het belangrijkste vond, met als resultaat:

- omdat de wetten niet streng genoeg zijn: 56 procent
- omdat misdadigers te vaak worden vrijgesproken op grond van vormfouten: 39 procent
- omdat de rechters te soft zijn: 5 procent

De op basis van de klassieke stelling gerapporteerde onvrede wordt dus niet in eerste instantie aan de rechter geweten. Merk evenwel op dat de toeschrijving van de respondenten van het te lichte strafklimaat aan de wet niet overeenstemt met onze eerdere analyse dat het merendeel van de respondenten *de facto* onder de bestaande strafmaxima zou straffen.

Aanvullend is de mening over strengheid van straffen in Nederland ook op een andere vrij directe wijze onderzocht. De volgende vraag is voorgelegd:

“Stel dat u een tijdje op de stoel van de rechter zou mogen zitten. Denkt u dat u dan in vergelijking met een echte rechter meestal ... (1) strenger zal straffen; (2) hetzelfde zal straffen; (3) lichter zal straffen.”

Deze vraag dient niet alleen om ook op een andere manier de respondenten omtrent hun punitiviteit te ondervragen, maar ook om de antwoorden te kunnen vergelijken met de oordelen die dezelfde respondenten in het casus-onderzoek, waarbij de respondenten zich voorstellen op de stoel van de rechter plaats

te nemen, geven. Opnieuw meldde een grote meerderheid, namelijk 81 procent, strenger te willen zijn. Een vijfde, 19 procent, verwachtte even streng te straffen als rechters en slechts 1 procent meende lichter te zullen straffen.

Samenhang tussen de antwoorden op deze vraag met al dan niet instemmen met de algemene stelling over het strafklimaat ligt voor de hand. De 1738 deelnemers aan het onderzoek die zeiden meestal strenger te zullen straffen dan een echte rechter hebben gemiddeld de score 4,5 op de vijfpuntsschaal (van helemaal oneens tot helemaal eens) op de stelling over het strafklimaat in Nederland. Voor degenen (403) die denken dat ze meestal hetzelfde zullen oordelen als een echte rechter ligt dat gemiddelde op 3,5 en voor de kleine groep (14) die meent dat ze meestal lichter zullen straffen, ligt het gemiddelde ook inderdaad beneden het schaal midden op 2,5 ($F(2; 2152) = 297.7; p < .001$). In het experimentele deel van het onderzoek zal worden nagegaan of het idee strenger of niet te zullen straffen ook experimenteel tot uiting komt bij de beoordeling van concrete casus.

3.3 Leidt onvrede over straffen tot kritiek op de rechter?

Het bekende beeld uit surveys, een grotere punitiviteit aan de hand van de klassieke vraag, wordt hier dus zonder meer bevestigd. Toch betekent dat niet dat de respondenten zich niet realiseren dat ze makkelijk praten hebben. Op de stelling: *"In de ogen van het volk zal de rechter nooit streng genoeg straffen"* komt ook veel instemming: 73 procent van de ondervraagden is het ermee eens, één op de vijf gaf een neutraal antwoord, en 7 procent was het

oneens met deze stelling. Bovendien blijkt dat wie vindt dat er te licht gestraft wordt, het ook vaker met deze laatste stelling eens is (met een correlatie $r = 0.3, p < .01$). Wij zijn geneigd dat te interpreteren als een teken dat het publiek zich terdege realiseert dat de rechter meer belangen heeft af te wegen in een concrete zaak dan alleen een neiging te volgen om stevig te straffen. En in dat opzicht heeft de meerderheid een positief beeld van de strafrechter: de stelling *"In ons land kan men er op rekenen dat de rechter zijn of haar zaak onbevooroordeeld zal behandelen"* vertoont 62 procent instemmers, terwijl slechts 9 procent van de ondervraagden het er oneens mee was en iets minder dan een derde neutraal reageerde. Gevraagd om een rapportcijfer – op een schaal van 1 tot 10 – geven vier van de vijf Nederlanders de strafrechters een voldoende, gemiddeld een dikke 6+. Dat is hetzelfde cijfer als zij de politie geven, terwijl het openbaar ministerie van een derde een onvoldoende krijgt, en het met een gemiddelde van een 6– moet doen.

Deze waardering voor de rechter komt goed overeen met de bevindingen van Elffers & de Keijser 2004, die aantoonde dat het publiek wél vindt dat er strenger gestraft moet worden, maar dat men daarbij geenszins wil tornen aan andere belangrijke functies van de rechter, te weten een onafhankelijke, zaaksbetrokken beoordeling van ieder geval op zich. Die auteurs concluderen dat de bevolking weliswaar verlangt naar een strenger strafklimaat, echter niet ten koste van een onafhankelijke rechtspraak. Het ligt daarom voor de hand de roep om strenge straffen in de eerste plaats te duiden als een uitdrukking van de zorg die burgers voelen omtrent de criminaliteit.

3.4 Zorgen over criminaliteit en straftoemeting

Volgens de metingen van het Sociaal en Cultureel Planbureau wordt criminaliteit door een overgrote meerderheid van de bevolking als 'een echt probleem' ervaren in ons land. Dat percentage ligt al langere tijd tussen de 80 en 90 procent (Sociaal en Cultureel Planbureau, 2002, p. 656). Toch lijkt een iets neergaande trend ingezet te zijn: vond in 1994 nog 94 procent van de Nederlanders criminaliteit 'een echt probleem', in 2004 was dit 81 procent (Wittebrood & Oppelaar, 2005). Ook op vragen naar belangrijkste politieke doelstellingen, staat 'de misdaad bestrijden' anno 2004 niet langer helemaal bovenaan het lijstje zoals in voorgaande jaren, maar prevaleren nu doelstellingen als 'sociale zekerheid op peil houden' en 'stabiliteit van de economie handhaven' (Becker & Dekker, 2005). Niettemin wordt criminaliteit nog steeds een groot probleem gevonden waarover men zich in groten getale zorgen maakt.

Dat beeld zien we ook bij onze onderzoeksgroep, aan de hand van drie vragen betreffende criminaliteit en straftoemeting. Allereerst stemde ruim 86 procent van de respondenten in met de stelling: *"Criminaliteit is een probleem waar ik mij grote zorgen over maak."* Navenant is ruim tweederde van onze steekproef van mening dat de totale criminaliteit in de afgelopen jaren sterk gestegen is en een kwart meent dat die een beetje gestegen is. Slechts een zeer kleine minderheid is van

oordeel dat de criminaliteit de afgelopen jaren ongeveer gelijk is gebleven (7%) of zelfs een beetje is gedaald (1%). En tenslotte vreest menigeen dat er alleen maar minder streng gestraft wordt, de laatste jaren: slechts 13 procent van de respondenten meent dat er tegenwoordig strenger gestraft wordt dan tien jaar geleden, ruim de helft meent dat er even streng gestraft wordt, terwijl een derde meent dat er tegenwoordig lichter wordt gestraft. We merken op dat het er niet zoveel toe doet of de meerderheid van de respondenten gelijk heeft met hun meningen omtrent de ontwikkelingen in criminaliteit en strafklimaat.⁶ Wij zien deze metingen vooral als een uiting van zorg om het probleem van de criminaliteit.

3.5 Interesse en kennis

Omdat regelmatig is geopperd dat de bevolking wel erg slecht op de hoogte is van de strafrechtpleging, hebben wij enkele vragen naar interesse en kennis gesteld. Wij vroegen hoe geïnteresseerd men is in nieuws over strafzaken. Bijna één op de vijf (18%) van de ondervraagden gaf daarop aan niet geïnteresseerd of helemaal niet geïnteresseerd te zijn. Ruim 40 procent is dat wel. De rest scoort 'tussenin'.

Wij vroegen wie in een moordzaak beslist over (1) het vervolgen van een verdachte, (2) of de verdachte schuldig is, en (3) de straf die de dader krijgt. Bij elk onderdeel kon men kiezen uit de antwoorden die zijn weergegeven in tabel 4.

⁶ In de criminologische literatuur wordt dat door diverse auteurs betwijfeld of genuanceerd (Engelhard, 2005; Wittebrood & Oppelaar, 2005; van Tulder 2005).

Tabel 4 Kennis van het strafproces onder respondenten.*Wie beslist in een moordzaak over vervolging, schuld en straf?*

Wie beslist over ...	Vervolging %	Schuld %	Straf %
Minister van Justitie	2,4	1,0	1,8
Politie	1,2	0,4	0,0
Officier van Justitie	81,0	10,4	10,1
Jury van 6 burgers	0,0	1,2	0,2
Jury van 12 burgers	0,3	3,2	0,3
1 rechter	6,3	43,0	50,4
3 rechters	3,9	36,2	33,4
Weet niet	5,0	4,4	3,7
Totaal	100%	100%	100%
Aantal goede antwoorden op de drie kennisvragen			
alles fout			13,7
1 goed			46,3
2 goed			15,6
alles goed			24,4
Totaal			100%

(N = 2155)

Verhoudingsgewijs wisten de ondervraagden het beste (81%) wie verantwoordelijk is voor het vervolgen van een verdachte. Toch meende nog ruim 10 procent dat hierover één of drie rechters beslissen. Andersom is het patroon bij de beslissingen over schuld en over straf. Daar meende telkens 10 procent van de ondervraagden dat de officier van Justitie de beslissing neemt. Voorts valt op dat rond de 80 procent weet dat beslissingen over schuld en straf aan de rechter toekomen, maar ten onrechte denkt dat in een moordzaak één enkele rechter hierover beslist. Als we zo streng zijn dat laatste antwoord fout te rekenen resulteert dat erin dat slechts een kwart van de ondervraagden uiteindelijk alle drie kennis-

vragen foutloos weet te beantwoorden. Precies 60 procent heeft of alles fout (14%) of maar één antwoord goed (46%).

Tussen aantal goede antwoorden op deze kennisvraag en kijkgedrag naar actualiteitenprogramma's op televisie werden zeer matige doch statistisch significante correlaties gevonden. Ondervraagden die vaker keken naar NOS-Journaal, NOVA, Netwerk, of Twee Vandaag hadden meer antwoorden goed dan personen die minder vaak naar deze programma's kijken. Aan de andere kant leverde het vaker kijken naar RTL Nieuws, RTL Boulevard, EditieNL, Actienieuws, of Hart van Nederland meer foute antwoorden op.⁷

⁷ Correlaties met kennisvraag (allen $p < 0.01$): NOSJournaal 0.11; NOVA 0.12; Netwerk 0.08; TweeVandaag 0.09; RTLNieuws -0.07; RTLboulevard -0.11; EditieNL -0.08; Actienieuws -0.14; Hart van Nederland -0.16.

3.6 Algemene bezorgdheid over criminaliteit: de ABC-factor

Er is sprake van behoorlijk wat samenhang tussen diverse hierboven besproken variabelen ten aanzien van strafklimaat, bezorgdheid, kennis. Wij onderzochten daarom of de reacties op de stelling *'Misdaden worden in Nederland over het algemeen te licht bestraft'* voorspeld konden worden met kenmerken van de respondenten en hun attitudes ten aanzien van criminaliteit. Als voorspellers gebruikten wij in de analyse: geslacht, leeftijd, opleidingsniveau, interesse in nieuws over strafzaken, zorgen over criminaliteit, perceptie rechter eerlijk en onafhankelijk, perceptie trend in criminaliteit, perceptie trend in straftoemeting, kijkgedrag actualiteitenprogramma's, kennis, en politieke voorkeur.

De voorspellers verklaren tezamen bijna 30 procent van de variantie in mening over het strafklimaat (zie tabel 5). Er zijn echter slechts drie kenmerken die een substantiële bijdrage leveren aan de verklaring. Het "zich zorgen maken over criminaliteit" is de beste voorspeller. Daarna komt de "mate waarin men van mening is dat de criminaliteit in ons land de afgelopen jaren is gestegen",⁸ op de voet gevolgd door de perceptie dat er tegenwoordig lichter gestraft wordt dan tien jaar geleden. Hoewel statistisch significant, is de bijdrage van elk van de overige variabelen afzonderlijk te marginaal om hier apart te bespreken.

Eén en ander onderstreept nogmaals dat het antwoord op de vraag naar het strafklimaat

in eerste aanleg niet zoveel zegt omtrent het feitelijk ervaren strafklimaat: een roep om strengere straffen is veeleer een uiting van de zorg die men heeft omtrent het criminaliteitsprobleem. Ofschoon wij hieromtrent in het kader van dit onderzoek niet over empirische resultaten beschikken zijn wij geneigd het antwoord op de strafklimaat-vraag veeleer te zien als weerklank van de gedachte dat alleen streng straffen de aangewezen remedie is om het misdaadprobleem op te lossen (vergelijk Hessing, De Keijser & Elffers, 2003).

Daarom hebben wij ook beschouwd of het mogelijk is de samenhangende variabelen te samen te vatten met een index die de onderliggende dimensie representeert. Dat is hier gedaan door Principale Componentenanalyse uit te voeren op mening over strafklimaat, zorgen over criminaliteit, perceptie van de trend in criminaliteit, en perceptie van de trend in straftoemeting. Daaruit blijkt dat de antwoorden op de genoemde vragen goed in één enkele onderliggende dimensie gevat kunnen worden. De eerste factor neemt bijna de helft (48%) van de variantie in antwoorden voor zijn rekening, en alle vier vragen hebben een sterke positieve lading op deze factor. Deze factor wordt door ons verder omschreven als een 'algemene bezorgdheid over criminaliteit', kortweg: de ABC-factor. Mensen die hoog scoren op deze factor vinden overwegend dat er te licht gestraft wordt, menen daarbij dat er tegenwoordig lichter gestraft wordt dan tien jaar geleden, dat de criminaliteit in de afgelopen jaren is gestegen, en maken zich – hoe kan het ook anders – flink zorgen over criminaliteit.

⁸ Tussen zorgen over criminaliteit en het percipiëren van een toename in criminaliteit bestaat, zoals te verwachten is, een positieve samenhang ($r = 0.36$). De regressiecoëfficiënten in tabel 5 gerapporteerd betreffen echter de unieke bijdragen van de onderscheiden variabelen.

Tabel 5 Regressie van de mening over straffklimaat op persoonskenmerken, percepties en attitudes.

Afhankelijke variabele: "Misdaden worden in Nederland over het algemeen te licht bestraft"	gestandaardiseerde regressiecoëfficiënt β
Zorgen over criminaliteit	0,25 **
Perceptie trend criminaliteit (toename)	0,17 **
Perceptie trend strafftoemeting (lichter)	0,14 **
Kijkt SBS Actienieuws	0,06 **
Stemt GroenLinks	-0,09 **
Opleiding (hoger)	-0,08 **
Stemt Wilders	0,08 **
Leeftijd (hoger)	-0,05 **
Kijken SBS Hart van Nederland	0,06 **
Stemt D66	-0,05 *
Stemt VVD	0,05 *
Kijkt NOS Journaal	-0,05 *
Interesse nieuws strafzaken	0,05 *
Rechter eerlijk en onbevooroordeeld	-0,04 *
	$R^2 = 0,29$
	$F_{(14; 2113)} = 62,5, p < ,001$

** $p < ,01$ * $p < ,05$

Opmerking: stapsgewijze regressie; $N = 2127$; alleen die variabelen zijn weergegeven die een significante bijdrage ($p < 0,05$) leveren aan verklaring van mening over het straffklimaat

De volgende variabelen zijn wel in het oorspronkelijke regressiemodel opgenomen, doch leidden niet tot een significante regressiecoëfficiënt: geslacht, leeftijd, kennis van het strafproces, het kijken naar andere nieuwsrubrieken dan de genoemde, politieke voorkeur voor andere partijen dan de genoemde.

Resultaten: het experiment

4.1 Selectie deelnemers experiment

Van de totale steekproef die aan het survey heeft deelgenomen zijn een willekeurig getrokken 1500-tal mensen benaderd voor deelname aan het experiment. Van hen deed 77 procent ook daadwerkelijk mee.

Met behulp van Students t-toetsen is nagegaan is of de deelnemers aan het experiment afweken ten opzichte van de overige deelnemers aan de surveystudie, ten aanzien van hun mening over het strafklimaat, of ze dachten strenger te straffen dan rechters en de bovengedefinieerde ABC-factor, algemene bezorgdheid over criminaliteit. Dat bleek niet het geval te zijn. Ook is, met behulp van éénweg-variantanalyse, nagegaan of de toedeling van de deelnemers over de acht experimentele condities (3 dossiers, 5 krantenartikelen) verschil genereerde naar mening omtrent het strafklimaat, voornemens omtrent strenger straffen of de ABC-factor. Ook dit bleek geen significante verschillen te laten zien. We kunnen daarom eventuele verschillen in de door de respondenten opgelegde straffen toeschrijven aan de experimentele condities, dat wil dus zeggen aan het feit dat mensen een compleet dossier of een bepaalde variant van het krantenbericht beoordeelden.

4.2 De taak voor de deelnemers

Waar we in het surveydeel ons concentreren op de *houding en mening* van mensen, wordt in het tweede deel van het onderzoek, het experiment, de respondenten gevraagd een rechterlijke *beslissing* te nemen op grond van een nauwkeurige omschrijving van een werke-

lijkheidsgetrouwe strafzaak. Dit is maar tot op zekere hoogte een levensecht experiment: de respondenten veroordeelden geen verdachten van vlees en bloed en zij maakten geen deel uit van de setting van een echt strafproces, waarin verdachte, slachtoffer, OM en verdediging hun zegje doen. Toch is hetgeen wij van de respondenten vragen aanzienlijk concreter en benadert het de werkelijke beslissing van een rechter veel méér dan wat we bij het beantwoorden van een surveyvraag van de respondenten vragen.

Uiteraard is het beoordelen van een dossier, ondanks de beknopte toelichting die op onderdelen van de dossiers gegeven werd, niet eenvoudig: het lezen en vooral het begrijpen van een zo echt mogelijk dossier met zijn typische kenmerken en taalgebruik is zeker geen sinecure voor een leek. Aan de ene kant was het niet bepaald noodzakelijk dat men alle juridische finesses volledig zou begrijpen, het ging immers vooral om begrip van wat er gebeurd was, het feit, en de achtergronden daarvan. Aan de andere kant is het toch wenselijk om een indicatie te hebben van hoe duidelijk de tekst van de dossiers was voor de deelnemers aan het experiment. Als daar immers in groten getale op geantwoord wordt dat de tekst erg onduidelijk was, geeft dat te denken over validiteit en betrouwbaarheid van de resultaten.⁹ Alle deelnemers aan het experiment die als materiaal een van de drie dossiers ontvingen is daarom gevraagd aan te geven hoe duidelijk de tekst was op een schaal van 1 'heel erg duidelijk' tot 5 'heel erg onduidelijk'. Van de 565 personen die een dossier beoordeelden, gaf 97 procent aan dat de tekst duidelijk tot heel erg duidelijk was. Wij achten dat bevredigend.

⁹ Tegenovergesteld: als men aangeeft de tekst (erg) duidelijk te hebben gevonden, wil dat nog niet zeggen dat men daadwerkelijk alles begrepen heeft en ook nog op de wijze zoals bedoeld in het dossier.

4

4.3 Een nadere blik op de vraag naar straffen

Hieronder bespreken wij wat leken als straf uitdelen als aan hen exact dezelfde dossiers gepresenteerd worden die ook door rechters beoordeeld zijn. Voorts komt de vergelijking aan de orde tussen de straffen bij beoordeling van de gedetailleerde dossiers tegenover de straffen gegeven bij een beknopt krantenbericht over diezelfde strafzaak.

Wij vroegen de respondenten allereerst om een volgens hen passende straf te noemen door middel van de open vraag: “Welke straf vindt u zelf in dit geval het meest passend en hoe zwaar moet die straf volgens u zijn?” Daarop konden zij antwoorden zonder enige restrictie.¹⁰ Daarna volgde de volgende instructie te lezen:

“In Nederland geldt voor elk misdrijf een wettelijk strafmaximum. De rechter mag niet een zwaardere straf opleggen. Beneden het strafmaximum is de rechter in principe vrij bij het kiezen van de straf. De rechter moet kiezen uit een gevangenisstraf **of** een werkstraf **of** een geldboete.

In deze strafzaak geldt als wettelijk strafmaximum een gevangenisstraf van maximaal 8 jaar **of** een werkstraf van maximaal 240 uur **of** een geldboete van maximaal € 45000.¹¹

Wij vragen u om nog een keer aan te geven welke straf u zou willen opleggen in deze strafzaak. Nu mag u, net als een echte strafrechter, niet boven het strafmaximum uitgaan.”¹²

Het computerprogramma waarmee de respondenten antwoordden, was zo ingericht dat zij

niet naar een voorgaande vraag terug konden gaan en dus niet een eerder gegeven antwoord na deze extra toelichting nog konden wijzigen.

De reden om de deelnemers aan het experiment nog een tweede keer om een strafdeel te vragen, maar nu onder de restrictie van de wettelijke strafmaxima, was tweeledig. Allereerst proberen we de vergelijking zo zuiver mogelijk te maken. Er is wel eens geopperd dat een groot verschil in veronderstelde punitiviteit tussen rechters en leken het gevolg is van het feit dat leken niet op de hoogte zijn van een strafmaximum, en daarom zich in voorkomende gevallen ongeremd overgeven aan zeer strenge straffen, terwijl rechters dat niet kunnen. Vergelijk in dit verband Kuhns eerder aangehaalde resultaten dat een belangrijk deel van zijn respondenten ongeveer gelijk aan rechters strafte, terwijl een beperkt deel veel hoger uitkwam. Als dat ook in Nederland het geval zou zijn, zou de vergelijking tussen wat rechters met de casus doen en wat leken ermee doen mank gaan. Door deze additionele vraag te stellen kunnen we daar zicht op krijgen. De gebonden vraag zou kunnen leiden tot relatief minder strenge straffen dan de ongebonden open vraag die daar aan voorafging. De tweede reden om een strafmaximum aan te geven is dat uit eerder onderzoek (bijvoorbeeld van der Laan, 1993) bleek dat het geven van verschillende strafopties –zoals in de strafmaximumtoelichting gebeurt– blikverruimend werkt en ook tot andere en vooral mildere oordelen leidt.¹³

De antwoorden van de ondervraagden op de open vraag naar de passende straf waren, op een enkel geval na, recht-toe-recht-aan

¹⁰ In de instructie werd vermeld dat er geen goede of foute antwoorden zijn en dat het om de eigen mening gaat.

¹¹ Vergelijk voetnoot 6.

¹² Dit is de variant van de instructie in het geval van de zware mishandeling. Bij de andere zaken stonden hier de strafmaxima zoals vermeld in tabel 3.

¹³ Tenslotte stelden wij dezelfde vraag ten derde male, maar nu met de verdergaande restrictie dat de respondent alleen een gevangenisstraf mocht opleggen. Doel daarvan was om een voor alle respondenten vergelijkbare maatstaf in termen van gevangenisstraf te verkrijgen. Dit leverde echter dermate geringe verschillen op met het daarvoor gegeven antwoorden, dat wij daarvan hier geen verslag zullen doen.

en konden eenvoudig worden gecodeerd. In alle varianten van het casusmateriaal koos een overgrote meerderheid van de ondervraagden voor een onvoorwaardelijke gevangenisstraf. Slechts een klein groepje respondenten gaf als antwoord 'gevangenisstraf' zonder dat verder te specificeren.¹⁴ Het overgrote deel van de respondenten noemde een gevangenisstraf in weken, maanden of jaren (alle door ons in maanden omgerekend) en zo nu en dan werd er levenslang opgelegd. Slechts 2 respondenten wilden de doodstraf geven.¹⁵ De percentages respondenten die een gevangenisstraf oplegden, varieerden van 91 procent bij het dossier van de eenvoudige mishandeling tot niet minder dan 97 procent bij het dossier van de woninginbraak. Voor iedere casus was ten minste de helft van de opgelegde straffen alleen een gevangenisstraf. Combinaties van gevangenisstraf met andere opties, zoals enige vorm van behandeling, een werkstraf of een schadevergoeding, kwamen minder vaak voor. Alleen in het geval van de zware mishandeling werd naar verhouding vaak de combinatie van gevangenisstraf met TBS genoemd (15% van de respondenten op het dossier van de zware mishandeling).¹⁶ De sanctiekeuze, zoals deze blijkt uit de open vraag met ongebonden antwoord, lijkt qua strafsoort sterk op de keuze die de rechters in het onderzoek maakten. Ook bij de professionele rechters bleek dat, op enkelingen na, gevangenisstraf zonder meer de geprefereerde strafsoort was.

De instructie bij de tweede vraag, waarin de mogelijke strafsoorten en maximum strafmaten gemeld werden, blijkt voor het overgrote deel van de respondenten geen gevolg te hebben voor gevangenisstraf als geprefereerde strafsoort. In de dossiers en krantenberichten van

de zware mishandeling en van de woninginbraak kiest nog steeds 9 van de 10 Nederlanders voor de gevangenisstraf. Alleen bij de eenvoudige mishandeling vonden wij een bescheiden effect (zie tabel 6). Na de instructie daalt zowel bij het dossier als bij het krantenbericht de steun voor gevangenisstraf, met respectievelijk 9 en 14 procent en dat vooral ten gunste van de werkstraf (nu door 13% geprefereerd in de dossierversie en door 15% bij het krantenbericht). De vraag of de instructie met daarin de strafmaxima iets veranderd heeft aan de strafmaat zullen we later beantwoorden. Gezien de overweldigende voorkeur voor gevangenisstraf bij de respondenten en het feit dat ook de rechters in grote meerderheid gevangenisstraffen oplegden voor de onderhavige strafzaken, zullen wij ons in bij de voornaamste analyses in paragraaf 4.5 en 4.6 concentreren op gevangenisstraf.

Om na te gaan of eventuele verschillen tussen rechters en leken door de laatste ook werkelijk zo bedoeld zijn, vroegen wij de respondenten niet alleen hoe zij zelf zouden beslissen, maar vervolgens ook hoe zij dachten dat een echte rechter zou beslissen in deze zaak, opnieuw zonder dat zij nog hun vorige antwoorden konden wijzingen:

"Hoe denkt u dat een echte strafrechter in Nederland deze zaak zou bestraffen, uitgedrukt in maanden gevangenisstraf (en natuurlijk niet hoger dan het wettelijk strafmaximum)? Probeert u het alstublieft zo goed mogelijk te schatten."

Een overzicht van de resultaten wordt weergegeven in tabel 6. Wij zullen in de volgende paragrafen hetgeen in tabel 6 wordt weergegeven bespreken.

¹⁴ Bij berekeningen met duur van de straffen zijn de respondenten die geen duur specificeerden telkens buiten de analyse gehouden.

¹⁵ Gezien de ernst van de zware mishandeling is dit geringe aantal opmerkelijk, omdat substantiële steun voor de doodstraf blijkt uit opinieonderzoek. Zie over dit soort paradoxale bevindingen in meer detail Hessing, De Keijser & Elffers (2003).

¹⁶ Bij coderen en analyseren van door respondenten genoemde 'opties' en combinaties hebben wij niet het onderscheid tussen straffen en maatregelen gehanteerd.

Tabel 6 De straffen: zonder en met gebondenheid aan strafmaximum, vergeleken met straffen door rechters en perceptie door respondenten van rechters.

	N	Ongebonden straf			Gebonden straf		Toets verschil vraag- varianten straf ^c	Perceptie bij respondenten van door de rechter opge- legde straf (gemiddelde)
		Straf in maanden (gemid- delde ^a)	% dat gevangenis- straf geeft	% dat zwaarder straft dan gemiddeld door rechter opgelegde straf	Straf in maanden (gemid- delde ^b)	% dat gevangenis- straf geeft		
Zware mishandeling (rechters geven gemiddeld 29,7 maand)								
Dossier	150	60,9	95%	91%	69,4	95%	Z = -3,1, p<0,01	36
Krantenberichten								
AD-bericht	73	78,7	92%	93%	76,9	89%	n,s.	41,3
Ontlastend	85	58,3	93%	94%	68,8	94%	n,s.	29,9
Neutraal	80	81,2	95%	93%	77,4	94%	n,s.	38,5
Eenvoudige mishandeling (rechters geven gemiddeld 2,5 maand)								
Dossier	136	12,1	91%	84%	13,4	82%	n,s.	6,7
AD-bericht	97	10,8	93%	82%	13,3	79%	n,s.	5,4
Woninginbraak (rechters geven gemiddeld 5,3 maand)								
Dossier	145	18,8	97%	96%	36,7	91%	Z = -5,0, p<0,01	15,3
AD-bericht	94	62,4	97%	99%	64,9	91%	n,s.	28,1

- a. Buiten berekening gehouden 'levenslang' en 'ongespecificeerd'. Weergegeven zijn hier zogeheten 2,5%-*rechts getrimde* gemiddelden. De verdeling van gespecificeerde gevangenisstraffen kent een extreem langgerekte staart aan de rechterkant (dwz aan de hoge kant), 'bevolkt' door slechts enkele relatief extreme straffen. Om toch een gemiddelde te berekenen dat niet vertekend is door extremen, is voor alle zaken in dit experiment 2,5% van de antwoorden van de rechterkant van de staart afgehaald alvorens het gemiddelde te berekenen (dat gaat, afhankelijk en verschillende per variant van het materiaal om niet meer dan 3 tot 6 gevallen).
- b. De verdeling van gespecificeerde gevangenisstraffen nadat de restrictie van het maximum is opgelegd, is in alle gevallen extreem scheef met disproportioneel veel straffen gelijk aan het maximum. Om deze reden heeft een getrimd gemiddelde geen zin.
- c. Vanwege de scheve verdelingen op beide gevangenisstrafvariabelen zijn non-parametrische toetsen uitgevoerd (i.c. Wilcoxon's rangtekentoets) op de ongetrimde gevangenisstraf resulterend uit de ongebonden vraag en de gevangenisstraf nadat het maximum gemeld was.

4.4 Het effect van het aangeven van een maximumstraf

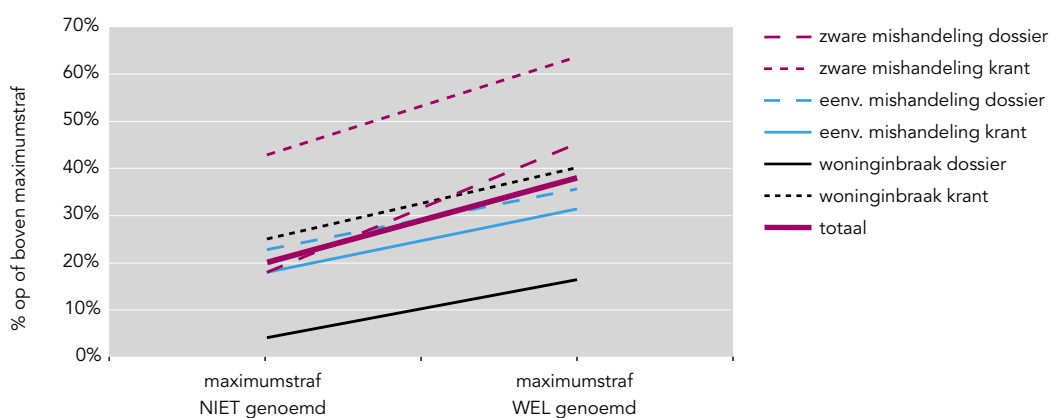
Voordat wij de antwoorden van de respondenten vergelijken met die van de rechters, bespreken wij het effect van kennis over het strafmaximum bij de respondenten. Binnen ons strafrechtelijk systeem is het strafmaximum bedoeld om ervoor te zorgen dat niet ongelimiteerd gestraft kan worden voor elk misdrijf. Zoals eerder uiteengezet vermoedden wij dat informatie over het strafmaximum bij de respondenten over de hele linie tot een lagere opgelegde straf zou leiden. In ons onderzoek gaven de respondenten echter in zes van de acht situaties na kennisname van het geldend strafmaximum een hogere straf dan daarvoor (zie tabel 6). Evenwel, slechts in twee daarvan – te weten bij het dossier van de zware mishandeling en het dossier van de woninginbraak – is het verschil significant. Voorzover er in dit experiment een effect uitgaat van het opleggen van maxima is dat in ieder geval in opwaartse richting.

We zullen nog iets nader ingaan op het effect van het noemen van een maximumstraf door

te bestuderen hoeveel personen straffen op of rond het maximum uitdelen. In figuur 1 wordt weergegeven hoeveel procent van de ondervraagden een gevangenisstraf specificeerde die op of – in het geval van de ongebonden open vraag – boven het geldend strafmaximum ligt. In alle gevallen heeft het noemen van het strafmaximum als resultaat dat substantiële aantallen proefpersonen zich van onder het strafmaximum bewegen tot precies op het strafmaximum. Gaf bijvoorbeeld in geval van het AD-krantenbericht over de zware mishandeling, 43 procent een straf die op of boven het wettelijk maximum ligt voordat dat maximum werd genoemd, na het noemen van het maximum (96 maanden) geeft 65 procent van de ondervraagden die maximale straf. Berekend over alle varianten van de casus legt 42 procent van de respondenten de maximale straf op na het geïnformeerd zijn over het wettelijk strafmaximum, terwijl daarvoor bij de ongebonden vraag slechts 22 procent op of boven strafmaximum strafte ($\chi^2 = 379,4$; $p < 0.001$).

Wij kunnen dit niet anders interpreteren dan dat het noemen van de ruime strafmaxima

Figuur 1 Effect van bekendmaken van toepasselijk strafmaximum op opgelegde straf door respondenten (N = 1148).

voor betreffende delicten, bij veel leken de gedachte doet ontstaan dat de eerder door hem gegeven straf wellicht aan de milde kant was. Dat geldt uiteraard voor hen die in eerste instantie voor een straf lager dan het strafmaximum hadden gekozen. Onwillekeurig gaan zij, zo menen wij thans, de maxima als richtlijnen ervaren, of zich in ieder geval realiseren dat het mogelijk is zwaarder te straffen. In die zin heeft de strafmaximum-variant van de vraag niet aan zijn doel beantwoord. Waar wij vreesden dat de leken zich bij de ongebonden vraagvariant vaak boven het strafmaximum zouden plaatsen, en daarmee de vergelijking met rechters (die zich immers door opleiding en ervaring bewust zijn van het strafmaximum) onzuiver zouden maken, bleek het omgekeerde het geval: de leken kozen veelal straffen onder het maximum, en lieten zich door de informatie over maximum, anders dan de rechters, beïnvloeden.

Nu de straf na het noemen van wettelijke maxima niet alleen hoger uitvalt dan daarvoor, maar ook in statistische zin een extreem scheve verdeling oplevert met de bulk van de waarnemingen op het maximum, richten wij ons voor de overige analyses uitsluitend op de antwoorden op de eerste, ongebonden, vraag naar welke straf men in het betreffende geval de meest passende vindt.

En passant werpen deze bevindingen enig licht op de wel eens gehoorde suggestie dat de bestaande strafmaxima veel te laag zouden zijn, en dat juist dat het relatief milde strafklimaat zou induceren. In de ogen van onze respondenten is dat in meerderheid niet het geval, de meesten komen uit op straffen

beneden het bestaande maximum. Zo gezien is er geen aanleiding de bestaande in de strafwet genoemde maximumstraffen voor de drie hier beschouwde misdrijven als knellend te beschouwen.

4.5 Rechters en leken over dezelfde dossiers

Bij de aanvang van het onderzoek formuleerden wij de hypothese: bij beoordeling van dezelfde strafzaken met dezelfde hoeveelheid informatie, straffen leken gemiddeld even streng als rechters. Deze hypothese dient te worden verworpen (zie tabel 6), ten minste voor wat betreft de zaken in ons experiment. Gaven de rechters een gemiddelde gevangenisstraf van 29.7 maanden in het geval van de zware mishandeling, de respondenten kwamen gemiddeld op 60.9 maanden uit.¹⁷ Bij vergelijking tussen Zwitserse rechters en bevolking gegeven dezelfde zaken vond Kuhn (2002) ook dat de bevolking substantieel strenger strafte. Die bevinding bleek echter sterk gekleurd door een relatief kleine groep extreem punitieve respondenten, die een onevenredige opwaartse invloed uitoefenden op het gemiddelde. In ons geval is daar geen sprake van: niet alleen is in onze vergelijking gebruik gemaakt van een getrimd gemiddelde, maar ook legt liefst 91 procent van de respondenten een straf op die hoger is dan het gemiddelde van de rechters (zie tabel 6).

Bij de andere twee dossiers, de eenvoudige mishandeling en de woninginbraak, moet hetzelfde worden geconcludeerd. Bij de eenvoudige mishandeling is er een gemiddeld verschil van bijna 10 maanden gevangenisstraf – leken

¹⁷ Voor de vergelijking maken wij steeds gebruik van het 2.5% *rechts trimmen* van de waarnemingen. Dat wil zeggen dat de grootste 2.5% van de waarden van de leken wordt weggelaten. Daardoor worden vergelijkingen robuust tegen extreme uitbijters onder de uitgedeelde straffen. Wij geven de voorkeur aan een beperkt trimmingspercentage boven het gebruik van de mediaan (de mediaan kan men ook zien als het gemiddelde na 50% trimmen), omdat we rekening houden met de mogelijkheid dat de voornaamste verschillen tussen rechters en leken zich voordoen in de rechterstaart van de verdeling van de strafgrootten onder de leken. Inderdaad blijken de analyses op grond van medianen, ofschoon in grote lijnen tot dezelfde conclusies leidend, minder duidelijke verschillen te tonen. Voor een algemene beschouwing omtrent de eigenschappen van getrimde gemiddelden zie men bijvoorbeeld Edens & Pijlgroms (1990:445-455). Ongetrimd ligt het hier gemelde gemiddelde op 66 maanden.

zijn bijna vijf maal zo streng als rechters – en voor het dossier van de woninginbraak ligt de gemiddelde straf van leken op 19 maanden terwijl rechters gemiddeld 5 maanden passend vonden. Over de gehele linie blijkt de bevolking veel strenger te straffen dan de rechters, terwijl het om de beoordeling van exact hetzelfde materiaal gaat.

Uit het feit dat leken veel zwaardere straffen opleggen dan rechters volgt nog niet zonder meer dat zij dat ook willens en wetens doen. Misschien dachten ze wel dat ook rechters deze straffen opleggen? Dat hebben wij gecontroleerd door aan de respondenten te vragen hoe zwaar zij dachten dat een echte rechter zou straffen in dit geval. Wij brengen in herinnering dat in het surveygedeelte van deze studie bleek dat 84 procent van onze respondenten van mening is dat er in Nederland in het algemeen te licht gestraft wordt. Nu het om concrete zaken gaat, verwachten de respondenten inderdaad dat echte rechters fors lager zouden straffen dan zichzelf (zie tabel 6, rechter kolom). Bovendien overschat men daarbij zelfs nog de strengheid van de rechter.¹⁸ Voordat we dieper op deze punitiviteitskloof ingaan, beschouwen we aan de hand van de oordelen op de krantenberichten van de strafzaken nu eerst de tweede hypothese.

4.6 Dossiers en krantenberichten voor dezelfde strafzaken

Zoals uiteengezet zijn er verschillende versies van de krantenberichten aan verschillende groepen respondenten voorgelegd. Eerst gaan we in op de vergelijking van de drie

AD-krantenberichten voor de drie casus met de overeenkomstige dossiers, daarna ook op de vergelijking met qua toon gewijzigde versies van de drie AD-krantenberichten.

Wij stelden als tweede hypothese dat korte en relatief ongenueanceerde berichten over strafzaken, zoals men ze in de krant pleegt te lezen, leiden tot een strenger oordeel dan gedetailleerde dossiers van dezelfde strafzaken. Bezien wij dat eerst voor de AD-krantenberichten. In twee van de drie strafzaken die wij aan onze steekproef uit de bevolking voorlegden, wordt deze hypothese bevestigd (zie tabel 6 en figuur 2). Bij de zware mishandeling is het verschil in gemiddelde strafmaat tussen beide varianten 18 maanden ($p < 0.001$),¹⁹ in de verwachte richting. Voor de casus eenvoudige mishandeling is er geen significant effect. De woninginbraak laat weer wel een verschil zien, en in dit geval gaat het zelfs om een erg groot verschil. Was de gemiddelde opgelegde straf bij de respondenten daar op basis van het dossier nog bijna 19 maanden, het AD-krantenbericht leidt tot de veel hogere gemiddeld opgelegde straf van ruim 62 maanden ($p < 0.001$). Wij vermoeden dat kwalitatieve verschillen tussen de AD-krantenberichten in de drie zaken in termen van toon en gekleurde uitlatingen een belangrijke rol spelen in de omvang en aanwezigheid van de hier gerapporteerde effecten. Wij veronderstellen dat het extreme verschil bij de woninginbraak veroorzaakt wordt door het feit dat volgens de casusbeschrijving het slachtoffer enige tijd na de inbraak overlijdt. Het dossier specificeert duidelijk dat dit overlijden het gevolg is van een hartstilstand die niets van doen heeft met de emoties van de inbraak. In het AD-

¹⁸ Voor alle drie de dossiers, maar ook voor de hieronder nog te bespreken krantenberichten, geldt dat de verschillen tussen eigen oordeel en perceptie van wat de rechter in onderhavig geval zou doen statistisch significant ($p < 0.001$ in alle gevallen) zijn, op basis van de non-parametrische Wilcoxon-toets voor gepaarde waarnemingen (signed ranks test).

¹⁹ Op grond van Wilcoxon's W (zo ook voor de hierna volgende toetsen, tenzij anders vermeld).

krantenbericht kan echter gelezen worden dat er wel een verband zou zijn (zie Appendix 2), ofschoon dat niet expliciet wordt beweerd. Als deze interpretatie juist is, zou het een voorbeeld zijn van hoezeer de inkleding en de aard van de informatie effect kan hebben op de punitiviteit van leken, in dit geval niet minder dan 44 maanden gemiddeld verschil.

Beschouwen wij vervolgens ook de qua toon veranderde versies van het AD-krantenbericht voor de casus van de zware mishandeling, die wij zelf aan de hand van dat AD-krantenbericht scheven: een neutrale en een ontlastende versie. Zoals verwacht mocht worden, zijn de straffen na lezing van het ontlastend bericht wel substantieel lager dan bij het AD-krantenbericht en bij het neutraal bericht. Het neutraal bericht bevindt zich echter - tegen onze verwachting in - in termen van gemiddelde strafmaat niet tussen het AD-krantenbericht en het ontlastend bericht: het neutraal bedoelde bericht leidt tot nagenoeg dezelfde gemiddelde strafwaarde als het AD-krantenbericht (81.2 tegen 78.3 maanden).

4.7 De punitiviteitskloof

Toon (gekleurdheid) en hoeveelheid van informatie over een strafzaak hebben in dit experiment, in overeenstemming met de internationale literatuur, effect op het oordeel van leken: naarmate men meer en meer feitelijke informatie krijgt, wordt het oordeel beduidend

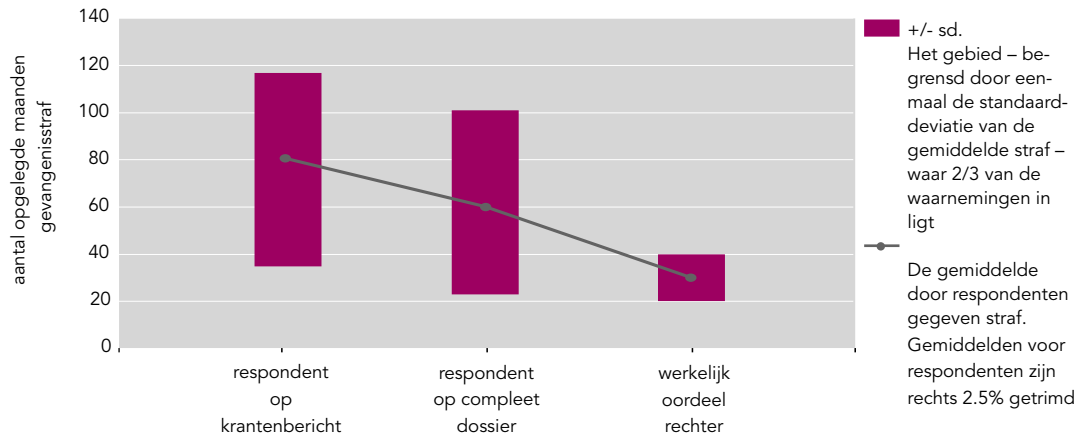
minder punitief. Maar hoe groot dat effect ook is, in onze studie is het bij lange na nog niet groot genoeg om de punitiviteitskloof die gaapt tussen leken en rechters te kunnen dichten. Het hier geconstateerde informatie-effect, alsmede het tekortschieten ervan als mechanisme om de punitiviteitskloof tussen publiek en rechters te dichten, kan het beste visueel geïllustreerd worden. Figuur 2 geeft voor respectievelijk de zware mishandeling, de eenvoudige mishandeling en de woninginbraak de gemiddelde gevangenisstraffen van leken weer bij het AD-krantenbericht dan wel bij het compleet dossier, in vergelijking met het gemiddeld oordeel van de rechters op de dossiers van de betreffende zaken.²⁰

De punitiviteitskloof, die gezien bovenstaande evident bestaat, kan nu nader gespecificeerd worden in drie verschillende vormen daarvan (zie figuur 3). Ten eerste is er een *feitelijke punitiviteitskloof*: het verschil tussen het eigen oordeel van de respondent en het oordeel van de rechter. Ten tweede is er wat wij noemen een door de respondent *bedoelde punitiviteitskloof*. Daarmee duiden wij op het verschil tussen de straf die leken denken dat een echte rechter zou opleggen en de straf die zijzelf willen opleggen. Dit zou ook geïnterpreteerd kunnen worden als de door leken *gepercipieerde punitiviteitskloof*. Ten derde is er de *misperceptie van de bevolking*. Dat is het verschil tussen het werkelijke oordeel van de rechter en de straf die leken denken dat een echte rechter zou opleggen.

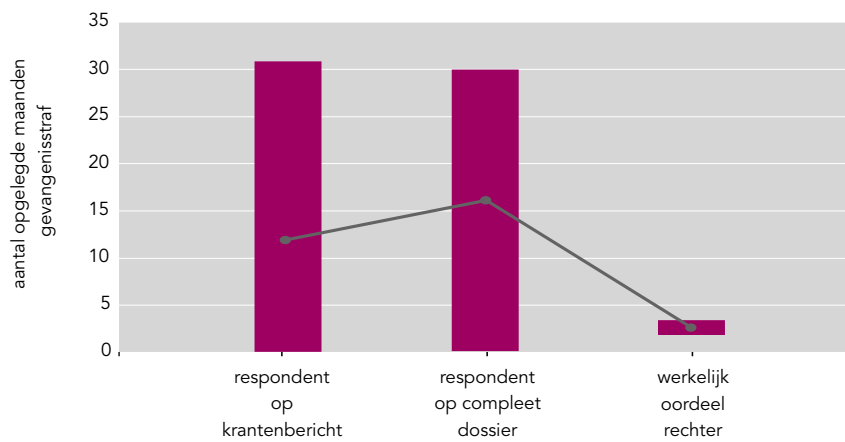
²⁰ In figuur 2 staat steeds met een dikke zwarte lijn het (2.5%-rechts getrimd) gemiddelde aangegeven, en met een grijze box daarom heen de gemiddelde waarde plus en minus één standaarddeviatie. In de range van die box bevindt zich ca. 2/3 van alle waarnemingen. Het lijntje dat de gemiddelden voor de verschillende gevallen verbindt, dient slechts om het oog te geleiden.

Figuur 2 Effect van informatie

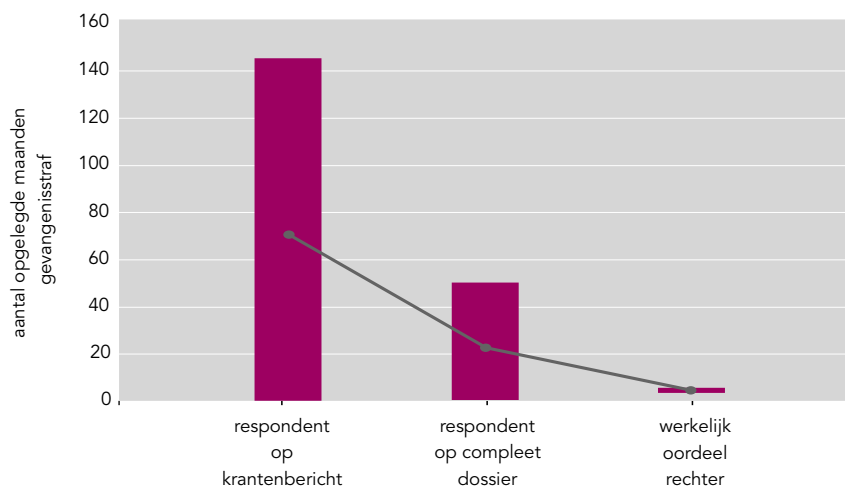
Casus zware mishandeling.

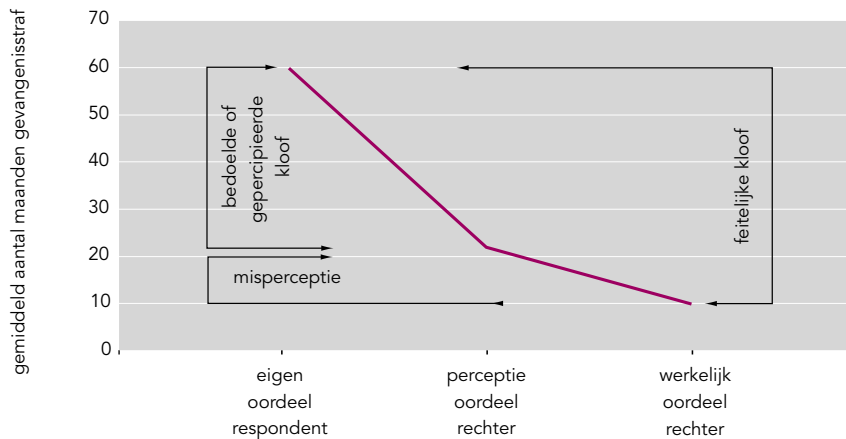
Casus eenvoudige mishandeling.

Casus woninginbraak.

Figuur 3 Terminologie: feitelijke kloof, bedoelde of gepercipieerde kloof, misperceptie

Voor elk van de drie zaken kan het patroon van deze punitiviteitskloven grafisch worden weergegeven (zie figuur 4). Bovendien kan worden berekend welke proportie van de feitelijke kloof door de respondenten als een bedoelde of gepercipieerde punitiviteitskloof, zoals hierboven gedefinieerd, beschouwd mag worden. De *feitelijke kloof* is in alle gevallen beduidend groter dan de *bedoelde kloof* (zie figuur 4).²¹ De figuren laten ook zien dat zowel de feitelijke als de bedoelde kloof kleiner is voor dossierversies van het materiaal dan voor AD-krantenberichtversies. Toch blijft de bedoelde kloof in alle gevallen een kloof van formaat.²² De bedoelde kloof is nog het kleinst bij de respondenten die van de woninginbraak het dossier ter beoordeling kregen. De gemid-

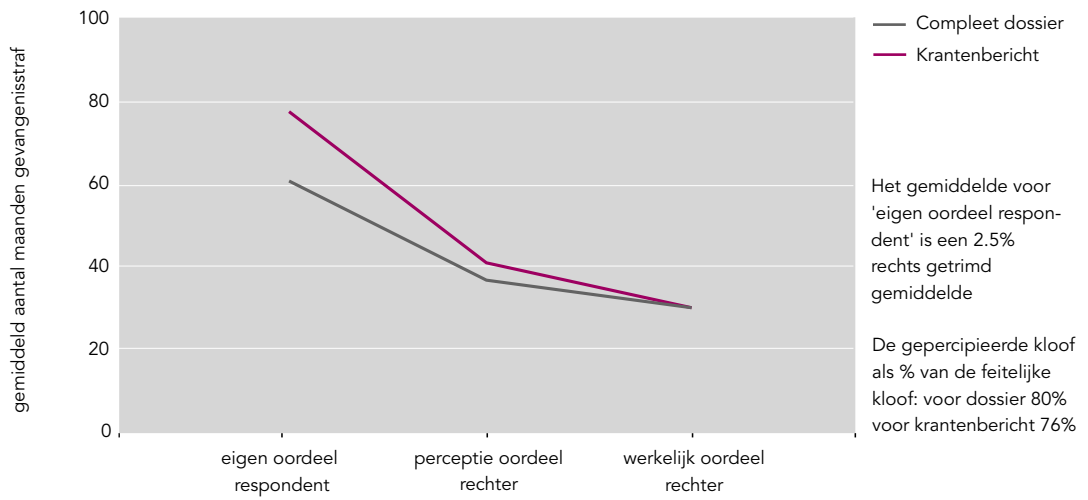
delde verwachting was hier immers dat een echte rechter ruim 15 maanden zou opleggen, tegenover het eigen oordeel van gemiddeld bijna 19 maanden. Feitelijk lag het oordeel van de rechter hier een stuk lager op gemiddeld 5 maanden gevangenisstraf. Waarom hier, in tegenstelling tot bij de andere twee strafzaken, de perceptie van wat de rechter zou doen verschilt tussen respondenten aan de hand van het dossier en respondenten aan de hand van het AD-krantenbericht, is ons niet duidelijk. Mogelijk speelt hier weer de eerder aangestipte kwestie rond de mogelijk uit het krantenbericht oprijzende suggestie van een verband tussen de inbraak en het overlijden van het slachtoffer een rol.

²¹ In wezen bevat deze grafiek niets nieuws, na tabel 6 en de figuur 2. Ze ordenen de gegevens enigszins anders.

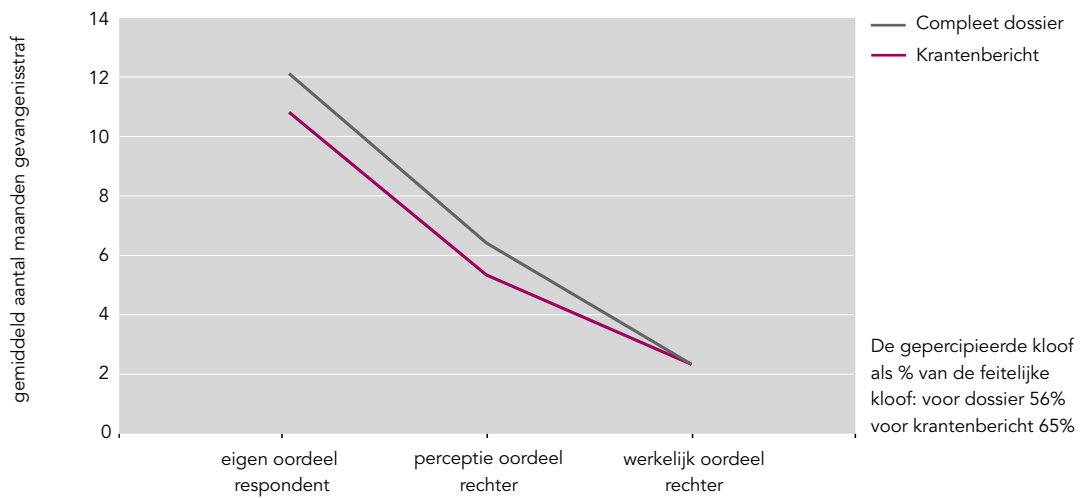
²² Voor alle bedoelde kloven geldt $p < 0.001$.

Figuur 4 Punitiviteitskloof

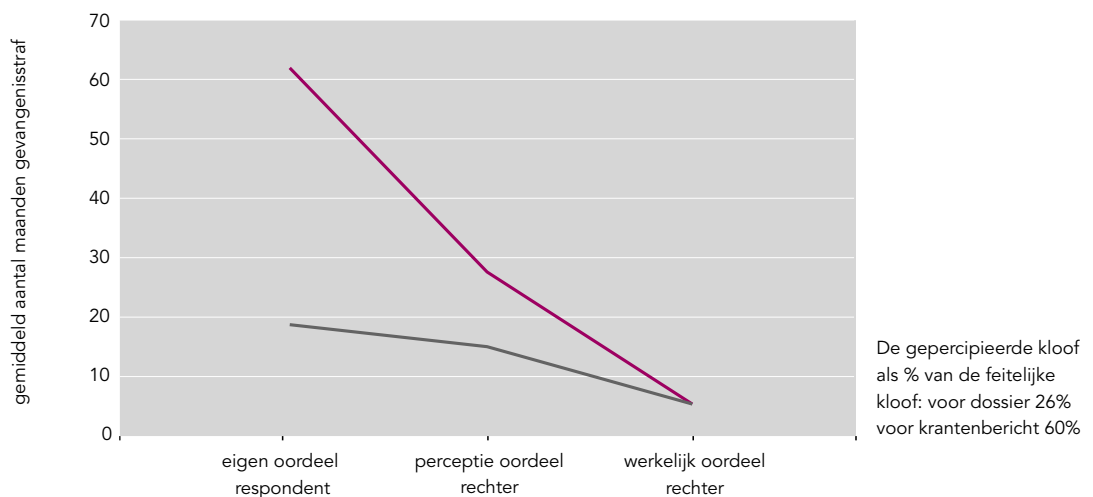
Casus zware mishandeling.

Casus eenvoudige mishandeling.

Casus woningbraak.

4.8 Conclusie uit experimenteel onderzoek

Bij beoordeling van concrete strafzaken kwamen drie aspecten aan het licht.

Ten eerste bleek dat leken, gegeven exact dezelfde informatie als rechters, volstrekt in lijn met hun antwoorden op de algemene surveystelling veel punitiever reageren dan echte strafrechters.

Ten tweede bleek dat er in twee van de drie zaken in dit onderzoek een groot matigend effect uitgaat van hoeveelheid en presentatiewijze van informatie over strafzaken op het strafoordeel van leken. Dit matigend effect kan zelfs in de orde van grootte van jaren gevangenisstraf zijn. Toch volstond dat niet om de bestaande kloof te dichten.

Ten derde bleek dat leken over het algemeen de punitiviteit van rechters in het concrete geval overschatten. Wij maakten om die reden een onderscheid in feitelijke kloof en bedoelde kloof waar die overschatting van is afgetrokken. Ook die laatste is, hoezeer uiteraard ook kleiner dan de feitelijke kloof, nog altijd fors.

Survey en experiment vergeleken

Uit het surveyonderzoek zowel als uit het experiment blijkt een grotere punitiviteit bij het publiek dan bij rechters. Er wordt te licht gestraft, zo vindt bijna iedereen. In het gedachte-experiment hoe men zich denkt te gedragen als men een tijdje op de stoel van de rechter zouden mogen zitten, rapporteert men eveneens zwaarder te zullen straffen dan rechters doen. In deze paragraaf zullen we het verband tussen beide bevindingen bestuderen, waarbij wij ons, voor wat de experimentele resultaten betreft, beperken tot de beslissingen op basis van de complete dossiers.²³

5.1 Verband tussen survey-gestrenghed en experimentele beslissingen

In tabel 7 vergelijken we gestrenghed volgens survey en experiment. Degenen die in het surveyonderzoek zeiden dat zij strenger zouden straffen dan de rechter, straffen in het experiment inderdaad gemiddeld strenger dan de andere respondenten. Nog interessanter is wellicht dat zelfs degenen die zeiden dat zij even streng als of lichter dachten te zullen straffen dan rechters, in werkelijkheid toch aanzienlijk hogere straffen opleggen dan de rechters. Voor deze groep respondenten bestaat derhalve eveneens een grote feitelijke punitiviteitskloof. Toch is de bedoelde kloof van deze respondenten, in lijn met wat men mocht verwachten, veel kleiner dan de bedoelde kloof van degenen die in de survey aangaven dat zij strenger zouden straffen dan de rechter. Wellicht de meest boeiende bevinding is dat gegeven het dossier van de woninginbraak, de 'gematigde' respondenten menen dat zij gemiddeld 3.4 maand lichter straffen dan de rechter, terwijl hun straffen in werkelijkheid gemiddeld 5 maanden zwaarder zijn.

Samengevat blijkt dus het antwoord op de vraag of men in het algemeen strenger of minder streng zou straffen dan de rechter indicatief voor de *relatieve* punitiviteit in een concrete zaak. Dat is relatief, omdat degenen die zeggen dat zij niet strenger zullen straffen dan de rechter niettemin gemiddeld toch zwaardere straffen opleggen.

5.2 Verband tussen de ABC-factor en experimentele beslissingen

In paragraaf 3.6 beschreven wij de constructie van de *ABC-factor*: de 'algemene bezorgdheid over criminaliteit', op basis van de oordelen van de respondenten over het strafklimaat, hun zorgen over criminaliteit, hun perceptie van de trend in criminaliteit en hun perceptie over de tendens in de straftoemeting. Wij lieten ons daartoe mede leiden door de notie van Hutton (2005) dat er sprake is van een samenhangend geheel van attitudes over criminaliteit en straf. Nu bekijken wij de samenhang tussen de *ABC-factor* en de in het experiment per casus toegemeten straffen op basis van de dossiers. Wij vergeleken degenen die relatief hoog, gemiddeld en relatief laag scoorden op

²³ Wij brengen in herinnering dat wij voor het experiment opnieuw een steekproef trokken uit de respondenten die hadden meegewerkt aan het surveyonderzoek vier maanden eerder. De eerdere surveybevindingen zijn dus iets uitgebreider dan wat we aan surveyresultaten voor de later aan het experiment deelnemende leken kunnen vinden. Het patroon aan antwoorden dat wij vonden bij alle 2155 respondenten die meewerkten aan de survey wijkt echter nagenoeg niet af van het patroon bij degenen die ook aan het experiment meewerkten. Bij de laatste steekproef zei 78 procent dat zij meestal strenger zouden straffen dan de rechter, 21 procent verwachtte dat zij even streng zouden zijn en 1 procent denkt lichter te zullen straffen. In de totale groep was dat resp. 81 procent, 19 procent en 1 procent. De categorieën 'hetzelfde' en 'lichter' hebben wij (gegeven de verdeling) voor de volgende analyse samengenomen.

Tabel 7 Voorgenomen strengheid in survey in relatie tot werkelijk oordeel van respondenten op dossiers

gemiddelde straffen in maanden ^a	Zware mishandeling	Eenvoudige mishandeling	Woninginbraak
Oordeel rechters	29,7	2,5	5,3
Als op stoel van de rechter, dan meestal strenger			
N	113	112	122
Straf	65,1	13,3	20,8
Feitelijke kloof	35,4	10,8	15,5
Perceptie oordeel rechter	34,7	6,3	14,5
Bedoelde / gepercipieerde kloof	30,1	7,4	6,6
Als op stoel van de rechter, dan meestal niet strenger			
N	41	28	28
Straf	49,8	7,5	10,3
Feitelijke kloof	20,1	5	5,0
Perceptie oordeel rechter	36,7	5,8	13,7
Bedoelde / gepercipieerde kloof	13,1	1,7	-3,4

a. Het betreft hier wederom het 2,5% rechts getrimde gemiddelde.

Opmerking: in geen van de drie gevallen verschilt de perceptie van wat de rechter zou doen tussen de groep die eerder aangaf strenger te zullen straffen en de groep die zei niet strenger te zullen straffen. Alle overige verschillen tussen deze twee groepen zijn statistisch significant op tenminste 5% niveau, gebaseerd op de toets op de (getrimde) gemiddelden. Non-parametrische toetsen op de ongetrimde verdelingen (met behulp van de toets van Mann-Whitney/Wilcoxon) gaven dezelfde resultaten als parametrische toetsen op de getrimde gemiddelden.

deze ABC-factor met elkaar . Dat leidt tot de volgende resultaten (zie tabel 8).

Degenen die hoog scoren op de ABC-factor vinden dat er te licht gestraft wordt, menen dat er tegenwoordig lichter gestraft wordt dan tien jaar geleden, denken dat de criminaliteit in de afgelopen jaren is gestegen en maken zich flink zorgen over de criminaliteit.

Hoe hoger men scoort op de ABC-factor, des te zwaarder zijn de straffen die worden opgelegd . Bij de zware mishandeling loopt

dat bijvoorbeeld op van gemiddeld 53 naar 68 maanden. Maar niet alleen de opgelegde straffen, ook de feitelijke en bedoelde kloven vertonen een opgaande lijn al naar gelang men hoger scoort op de ABC-factor. Algemene Bezorgdheid over Criminaliteit vormt volgens deze resultaten inderdaad een onderliggende factor. Het is daarbij, zoals hierboven reeds aangetoond, niet enkel een onderliggende factor van algemene punitiviteit, maar ook bij het vormen van een oordeel over passende straf in concrete zaken. Terwijl de relatieve score op deze ABC factor van invloed is op

Tabel 8 ABC-factor (algemene bezorgdheid om criminaliteit) in relatie tot oordelen in het experiment: Straffen, percepties en kloven.

2,5% rechts getrimd gemiddelde straffen in maanden	Zware mishandeling	Eenvoudige mishandeling	Woninginbraak
Oordeel rechters	29,7	2,5	5,3
Score op ABC factor LAAG (laagste 33%)			
N	55	47	54
Straf	52,7	8,1	15,1
Feitelijke kloof	23,0	5,6	9,8
Perceptie rechter	38,7	5,3	12,8
Bedoelde / gepercipieerde kloof	14,2	2,9	2,4
Score op ABC factor MIDDEN (middelste 30%)			
N	40	37	42
Straf	62,1	10,5	17,2
Feitelijke kloof	32,4	8,0	11,9
Perceptie rechter	32,7	5,5	13,5
Bedoelde / gepercipieerde kloof	28,8	5,5	4,6
Score op ABC factor HOOG (hoogste 37%)			
N	58	56	55
Straf	68,4	16,8	23,8
Feitelijke kloof	38,7	14,3	18,6
Perceptie rechter	33,9	7,5	16,6
Bedoelde / gepercipieerde kloof	34,4	9,8	7,1

punitiviteit, dient met klem nog eens gesignaleerd te worden dat personen met een lage ABC score in hun strafoordelen gemiddeld gesproken nog geenszins op rechters lijken. Voor alle ABC niveaus in ons onderzoek blijft gelden dat er een aanzienlijke punitiviteitskloof met rechters bestaat.

5.3 Verband kennis en experimentele beslissingen

In de inleidende beschouwingen refereerden wij aan de suggestie dat streng straffen wellicht verband houdt met een gebrekkige

kennis ten aanzien van het strafrecht. Daarom beschouwen we hier het verband tussen enerzijds de mate van kennis, zoals gemeten via de in tabel 4 besproken vragen, en anderzijds de experimentele beslissing voor de dossiergevallen. Over de uitkomst kunnen we kort zijn. Er is geen significant verschil in toegemeten straffen tussen de groepen respondenten die qua kennis verschillen. Eerder (paragraaf 3.4, tabel 5) werd ook al geen samenhang gevonden tussen kennis en de algemene attitude over strafklimaat. De vaak gehoorde suggestie dat de punitiviteitskloof het gevolg zou zijn van een gebrek aan kennis bij leken vindt derhalve geen steun.

Conclusie en discussie

Het onderzoek laat zien dat de onderzochte leken in de voorgelegde gevallen inderdaad veel strenger straffen dan rechters. Is daarmee eens en vooral aangetoond dat het publiek aanzienlijk punitiever is dan de rechter? Wij zijn geneigd die conclusie inderdaad te trekken, maar niet dan nadat we drie beperkingen van het onderzoek onder ogen hebben gezien.

6.1 Eerste beperking: het onderzoek betreft alleen ernstige misdrijven

Het onderzoek is gebaseerd op drie casus; alle drie gevallen van ernstige misdrijven, een zware mishandeling, een eenvoudige mishandeling en een woninginbraak. Geweld staat op de voorgrond in de twee mishandelingscasus, en ook bij de woninginbraak zijn de omstandigheden bedreigend voor het slachtoffer. Het is uiteraard niet uitgesloten dat andere casus andere bevindingen zouden opleveren; misschien dat op relatief lichte gevallen de punitiviteitskloof kleiner is. Men kan in dit verband denken aan minder ernstige commune delicten zoals zakkenrollen, aan drugszaken, aan wat Duitsers zo mooi *Kavaliersdelikte* noemen, zoals verkeersdelicten of belastingontduiking, aan misdrijven betreffende instrumentele regelgeving, zoals milieuovertredingen. Dit onderzoek geeft daarover geen uitsluitsel, noch in de ene richting (minder punitief), noch in de andere (nog punitiever). Gerelateerd aan dit argument is de waarneming dat de casus in overweldigende meerderheid, bij rechters en bij het publiek, tot gevangenisstraf leidden. Zou er ook een kloof bestaan in gevallen waar andere straffen meer voor de hand liggen, zoals boetes of taakstraffen? Wij weten het niet.

Maar ook als het inderdaad het geval zou zijn dat er bij sommige misdrijven een minder grote kloof bestaat, doet dat niets af aan onze resultaten. Voor deze zaken is die kloof duidelijk aanwezig. En de voorgelegde casus zijn in zekere zin exemplarisch als gevallen van ernstige misdrijven. Geweld is immers een van de onderwerpen waarover het afgelopen decennium juist in de openbare discussie veel te doen is geweest. Daarenboven denken mensen, zoals eerder uiteengezet, bij ongespecificeerde misdrijven veelal aan zeer ernstige delicten, en ons casusmateriaal komt daaraan tegemoet. Niettemin ligt de suggestie voor de hand vervolgonderzoek zich ook te laten buigen over andere typen misdrijven.

6.2 Tweede beperking: een experiment is gratis

Het onderzoek is een experiment waarbij leken en rechters oordelen op basis van een realistisch strafdossier, maar het is uiteraard geen "echte veroordeling". De in de casus besproken personen worden niet werkelijk langdurig opgesloten op basis van de beslissing van de respondent. Daarom is het relatief gemakkelijk om streng te zijn: als puntje bij paaltje komt ben je nergens voor verantwoordelijk, en je hoeft ook niet, zoals de rechter in werkelijkheid wel, de te veroordelen persoon in de ogen te zien. Als dit mechanisme speelt, dan geldt dat uiteraard voor beide partijen, maar rechters zijn er allicht minder vatbaar voor: zij kunnen zich door ervaring beter voorstellen hoe het er in een geval als nu voorgelegd in het echt aan toe zou gaan. Wij menen dat op deze gronden wellicht een kleinere kloof zou kunnen resulteren in het –alleen maar hypothetisch

6

denkbare – geval dat de leken ook werkelijke veroordelingen zouden kunnen uitspreken, maar het lijkt onwaarschijnlijk dat daarmee de kloof ook helemaal wegvalt. Bovendien, dan zijn die leken geen leken meer, maar rechters. Uiteraard is het binnen de grenzen van het recht niet mogelijk deze beperking in het kader van experimenteel onderzoek te ondervangen.

6.3 Derde beperking: geen behandeling ter terechtzitting

Het experiment is geheel gebaseerd op een schriftelijk dossier, en er is geen sprake van een echt onderzoek ter terechtzitting, geen interactie met de deelnemers aan het proces, noch is er de mogelijkheid met collega's te overleggen in de raadkamer. Rechters wijzen erop dat wat ter zitting gebeurt, hun confrontatie met de verdachte als mens of met andere betrokkenen, bijzonder relevant is voor hun oordeel, en soms hun op schriftelijke voorbereiding gebaseerd voorlopig oordeel beslissend verandert. In die zin is ons experiment niet echt levensecht. Toch staat te bezien hoe problematisch deze tegenwerping is. In de eerste plaats wordt het Nederlandse strafproces toch wel in bijzonder sterke mate door de schriftelijke stukken gestuurd, en de rechters hebben bij de hen voorgelegde dossiers verklaard dat die in zijn algemeenheid voldoende informatie bevatte om tot een oordeel te komen. Bovendien lijkt het aannemelijk dat rechters en leken door het ontbreken van de zitting per geval in dezelfde richting gestuurd worden. Toch kan men stellen dat het dossier vooral gericht is op de daad en het slachtoffer, terwijl ter zitting vooral de dader naar voren komt. Doordat we in het experiment die laatste stap van een reëel proces missen, zou men kunnen verwachten dat de beslissing, zeker bij de leken, wellicht de persoon van de

dader minder aan de orde komt, in vergelijking met een werkelijk proces. Het lijkt evenwel niet op voorhand aannemelijk dat de zitting in het algemeen tot strengere of juist mildere straffen zou leiden. De tegenwerping is wel terecht, maar zijn belang is bescheiden, zo vermoeden wij. Het is niet op voorhand ondenkbaar het hier aangestipte mechanisme te onderzoeken in experimenteel onderzoek, ofschoon dat wel veel van de proefpersonen vergt. Onthans in gang zijnde onderzoek naar de opvattingen van een zogeheten "lekenjury" van het Brabants Dagblad²⁴ zal ongetwijfeld ook enig licht werpen op deze kwestie.

6.4 Alle beperkingen ten spijt: het publiek blijkt punitiever dan de rechter

De drie besproken beperkingen van ons onderzoek overziend, menen wij dat ze niet voldoende zwaarwegend zijn om de centrale conclusie van het onderzoek te ontcrachten: het Nederlandse publiek is aanzienlijk punitiever dan de Nederlandse strafrechter. In gelijke gevallen – realistische strafdossiers van ernstige delicten – zegt het publiek in grote meerderheid te willen besluiten tot aanzienlijk zwaardere straffen dan rechters. De in survey-onderzoek regelmatig gevonden neiging strenger te willen straffen dan de rechter komt ook duidelijk en krachtig naar voren in de situatie dat het publiek niet een enkele algemene vraag hoefde te beantwoorden, maar zich moet uitspreken op basis van een compleet strafdossier. De vaak uitgesproken suggestie dat het publiek, als het maar dezelfde informatie krijgt als de rechter, tot een ongeveer gelijk oordeel zou komen als de rechter, is ontcracht. Wel blijkt dat complete en aan de reële rechtzaak identieke informatie tot lagere strafoordelen leidt dan een simpele

²⁴ Daarbij bezocht een aantal maal een wisselende groep abonnees van het Brabants Dagblad een strafzitting. Hen werd gevraagd, na de zitting, wat zij een passende straf vonden. Het project wordt begeleid met onderzoek door een groep onderzoekers van het NSCR. Vergelijk paragraaf 1.3

samenvatting van een zaak, zoals dat in een krantenbericht pleegt plaats te vinden. Samengevat in één volzin luidt de conclusie van het huidige onderzoek:

Correcte en complete informatie verkleint de punitiviteitskloof tussen publiek en rechters behoorlijk, maar dicht hem geenszins.

6.5 De betekenis van de bevindingen

Nu is vastgesteld dat er wel degelijk sprake is van een punitiviteitskloof tussen rechter en publiek, kan men zich afvragen wat daarvan te denken. In de inleiding haalden we enige auteurs (Hough & Roberts, 1999; Van Koppen, 2003) aan die waarschuwen dat de existentie van een grote kloof een bedreiging kan vormen voor de legitimiteit van het rechterlijk oordeel. Als wij die auteurs volgen, is er reden voor zorg. De vraag rijst dan op: kan die kloof worden gedicht?

Wij merken allereerst op dat wij nu het terrein van wat het onderzoek heeft aangetoond verlaten. We bespreken hier een aantal suggesties omtrent de verklaring van de punitiviteitskloof, die niet op het onderzoek als zodanig zijn gebaseerd, maar voortkomen uit reflectie op de bevindingen. Welke verklaring valt te opperen voor het bestaan van de punitiviteitskloof? Hoe komt het dat rechters zoveel milder zijn dan het publiek?

6.6 De werkzaamheid van straf

In de eerste plaats kan men verwachten dat rechters minder optimistisch gestemd zijn dan leken over de werking van straf. Waar het publiek een rotsvast vertrouwen heeft in straf als middel om mensen in het gareel te houden (vgl. Van Koppen, 2003: 2), hebben rechters,

door schade en schande wijs geworden, veel minder hooggespannen verwachtingen van het nut van straffen. Menigmaal zien ze immers recidivisten voor zich staan, die voor eerdere misdrijven tot forse straffen zijn veroordeeld, maar toch weer misdrijven plegen. Daarnaast zijn rechters zich wellicht ook meer bewust van hoe ingrijpend een veroordeling is. In dit verband wijzen we op de resultaten van De Keijser, Elffers & Hessing (2002), die lieten zien dat het omarmen van allerlei strafdoelen afneemt, wanneer men het algemene publiek, beginnende studenten rechtsgeleerdheid, gevorderde studenten strafrecht en rechters vergelijkt.

6.7 Referentiekader

In de tweede plaats hebben rechters veel meer ervaring in het toemeten van straffen dan leken. De laatsten lezen in het experiment voor de eerste en enige keer in hun leven een strafdossier, en zijn daardoor misschien nogal onder de indruk van de omstandige argumentatie en schokkende details die daarin staan, en die, zeker in ons geval waarin nagenoeg geen bewijsproblematiek speelt, ondubbelzinnig tegen de verdachte pleiten. Voor rechters zal het niet zo'n schok zijn om met een zaak als de voorgelegde te maken te krijgen. Bovendien, rechters hebben een referentiekader opgebouwd. Zij bezien een gegeven misdrijf in vergelijking met andere misdrijven, binnen de systematiek van de strafwet, en zij confirmeren zich aan de geldende maatstaven onder hun vakgenoten. Drastische afwijkingen komen voor, maar slechts bij een beperkt aantal zaken, mede omdat ze veelal met een beroep op rechtsgelijkheid plegen te sneuvelen in appèl. De rechterlijke macht kan zelfs gebruikmaken van zogeheten oriëntatiepunten bij de straftoemeting, een niet bindende richtlijn aangaande welke straf men bij een delict vindt passen.

Rechters vinden doorgaans dat zij een straf moeten toemeten die ruimte laat voor nog veel ernstiger gevallen, en die in verhouding staat tot gebruikelijke bestraffing van andere ernstige misdrijven.

Deze suggestie tracht de punitiviteitskloof te verklaren in termen van systematiek van de taak die rechters moeten uitvoeren, en suggereert dat leken, wanneer zij maar vaker zouden moeten oordelen, wel gelijkelijk punitief zouden blijken.

6.8 Het traagheidseffect

Als het waar is dat de houding tegenover de misdaad in Nederland de laatste tijd verhardt, mag men aannemen dat dit bij leken sneller gaat dan bij rechters, die zich immers door hun gedeelde standaarden gebonden achten. Omdat rechters responsief willen zijn, dat wil zeggen geneigd zijn om zich, binnen de grenzen van de wet, iets gelegen te laten liggen aan hetgeen er in de maatschappij leeft (De Keijser, Van de Bunt & Elffers, 2004), zou het slechts een kwestie van tijd zijn voordat de kloof zich sluit. Tegen deze veronderstelling kan evenwel worden ingebracht dat de op grond van survey-onderzoek vastgestelde wens bij het publiek tot strenger straffen niet van vandaag of gisteren is. Men kan zich dan afvragen hoe lang het dan wel duurt voor rechters zich conformeren aan de trend in de publieke opinie.

6.9 Wat betekenen de geopperde verklaringen?

De eerste twee hier geopperde verklaringen (twijfel aan effectiviteit van straf, referentiekader) suggereren dat het, gezien vanuit de rechterlijke beroepsgroep, voor de hand ligt

dat men straft zoals men straft, en dat leken, als ze rechters zouden worden, óók zo zouden gaan straffen. Uiteraard zijn die leken dan opgehouden leken te zijn. Of de kracht van de aangedragen argumenten overtuigend genoeg is laten wij hier in het midden. Wel merken we op dat deze verklaringen er toe nopen de punitiviteitskloof als onvermijdelijk te beschouwen. Een eventuele bedreiging van de legitimiteit van het rechterlijk oordeel door de kloof zal dan op andere wijze moeten worden aangepakt dan door het dichten van de kloof. Merk overigens op dat Elffers en De Keijser (2004) aantoonde dat het publiek helemaal niet zit te wachten op rechters die hun oren naar de publieke opinie laten hangen.

De derde verklaring suggereert dat we te maken hebben met een probleem van voorbijgaande aard dat zich zelf oplost. In die optiek is er geen reden iets aan de kloof te doen.

Nu ons onderzoek de existentie van de punitiviteitskloof heeft aangetoond, komt het ons voor dat het tijd wordt voor een normatief debat over het karakter en de aanvaardbaarheid van die kloof. Dat gebeure echter buiten het bestek van het onderhavige rapport.

Dankwoord

Wij danken Alard Besse, journalist bij het Algemeen Dagblad, voor het schrijven van de krantenartikelen op basis van de dossiers, rechters en leken die hebben willen deelnemen aan dit onderzoek, collega's Max Kommer (Ministerie van Justitie) en Marijke Malsch (NSCR en gerechtshof Den Bosch) voor steun en commentaar bij het opzetten en uitvoeren van het onderzoek, en de Raad voor de Rechtspraak voor een financiële ondersteuning van het veldwerk. De begeleidingscommissie onder leiding van voorzitter Paul Dekker (SCP) met de leden Frits Bakker (rechtbank Haarlem), Marnix Croes (WODC), Loek Hagendoorn (Universiteit Utrecht), Albert Klijn (Raad voor de rechtspraak), Tom van der Meer (Radboud Universiteit Nijmegen) danken wij voor hun kritische commentaar gedurende het onderzoek. Meest van allen zijn wij echter erkentelijkheid verschuldigd aan leken en rechters die hebben willen deelnemen aan de verschillende onderdelen van dit onderzoek.

Literatuur

- Applegate, B.K., Cullen, F.T., Turner, M.G. & Sundt, J.L. (1996).**
Assessing public support for Three-Strikes-and-You're-Out laws: Global versus specific attitudes. *Crime and Delinquency*, 42, 517-534.
- Barber, J. & Doob, A.N. (2004).**
An analysis of public support for severity and proportionality in the sentencing of youthful offenders. *Canadian Journal of Criminology and Criminal Justice*, 46, 327-342.
- Becker, J. & Dekker, P. (2005).**
Beeld van beleid en politiek. In Sociaal en Cultureel Planbureau (Ed.), *De sociale staat van Nederland 2005* (pp. 328-362). Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Beyens, K. (2000).**
Straffen als sociale praktijk: Een penologisch onderzoek naar straftoemeting. Brussel: VUB.
- Beyens, K., Snacken, S. & Eliaerts, C. (1993).**
Barstende muren. Overbevolkte gevangenissen: Omvang, oorzaken en mogelijke oplossingen. Antwerpen: Kluwer.
- Bottoms, A. (1995).**
The philosophy and politics of punishment and sentencing. In C. Clarkson & R. Morgan (Eds.), *The politics of sentencing reform* (pp. 17-50). Oxford: Clarendon.
- Boutellier, H. (2002).**
De veiligheidsutopie: Hedendaags onbehagen en verlangen rond misdaad en straf. Den Haag: Boom.
- Cahalan, D. 1968**
Correlates of respondent accuracy in the Denver reliability survey. *Public Opinion Quarterly* 32, 608-621.
- Cullen, F.T., Fisher, B.S. & Applegate, B.K. (2000).**
Public opinion about punishment and corrections. In M. Tonry (Ed.), *Crime and justice: A review of the research* (Vol. 27, pp. 1-79). Chicago: University of Chicago Press.
- Diamond, S.S. (1990).**
Revising images of public punitiveness: Sentencing by lay and professional English magistrates. *Law and Social Inquiry*, 15, 191-221.
- Diamond, S.S. & Stalans, L.J. (1989).**
The myth of judicial leniency in sentencing. *Behavioral Sciences and the Law*, 7, 73-89.
- Doob, A.N. & Roberts, J.V. (1988).**
Public punitiveness and public knowledge of the facts: Some Canadian surveys. In N. Walker & M. Hough (Eds.), *Public Attitudes to Sentencing: Surveys from Five Countries* (pp. 111-133). Aldershot: Gower.
- Dümig, A.G. & Van Dijk, J.J.M. (1975).**
Acties en reacties van geweldslachtoffers: Enige uitkomsten van een victimologisch onderzoek. *Tijdschrift voor Criminologie*, 17, 63-73.
- Durham, A.M. (1993).**
Public opinion regarding sentences for crime: Does it exist? *Journal of Criminal Justice*, 21, 1-11.

Edens, E. & Pijlgroms, R.B.J. (1990).

Statistiek voor het hoger onderwijs. Culemborg: Educaboek.

Elffers, H. & de Keijser, J.W. (2004).

Het geloof in de kloof: Wederzijdse beelden van rechters en publiek. In J.W. de Keijser & H. Elffers (Eds.), *Het maatschappelijk oordeel van de strafrechter: De wisselwerking tussen rechter en samenleving* (pp. 53-84). Den Haag: Boom.

Elffers, H., J.W. De Keijser, P.J. Van Koppen, and L.S. Van Haeringen (in voorbereiding)

Newspaper Juries: An experiment on effect of information on attitudes toward the criminal justice system

Engelhard, I. (2005).

Webmagazine: Criminaliteit in 2004 opnieuw gedaald. Voorburg: Centraal Bureau voor de Statistiek.

Goffman, E. (1959)

The presentation of self in everyday life. New York: Doubleday.

Goldstein, D.G. & Gigerenzer, G. (1999).

The recognition heuristic: How ignorance makes us smart. In G. Gigerenzer, P.M. Todd & ABC Research Group (Eds.), *Simple heuristics that make us smart* (pp. 37-58). Oxford: Oxford University Press.

Hessing, D.J., H. Elffers & R.H. Weigel (1988)

Exploring the limits of self-reports and reasoned action: an investigation of the psychology of tax evasion behavior, *Journal of Personality and Social Psychology*, 54, 405-413.

Hessing, D.J., de Keijser, J.W. & Elffers, H. (2003).

Explaining capital punishment support in an abolitionist country: The case of the Netherlands. *Law and Human Behavior*, 27, 605-622.

Von Hirsch, A., Bottoms, A.E., Burney, E. & Wikström, P.-O.H. (1999).

Criminal deterrence and sentence severity: An analysis of recent research. Oxford: Hare.

Hough, M., Lewis, H. & Walker, N. (1988).

Factors associated with 'punitiveness' in England and Wales. In N. Walker & M. Hough (Eds.), *Public attitudes to sentencing: Surveys from five countries* (pp. 203-217). Aldershot: Gower.

Hough, M. & Park, A. (2002).

How malleable are attitudes to crime and punishment? Findings from a British deliberative poll. In J.V. Roberts & M. Hough (Eds.), *Changing attitudes to punishment: Public opinion, crime and justice* (pp. 163-183). Cullompton: Willan.

Hough, M. & Roberts, J.V. (1998).

Attitudes to punishment: Findings from the British Crime Survey. London: Home Office (Home Office Research Study, vol.179).

Hough, M. & Roberts, J.V. (1999).

Sentencing trends in Britain. *Punishment and Society*, 1, 11-26.

Hutton, N. (2005).

Beyond populist punitiveness? *Punishment and Society*, 7, 243-258.

Indermauer, D. & Hough, M. (2002).

Strategies for changing public attitudes to punishment. In J.V. Roberts & M. Hough (Eds.), *Changing attitudes to punishment: Public opinion, crime and justice* (pp. 198-214). Cullompton: Willan.

Justitie Issue Monitor (2003).

Ongepubliceerd rapport Ministerie van Justitie.

de Keijser, J.W., van de Bunt, H.G. & Elffers, H. (2004).

Strafrechters over maatschappelijke druk, responsiviteit en de kloof tussen rechter en samenleving. In J.W. de Keijser & H. Elffers (Eds.), *Het maatschappelijke oordeel van de rechter: De wisselwerking tussen rechter en samenleving* (pp. 21-51). Den Haag: Boom.

de Keijser, J. W., Elffers, H., & Hessing, D. J. (2002).

Van doelbewust publiek naar doelmatige rechters. *Nederlands Juristenblad*, 77(1), 1-4.

de Keijser, J.W. & van Koppen, P.J. (2004).

Compensatoir straffen: Over de relatie tussen bewijs, overtuiging en straf. In J.W. de Keijser & H. Elffers (Eds.), *Het maatschappelijke oordeel van de rechter: De wisselwerking tussen rechter en samenleving* (pp. 133-183). Den Haag: Boom.

van Kesteren, J., Mayhew, P. & Nieuwbeerta, P. (2000).

Criminal victimisation in seventeen industrialised countries: Key findings from the 2000 International Crime Victims Survey. Den Haag: Ministerie van Justitie, WODC.

van Koppen, P.J. (2003).

Verankering van rechtspraak: Over de wisselwerking tussen burger, politie, justitie en rechter. Deventer: Kluwer (oratie Vrije Universiteit).

van Koppen, P.J., Hessing, D.J. & de Poot, C.J. (2002).

Public reasons for abolition and retention of the death penalty. *International Criminal Justice Review*, 12, 77-92.

van Koppen, P.J. & de Keijser, J.W. (2002).

Beslissende rechters. In P.J. van Koppen, D.J. Hessing, H. Merckelbach & H.F.M. Crombag (Eds.), *Het recht van binnen: Psychologie van het recht* (pp. 801-811). Deventer: Kluwer.

Kuhn, A. (2002).

Public and judicial attitudes to punishment in Switzerland. In J.V. Roberts & M. Hough (Eds.), *Changing attitudes to punishment: Public opinion, crime and justice* (pp. 115-127). Cullompton: Willan.

Kury, H. & Ferdinand, T. (1999).

Public opinion and punitivity. *International Journal of Law and Psychiatry*, 22, 373-392.

van der Laan, P.H. (1993).

Het publiek en de taakstraf: Een maatschappelijk draagvlak voor de taakstraf. *Justitiele Verkenningen*, 19 (9), 89-100.

Maas, C. (2002).

Justitie en strafrechtpleging. In Sociaal en Cultureel Planbureau (Ed.), *Sociaal en cultureel rapport 2002: De kwaliteit van de quataire sector* (pp. 631-694). Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Mattinson, J. & Mirrlees-Black, C. (2000).

Attitudes to crime and criminal justice: Findings from the 1998 British Crime Survey. London: Home Office (Home Office Research Study; vol.200).

Mirrlees-Black, C. (2002).

Improving public knowledge about crime and punishment. In J.V. Roberts & M. Hough (Eds.), *Changing attitudes to punishment: Public opinion, crime and justice* (pp. 184-197). Cullompton: Willan.

Roberts, J.V. (1992).

Public opinion, crime, and criminal justice. In M.H. Tonry (Ed.), *Crime and justice: An annual review of research* (Vol. 16, pp. 99-180). Chicago: Chicago University Press.

Roberts, J.V. (2003).

Public opinion and mandatory sentencing: A review of international findings. *Criminal Justice and Behavior*, 30, 483-508.

Roberts, J.V. & Stalans, L.J. (1997).

Public opinion, crime, and criminal justice. Boulder, CO: Westview.

Roberts, J.V., Stalans, L.J., Indermaur, D. & Hough, M. (2003).

Penal populism and public opinion: Lessons from five countries. Oxford: Oxford University Press.

Rossi, P.H., Simpson, J.E. & Miller, J.L. (1985).

Beyond crime seriousness: Fitting the punishment to the crime. *Journal of Quantitative Criminology*, 1, 59-90.

Sociaal en Cultureel Planbureau. (2002).

Sociaal en cultureel rapport 2002: De kwaliteit van de quatriere sector. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Sprott, J.B. & Doob, A.N. (1997).

Fear, victimization, and attitudes to sentencing, the court and the police. *Canadian Journal of Criminology*, 39, 275-291.

St. Amand, M.D. & Zamble, E. (2001).

Impact of information about sentencing decisions on public attitudes toward the criminal justice system. *Law and Human Behavior*, 25, 515-528.

Stalans, L.J. (2002).

Measuring attitudes to sentencing. In J.V. Roberts & M. Hough (Eds.), *Changing attitudes to punishment: Public opinion, crime and justice* (pp. 15-32). Cullompton: Willan.

Tonry, M. (2004).

Thinking about crime: Sense and sensibility in American penal culture. Oxford: Oxford University Press.

Tulder, F. van (2005).

Is de rechter zwaarder gaan straffen? *Trema*, 28 (1), 1-5.

Tversky, A. & Kahneman, D. (1982).

Judgement under uncertainty: Heuristics and biases. In D. Kahneman, P. Slovic & A. Tversky (Eds.), *Judgement under uncertainty: Heuristics and biases* (pp. 3-20). Cambridge: Cambridge University Press.

Walker, N. & Hough, M. (Red.). (1988).

Public Attitudes to Sentencing: Surveys from Five Countries. Aldershot: Gower.

Wittebrood, K. & Oppelaar, J. (2005).

Criminaliteit. In: Sociaal en Cultureel Planbureau, *De sociale staat van Nederland 2005*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Auteursinformatie

Jan W. de Keijser is senior-onderzoeker aan het Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving NSCR te Leiden.

Peter J. van Koppen is hoogleraar rechtspsychologie aan de Vrije Universiteit Amsterdam en aan de Universiteit Maastricht, en senior-onderzoeker aan het Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving NSCR te Leiden.

Henk Eeffers is hoogleraar rechtspsychologie aan de Universiteit Antwerpen en senior-onderzoeker aan het Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving NSCR te Leiden.

Appendix 1: De drie dossiers

Deze appendix bevat het volledige dossier van de zaak van de zware mishandeling zoals aan de rechters en aan het publiek voorgelegd. In de publieksversie is af en toe een zeer korte toelichting op de aard van de stukken toegevoegd, die bij de rechters achterwege bleef. De betreffende zinnen worden steeds door het symbool ► voorafgegaan en staan cursief tussen [...]. De beide andere dossiers hebben wij slechts in verkorte vorm weergegeven.

Zware mishandeling (De Zaak Van Vliet)

Inhoudsopgave dossier

Loopproces-verbaal
Tenlastelegging
Verklaring getuige Corine de Jong
Verklaring getuige Joesef Abdullah
Verklaring getuige Sjon Tegelaar
Proces verbaal van aanhouding
Verhoor verdachte Van Vliet
Meervoudige fotoconfrontatie getuige Corine de Jong met verdachte
Deskundigenverslag neuroloog Boersma
Psychologische rapportage over verdachte
Uittreksel Justitieel Documentatieregister
Eis van de officier van Justitie tegen verdachte Van Vliet
Aanvullende informatie over onderzoek ter terechtzitting

Loopproces-verbaal

► *[Dit is een samenvatting die de politie heeft gemaakt van het onderzoek in de zaak en van de verklaringen die zijn afgelegd. De stukken waarnaar verwezen wordt, zijn in het dossier terug te vinden]*

Zaak tegen:

Sebastiaan Johannes van Vliet, geboren te 's-Gravenhage, op 16 januari 1980, thans gedetineerd in het Huis van Bewaring te Scheveningen Door mij, Klaas Terschuur, brigadier van politie, regio Haaglanden, wordt het volgende verklaard:

Mishandeling

Op maandag 2 september 2002, omstreeks 02:20 uur vond op de Tesselaarstraat te 's-Gravenhage een geval van ernstige mishandeling plaats. Het slachtoffer, Anton de Koning, is daardoor naar het zich laat aanzien blijvend invalide geworden.

Melding

Op maandag 2 september 2002 belde om 2:32 uur de vriendin van het slachtoffer, Corine de Jong, naar de meldkamer. Ik ben met collega Kees van Dam direct ter plaatse gegaan. Het slachtoffer was inmiddels per ambulance vervoerd naar het Westeinde Ziekenhuis te Den Haag.

Verklaring Corine de Jong (vriendin slachtoffer)

De vriendin van het slachtoffer werd op 2 september 2002, omstreeks 6.30 uur gehoord in het Westeinde Ziekenhuis te Den Haag.

Zij verklaarde:

Dat zij om 02.10 uur met haar vriend Anton de Koning uit café De Lachende Kater kwam.

Dat zij daarbij liepen langs een groepje van vermoedelijk drie jongens.

Dat één van die jongens iets naar hen riep, dat Anton in het voorbijgaan iets terugzei, maar zij doorliepen.

Dat kort daarna Anton in de rug geduwd werd door een jongen. Dat deze jongen Anton sloeg. Anton viel en de jongen bleef hem schoppen, tegen de borst en tegen het hoofd. Hij bleef doorschoppen, ook toen Anton niet meer bewoog.

Daarna rende de dader weg.

Dat de dader waarschijnlijk dezelfde jongen is als de persoon die kort daarvoor iets had geroepen.

Corine de Jong heeft daarop 112 gebeld.

Haar volledige verklaring is als bijlage bijgevoegd.

Buurtonderzoek op en rond Tesselaarstraat

In de middag van 2 september 2002 is op en in de directe omgeving van de Tesselaarstraat (PD) buurtonderzoek verricht. Dit leverde geen bruikbare aanwijzingen op.

Verklaring getuige Joesef Mohamed Abdullah

Op 3 september 2002 meldt zich vrijwillig bij het politiebureau Joesef Mohamed Abdullah.

Hij verklaart:

Dat hij zich meldt naar aanleiding van het bericht in de lokale krant over de mishandeling van Anton de Koning.

Dat hij met twee andere jongens van de sportschool waar hij altijd traint op kroegentocht was gegaan. Dat een van hen Bas van Vliet was, wiens vriendin net die dag hun relatie had beëindigd.

Dat de ander Sjon Tegelaar heet. Dat zij na de laatste kroeg een beetje op straat rondhingen.

Dat Bas van Vliet een woordenwisseling had met een jongen en een meisje die voorbij liepen.

Dat Bas van Vliet duidelijk woedend was over hetgeen teruggezegd werd.

Dat zij enkele minuten daarna uit elkaar gingen om naar huis te gaan.

Dat Abdullah en Tegelaar samen een taxi naar huis namen.

Dat het hem niet zou verbazen als Bas van Vliet betrokken was bij de mishandeling.

Dat Bas van Vliet woont op de Lodewijkstraat 23 te 's-Gravenhage.

Zijn volledige verklaring is als bijlage bijgevoegd.

Verklaring getuige Sjon Tegelaar

Op 3 september 2002 omstreeks 12.30 uur hoorden wij als getuige Sjon Tegelaar. Deze verklaarde hetzelfde als getuige Abdullah.

Zijn volledige verklaring is als bijlage bijgevoegd.

Aanhouding verdachte Van Vliet

Op 3 september 2002, omstreeks 13.30 uur, is buiten heterdaad na daartoe verkregen toestemming van officier van Justitie mr. A.W. Bada, in zijn woning aangehouden

Sebastiaan Johannes VAN VLIET

Geboren te 's-Gravenhage op 16 januari 1980,

Wonende te Lodewijkstraat 23 te 's-Gravenhage

Hij is ingesloten in het Bureau van Politie te Den Haag.

Het PV van aanhouding is als bijlage bijgevoegd.

Verhoor verdachte Van Vliet

Op 3 september 2002, omstreeks 15.00 uur, verhoorde ik, Klaas Terschuur, brigadier van politie, regio Haaglanden de verdachte Van Vliet samen met collega Kees van Dam, agent van politie eerste klas, regio Haaglanden.

Hij verklaarde:

Dat hij met een paar jongens Shoarma was gaan eten en daarna gaan stappen.

Dat hij daarbij 7 of 8 biertjes gedronken heeft.

Dat hij in de ochtend van 1 september met zijn vriendin ruzie had gekregen die daarop de relatie beëindigde.

Dat hij en zijn vrienden na 02.00 uur nog even op straat stonden.

Dat toen een jongen en een meisje arm in arm voorbij liepen. Dat hij een grapje tegen het meisje maakte.

Dat de jongen wat terug zei over zijn vriendin en de anderen daarom moesten lachen.

Dat bij Van Vliet toen de stoppen doorsloegen. Hij voelde zich voor lul gezet. Hij is vervolgens achter de jongen aangerend en heeft hem toen met de vuist in het gezicht geslagen. De jongen viel op de grond en Van Vliet heeft hem toen nog geschopt.

Zijn volledige verklaring is als bijlage bijgevoegd.

Meervoudige fotoconfrontatie getuige Corine de Jong (vriendin slachtoffer) met verdachte

Op 4 september 2002, omstreeks 14.30 uur, werd getuige Corine de Jong geconfronteerd met tien foto's waaronder een foto van verdachte Van Vliet. Zij herkende de foto van verdachte met zekerheid als de man die Anton de Koning geslagen en geschopt had.

Haar volledige verklaring is als bijlage bijgevoegd.

Verklaring deskundige Boersma

Neuroloog N.H.L. Boersma verklaarde op 16 november 2002 omtrent het letsel van het slachtoffer De Koning. Zijn verklaring is als bijlage bijgevoegd.

Tenlastelegging

- *[Dit is de officiële, in juridische taal geschreven beschuldiging van de officier van justitie tegen de verdachte]*

Aan verdachte is ten laste gelegd dat hij op of omstreeks 2 september 2002 te 's-Gravenhage, aan een persoon genaamd Anton de Koning, opzettelijk zwaar lichamelijk letsel (te weten halswervelfractuur en/of hersenletsel en/of gebroken ribben) heeft toegebracht, door opzettelijk die Anton de Koning tegen het hoofd en/of lichaam te slaan/stompen en/of te schoppen/trappen, terwijl dat feit blijvende invaliditeit (te weten verlamming vanaf de navel en/of permanent verlies van het spraakvermogen) tengevolge heeft gehad; [artikel 302 van het Wetboek van Strafrecht]

Verklaring getuige Corine de Jong

Op 2 september 2002, omstreeks 6.30 uur hoorden wij,
Klaas Terschuur, brigadier van politie, regio Haaglanden,
Kees van Dam, agent van politie eerste klas, regio Haaglanden,
In het Westeinde Ziekenhuis te Den Haag een persoon die opgaf te zijn:

Corine de Jong,
Geboren te Leiden op 12 september 1978.
Wonende Meeuwerderweg 19 te 's-Gravenhage

Zij verklaarde:

"Op 2 september 2002 kwam ik samen met mijn vriend Anton de Koning om tien over twee 's ochtends uit café 'De Lachende Kater' te 's-Gravenhage. Wij besloten te voet naar mijn huis te gaan hetgeen ongeveer twintig minuten lopen was. Toen we op de helft waren, liepen we voorbij een groepje jongens. Ik meen mij te herinneren dat het er drie of vier waren. Wij kenden deze jongens niet en hadden ze nooit eerder gezien. Eén van de jongens riep tegen mij 'Ga jij vannacht lekker met mij mee!?' Ik zei niks terug, maar Anton zei in het voorbijgaan: 'Doe even normaal en val je eigen vriendin lastig!' We liepen door. Een minuut of vijf later, toen we op de Tesselaarstraat liepen, werd Anton plotseling hard van achteren in zijn rug geduwd. Toen wij ons omdraaiden stond daar een jongen die schreeuwde tegen Anton: 'Jij zoekt ruzie hè!!' Nog voordat Anton iets kon terugzeggen, kreeg hij een harde klap met de vuist recht in zijn gezicht. Anton wankelde en viel op de grond. Toen begon de jongen heel hard tegen Anton te schoppen terwijl hij op de grond lag. Hij schopte tegen Antons borst maar ook tegen zijn hoofd. Ook toen Anton niet meer bewoog, ik denk dat hij bewusteloos was, schopte de jongen nog een keer of drie hard tegen Antons hoofd. Ik heb erg gegild, en moest vreselijk huilen. Ik heb ook aan de kleren van de dader getrokken toen die Anton aan het schoppen was, maar hij duwde me zo hard weg dat ik op de grond viel. Na afloop rende de dader weg. Er was verder niemand op straat en ik heb toen gelijk 112 gebeld met mijn mobiele telefoon. U vraagt mij of ik de dader kan beschrijven. Daarop zeg ik u dat ik het heel moeilijk vind om mij specifieke details te herinneren. Ik was erg bang en het was best donker. Wel denk ik dat het dezelfde jongen was die een paar minuten daarvoor wat tegen mij had geroepen toen wij voorbij liepen, maar zeker weten doe ik dat niet. U vraagt mij of ik de dader zou herkennen als ik hem weer zou zien. Dat denk ik wel. Ik ben bereid mijn medewerking te verlenen bij het opsporen en identificeren van de dader."

Na duidelijke voorlezing volhardde getuige bij haar verklaring en ondertekende deze.

Verklaring getuige Joesef Abdullah

Op 3 september 2002 om 11.00 uur, meldde zich een persoon die opgaf te zijn Joesef Mohammed Abdullah, geboren op 18 maart 1983 te Amsterdam, thans wonende te 's-Gravenhage, Helmstraat 8, zich op het hoofdbureau van de politie Den Haag.

Op 3 september 2002 om 11.30 uur werd deze Joesef Mohammed Abdullah door ons, Klaas Terschuur, brigadier van politie, regio Haaglanden, Kees van Dam, agent van politie eerste klas, regio Haaglanden, gehoord als getuige.

Hij verklaarde, mede aan de hand van de gestelde vragen, het volgende:

"Eergisteren, op 1 september 2002, bevond ik mij van 14.00 tot 19.00 in sportschool 'Kampioen', te 's-Gravenhage. Ik ben daar regelmatig en werk dan een paar uur met gewichten. Je komt daar vaak dezelfde jongens tegen en soms gaan we in wisselende samenstelling met een klein groepje na afloop een patatje of broodje shoarma eten om daarna te gaan stappen. Dat gebeurde nu ook. Met een man of zes zijn we na het sporten shoarma gaan eten. Drie ervan gingen daarna naar huis. We bleven met zijn drieën over: ikzelf, Sjon Tegelaar, en Bas van Vliet. Bas van Vliet liep de hele tijd te vloeken omdat zijn vriendin het die ochtend had uitgemaakt. We zijn op kroegentocht gegaan. Om een uur of twee 's nachts kwamen we uit de laatste kroeg en hingen een beetje rond op straat. Toen kwamen er een jongen en een meisje voorbij lopen. Bas van Vliet maakte een opmerking tegen dat meisje en die jongen zei wat terug terwijl ze doorliepen. Wij moesten daar hard om lachen omdat hij tegen Bas zei dat die zijn eigen vriendin maar moest lastigvallen. Bas werd daarna erg stil. Volgens mij was hij erg gefrustreerd en boos. Hij zei ook niks meer en een paar minuten daarna zei hij alleen nog maar dat hij naar huis ging en liep toen weg. Sjon Tegelaar en ik zijn toen weggegaan. We hebben samen een taxi gedeeld. Sjon woont namelijk in dezelfde straat als ik, op nummer 37.

Vandaag las ik in de krant dat in de ochtend van 2 september rond 02:15 uur op de Tesselaarstraat een jongen zonder duidelijke reden zwaar mishandeld was en dat de vriendin van het slachtoffer daar getuige van was. Mijn eerste gedachte was dat ik, Sjon en Bas, op dat tijdstip daar vlak bij in de buurt waren. Vervolgens dacht ik aan dat stel dat ons voorbij liep en de woordenwisseling die Bas met de jongen had en hoe Bas daar duidelijk erg kwaad over werd. Toen Bas naar huis ging, liep hij ook dezelfde richting op als waar die jongen en dat meisje heen waren gelopen. Ik ken Bas van Vliet niet goed. Ik zie hem vaak op de sportschool, maar we zijn geen vrienden. Bas is wel een agressief type vind ik.

In het krantenbericht stond verder dat de politie in het duister tast en op zoek is naar mensen die er meer van weten of iets gezien hebben. Het zou mij niet verbazen als Bas bij deze mishandeling betrokken is geweest. Ik ben geen verklikker, maar vind dat wat er gebeurd is zo ernstig dat ik u vertel waar Bas van Vliet woont, zodat u het in ieder geval kan uitzoeken. Zijn adres is Lodewijkstraat 23 te 's-Gravenhage.

Ik ben bereid mijn verdere medewerking te verlenen aan uw onderzoek naar wat ik zojuist verklaard heb."

Na duidelijke voorlezing volhardde getuige bij zijn verklaring en ondertekende deze.

Verklaring getuige Sjon Tegelaar

Op 3 september 2002 omstreeks 12.30 uur hoorden wij, Klaas Terschuur, brigadier van politie, regio Haaglanden,

Kees van Dam, agent van politie eerste klas, regio Haaglanden,
op het hoofdbureau van de politie Den Haag als getuige een persoon die opgaf te zijn:
Sjon Tegelaar,
Geboren te Zoeterwoude op 27 November 1981,
wonende te 's-Gravenhage, Helmstraat 37

Hij verklaarde mede aan de hand van de gestelde vragen, het volgende:

- Dat hij op 1 september 's middags in de sportschool was geweest.
- Dat hij daarna met een groepje jongens van die sportschool is gaan eten.
- Dat hij samen met Joesef Abdullah en Bas van Vliet nog op kroegentocht is gegaan.
- Dat die Bas van Vliet zich opgefokt gedroeg omdat hij door zijn vriendin was gedumpt.
- Dat hij zich herinnert dat ze na de laatste kroeg met zijn drieën nog even op straat stonden.
- Dat ze moesten lachen om iets wat een voorbij lopende jongen tegen Bas van Vliet zei.
- Dat hij zich daar verder niet veel van herinnert omdat hij veel bier op had.
- Dat hij samen met Joesef Abdullah vervolgens in een taxi naar huis is gegaan.
- Dat hij niet meer weet hoe laat hij thuis was.

Na duidelijke voorlezing volhardde getuige bij zijn verklaring en ondertekende deze.

Proces verbaal van aanhouding

► *[Hierin staat door de politie kort opgeschreven wanneer, waar en waarom de verdachte is aangehouden]*

Hierbij verklaren

Klaas Terschuur, brigadier van politie, regio Haaglanden,
Kees van Dam, agent van politie eerste klas, regio Haaglanden,
het volgende:

Op 3 september 2002 om 13:30 uur werd door ons te 's-Gravenhage in zijn woning buiten heterdaad een persoon aangehouden, die opgaf te zijn:
Sebastiaan Johannes van Vliet, geboren te 's-Gravenhage, op 16 januari 1980, wonende te 's-Gravenhage, Lodewijkstraat 23.

De aanhouding werd, in opdracht van de officier van Justitie mr. A.W. Bada, verricht op grond van artikel 302 Wetboek van Strafrecht en vond plaats naar aanleiding van de verklaring van getuige Corine de Jong op 2 september 2002 bij ons afgelegd, tezamen met de verklaring van Joesef Mohammed Abdullah, op 3 september 2002 bij ons afgelegd.

Wij brachten verdachte over naar het hoofdbureau van politie te Den Haag voor verhoor.

Na aankomst op het genoemde bureau op 3 september 2002 te 13.45 uur, werd verdachte om 14.00 uur voorgeleid aan:

Hendrik Maria van Zandten, inspecteur van politie, regio Haaglanden, als zodanig hulpofficier van Justitie.

Verhoor verdachte Van Vliet

► *[Hierin is te lezen wat de verdachte tegen de politie heeft verklaard naar aanleiding van de vragen die hem zijn gesteld]*

Op 3 september 2002, omstreeks 15.00 uur hoorden wij,
Klaas Terschuur, brigadier van politie, regio Haaglanden,
Kees van Dam, agent van politie eerste klas, regio Haaglanden,

in het hoofdbureau van politie te 's-Gravenhage als verdachte een man die opgaf te zijn:

Sebastiaan Johannes van Vliet
geboren te 's-Gravenhage, op 16 januari 1980
wonende te 's-Gravenhage, Lodewijkstraat 23

Nadat verdachte meegedeeld werd waarvan hij werd verdacht en dat hij niet tot antwoorden verplicht was, verklaarde hij:

"U deelt mij mede dat ik niet tot antwoorden ben verplicht. Ik begrijp dat en ik wens op de door u gestelde vragen antwoord te geven.

U vraagt mij of ik de man was die op 2 september omstreeks 02.20 uur in de ochtend op de Tesselaarstraat te 's-Gravenhage iemand zwaar mishandeld heb door hem te slaan en te schoppen. Ik kan u verklaren dat ik dat niet geweest kan zijn omdat ik eergisteren naar de sportschool ben geweest, daarna met een paar jongens van de sportschool shoarma gegeten heb en om 19.30 uur thuis was. Ik ben vroeg naar bed gegaan, heb uitgeslapen en kwam de volgende dag pas om een uur of twee in de middag weer buiten.

U deelt mij mede dat de jongens van de sportschool met wie ik heb gegeten die avond, hebben verklaard dat wij daarna nog zijn gaan stappen en er getuige van waren hoe ik op straat een woordenwisseling had met een jongen en dat ik daar duidelijk door gefrustreerd was. Ook is verklaard dat dit kort voor het tijdstip van de mishandeling was en slechts enkele straten verwijderd van de plek waar die mishandeling plaatsvond, en dat men mij die richting op heeft zien lopen. Voorts deelt u mij mede dat de vriendin van het slachtoffer die getuige was van de mishandeling heeft verklaard dat de dader waarschijnlijk dezelfde persoon is als de man met wie het slachtoffer enkele minuten daarvoor een woordenwisseling had. U zegt mij dat de vriendin van het slachtoffer mij zal herkennen als ik inderdaad de dader ben. U zegt mij nu dat het voor iedereen beter is als ik ophou met liegen en maar beter gelijk de waarheid kan vertellen.

Daarop zeg ik u dat ik mijn verhaal wil herzien en verklaar ik u het volgende:

In de ochtend van 1 september 2002 had ik ruzie met mijn vriendin, waar ik twee maanden een relatie mee had. Ze vertelde mij dat ze een ander had en dat het over was met ons. Ik was erg kwaad en besloot naar de sportschool te gaan om af te reageren. Ik ga altijd naar sportschool 'Kampioen' in 's-Gravenhage. Ik was daar van 12.30 uur tot ongeveer 19.00 uur. Na afloop ben ik met een paar andere jongens shoarma gaan eten. Daarna zijn we gaan stappen. Ik was toen met twee andere jongens. Ik weet alleen de voornamen: Joesef en Sjon. We zijn naar verschillende kroegen gegaan. Vanaf ongeveer 02.00 uur in de ochtend van 2 september stonden we nog wat op straat.

U vraagt mij of ik op dat moment dronken was; hoeveel ik had gedronken. Ik kan u verklaren dat ik 7 of 8 biertjes had gedronken en me niet dronken voelde. Op uw vraag of ik drugs had gebruikt, verklaar ik dat dat niet het geval was. Ik rook regelmatig een jointje, maar gisteren had ik niks gerookt.

U vraagt mij te vertellen wat er vervolgens gebeurde toen we daar op straat stonden. Toen wij daar stonden, liepen er een jongen en een meisje voorbij. De jongen had zijn arm om het meisje heen. Ik maakte toen een grapje tegen dat meisje. Wat ik precies zei, dat weet ik niet meer. Die jongen zei toen iets terug over mijn vriendin. De anderen moesten daar om lachen.

U vraagt mij wat ik toen voelde en dacht en wat er vervolgens gebeurde. Daarop verklaar ik dat op dat moment bij mij de stoppen doorsloegen. Ik voelde me voor lul gezet en die opmerking herinnerde mij weer aan mijn woede over mijn verbroken relatie. Ik probeerde het te vergeten, maar werd alleen maar bozer. Ik zei kort daarna tegen Joesef en Sjon dat ik naar huis ging en ben toen achter die jongen en dat meisje aan gelopen. Een paar straten verder zag ik ze lopen. Ik heb die jongen met de vuist in het gezicht geslagen. Hij viel toen op de grond en toen heb ik hem nog een keer geschopt.

U vraagt mij precies te vertellen hoe vaak en waar ik hem heb geschopt. Daarop verklaar ik u dat ik mij dat niet meer kan herinneren. Ik was woedend en het ging heel snel allemaal.

U vraagt mij of ik nog iemand anders in de buurt heb gezien of gehoord die tegen mij sprak. De vriendin van die jongen was er bij en schreeuwde tegen mij. Verder heb ik niemand anders gezien op dat moment op straat. U vraagt mij of ik mij herinner dat de vriendin van die jongen aan mijn kleren trok en dat ik haar weg heb geduwd. Nee, dat herinner ik mij niet.

U vraagt mij of het mijn bedoeling was om die jongen te mishandelen. Ja, dat was op dat moment mijn bedoeling.

U vertelt mij dat die jongen nu in het ziekenhuis op de intensive care ligt en er erg slecht aan toe is, maar buiten levensgevaar is. U vraagt mij wat ik daar van vind en of het mijn bedoeling was om die jongen zo ernstig toe te takelen. Ik verklaar u dat het mij verbaast dat die jongen er zo slecht aan toe is en dat dat niet mijn bedoeling was.

U vraagt mij wat er daarna gebeurde. Ik ben toen weggelopen en naar huis gegaan. Ik was omstreeks 03.00 uur thuis en ben toen gaan slapen. U vraagt mij of ik wegrende of wegliep. Daarop deel ik u mede dat ik mij dat niet meer kan herinneren.

U vraagt mij of ik verder nog iets wil toevoegen aan mijn verklaring. Nee, ik heb niets toe te voegen. Niet dat ik weet."

Na duidelijke voorlezing volhardde verdachte bij deze verklaring en ondertekende deze.

Meervoudige fotoconfrontatie getuige Corine de Jong met verdachte

- *[De getuige krijgt op het politiebureau foto's te zien van 10 verschillende mannen. Op één van die foto's staat de verdachte. Als de getuige de foto van de verdachte herkent, dan geeft dat de politie meer zekerheid dat ze de juiste persoon te pakken hebben. De procedure en de resultaten van die meervoudige fotoconfrontatie staan in dit stuk beschreven].*

Op 4 september 2002, omstreeks 14.30 uur hoorden wij,
Klaas Terschuur, brigadier van politie, regio Haaglanden,
Kees van Dam, agent van politie eerste klas, regio Haaglanden,
Een persoon die opgaf te zijn:

Corine de Jong,
Geboren te Leiden op 12 september 1978.
Wonende Meeuwerderweg 19 te 's-Gravenhage

Wij hebben een meervoudige fotoconfrontatie uitgevoerd volgens de daartoe geldende rechte richtlijnen. Wij toonden aan de getuige tien foto's van mannen waaronder een foto van verdachte Van Vliet. De foto's waren afkomstig uit het HKS. De foto's waren willekeurig genummerd van 1 tot en met 10. De foto van verdachte Van Vliet was genummerd 9 (negen).

Zij verklaarde:

“U heeft mij gevraagd of ik mijn medewerking wil verlenen aan een meervoudige foto-confrontatie met de aangehouden verdachte. Daar ben ik toe bereid. U toont mij foto's van tien mannen. U vraagt mij ieder van deze tien foto's goed te bekijken en daar rustig de tijd voor te nemen. U vraagt mij of ik één van de personen afgebeeld op de foto's herken als de man die, in de vroege ochtend van 2 september te 's-Gravenhage, mijn vriend, Anton de Koning geslagen en geschopt heeft zoals ik in mijn eerdere verklaring beschreef. U deelt mij mede dat het ook mogelijk is dat de dader niet op één van deze foto's staat afgebeeld.

Daarop verklaar ik dat na alle tien de foto's goed bekeken te hebben, ik de man afgebeeld op de foto met nummer 9 herken als de man die mijn vriend op 2 september zwaar mishandeld heeft. U vraagt mij of ik dat zeker weet en of ik niet nog eens de andere foto's wil bekijken. Daarop zeg ik u dat ik alle foto's goed bestudeerd heb en dat ik geen enkele twijfel heb aan deze herkenning. Ik weet het zeker. De man op foto 9 is de man die op straat een opmerking tegen mij maakte en kort daarna Anton de Koning ernstig mishandeld heeft.”

Na duidelijke voorlezing volhardde getuige bij haar verklaring en ondertekende deze.

Deskundigenverslag neuroloog Boersma

► *[De verwondingen van het slachtoffer zijn door een medisch deskundige (een neuroloog) onderzocht en kort beschreven. Hier staan alleen de conclusies van dat verslag. Er staan veel medische woorden in, maar de aard en ernst van het letsel worden toch duidelijk.]*

Op 16 november 2002 onderzocht ik, Dr. N.H.L. Boersma, neuroloog te Den Haag en vast beëdigd deskundige, Anton de Koning, geboren te Delft op 12 april 1976, teneinde de aard en gevolgen van diens letsel vast te stellen, en hetgeen verder van belang mocht blijken.

[...]

Conclusie

Anton de Koning, oud 26 jaren, heeft recentelijk ernstig lichamelijk letsel opgelopen. Het door mij geconstateerde letsel is consistent met het soort van trauma dat kan volgen uit het hard trappen tegen betreffende lichaamsdelen en bestaat uit het volgende:

1. Röntgenonderzoek bij patiënt liet een halswerveltrauma zien. Halswervel C6 heeft een zodanige fractuur dat zenuwbanen in het ruggenmerg op die hoogte ernstig beschadigd zijn. Uit verder neurologisch testonderzoek concludeer ik dat als direct gevolg van deze laesie patiënt lijdt aan onherstelbare en blijvende verlamming van de onderste extremiteiten vanaf de navel.
2. Op CT scans was letsel te zien in het links frontaal deel van de hersenen van patiënt. Ten gevolge van oedeemvorming en subdurale bloeding is beschadiging opgetreden in het betreffende gebied van de hersenen. Direct en blijvend gevolg van dit hersenletsel voor patiënt is Broca's afasie (uitval van het spraakvermogen).

3. De bovenste twee linkse ribben van patiënt zijn gebroken.
4. Ten gevolge van het trauma, lijdt patiënt aan post-traumatische amnesie. De exacte omvang van deze amnesie is lastig vast te stellen omdat neuropsychologisch geheugenonderzoek ernstig belemmerd wordt door de geconstateerde Broca's afasie van patiënt. Vast staat dat patiënt geen herinnering heeft van het trauma.

Psychologische rapportage over verdachte

► *[De verdachte is door een psycholoog onderzocht. De resultaten daarvan staan in dit stuk beschreven. Er staat veel psychologische vaktaal in, maar het zal toch ongeveer duidelijk worden wat voor iemand de verdachte is. In de conclusies vat de psycholoog de resultaten van het onderzoek nog eens kort samen]*

In opdracht van de rechter-commissaris belast met de behandeling van strafzaken bij de arrondissementsrechtbank te Den Haag, heeft ondergetekende drs. N. van Schie, psycholoog te Den Haag, onder verband van de belofte als vast gerechtelijk deskundige, na inzage van de gerechtelijke stukken, een onderzoek ingesteld naar de persoonlijkheidsstructuur van Sebastiaan Johannes van Vliet, geboren te 's-Gravenhage, op 16 januari 1980, thans preventief gedetineerd in het Huis van Bewaring te Scheveningen ter beantwoording van de volgende vragen:

1. "Wat is de persoonlijkheidsstructuur van de verdachte?"
2. Op welke wijze speelt de persoonlijkheid van de verdachte een rol bij het plegen van het feit/de feiten waarvan hij wordt verdacht?"
3. Is er - of was er tijdens het plegen van het feit/de feiten sprake van verminderde toerekeningsvatbaarheid?"
4. Zijn er mogelijkheden om tot verandering van het gedrag van verdachte te komen? In welke setting/hulpvoorziening kunnen die mogelijkheden het best worden gerealiseerd?"
5. Welke adviezen zijn te geven t.a.v. opleiding en/of werk van verdachte?"
6. Zijn er aan de hand van uw onderzoek opmerkingen te maken, die van belang zijn voor deze zaak, bijvoorbeeld met betrekking tot (het effect van) de eventueel op te leggen straffen en/of maatregelen?"

Het onderzoek vond plaats in het Huis van Bewaring te Scheveningen op 13 oktober 2002, en nam ongeveer 4 uur in beslag.

Algemene indruk

Betrokkene is een goed verzorgde jongeman van ongeveer 1.80 m met een stevig, gespierd postuur. Hij maakt een enigszins rusteloze indruk. Tijdens het onderzoek moesten regelmatig vragen herhaald worden omdat betr. niet goed oplet. Desalniettemin is met betr. goed te communiceren en werkt hij mee aan het onderzoek. Bij moeilijke en/of persoonlijke vragen kijkt betrokkene je indringend en fel aan. Hoewel dat niet direct uit zijn woorden blijkt, gaan van zijn lichaamshouding en blik in de ogen een zekere mate van dreiging uit.

Onderzoek naar voorgeschiedenis

Gezinssamenstelling:

Betrokkene is op 16 januari 1980 te Den Haag geboren. Hij is enig kind. Of zich bij de zwangerschap en/of bevalling complicaties hebben voorgedaan is hem niet bekend. Vader, tegen de 60, werkte lange tijd in de bouw, maar is zo'n 15 jaar geleden afgekeurd vanwege chronische rugklachten. Vader was alcoholist die er thuis wel eens op sloeg als hem iets niet zinde. Moeder (58) is huisvrouw. Ouders van betr. zijn gescheiden toen hij 16 was. Sindsdien woont betr. bij zijn moeder (zo ook ten tijde van het tenlastegelegde). Met zijn vader heeft hij geen contact meer. Betr. zegt vooral door zijn moeder opgevoed te zijn en verder zijn eigen weg te hebben gezocht.

School:

Op lagere school kon betr. redelijk meekomen. Hij was geen goede leerling, maar ook niet de slechtste. Hij is op lagere school één keer blijven zitten. Hij verliet lagere school met een LTS advies. In 1993 ging hij naar de St-Paulus LTS te Den Haag. De eerste twee klassen gingen nog wel, maar in de derde ging het mis. Hij had regelmatig ruzie met leraren, werd vaak de klas uitgestuurd en spijbelde ongeveer de helft van de tijd. Na op het schoolplein een paar keer gevochten te hebben en een fiets van een leraar vernield te hebben, was de maat vol en werd hij in 1995 van school gestuurd. In 1996 is hij naar het VBO (LTS) op het Atlas College te Rijswijk gegaan, hoofdrichting metaalbewerking. Hij had het hier op zich naar zijn zin, maakte veel lol met schoolvrienden, maar veroorzaakte ook veel problemen en vechtpartijen. In 1997 werd hij ook van deze school verwijderd.

Sociale contacten:

Echt goede vrienden zegt betr. niet te hebben. Veel vrije tijd brengt hij door op de sportschool. Daar kent hij wel veel mensen. Soms gaat hij met wat jongens van de sportschool stappen.

Relaties:

Betr. heeft verschillende vriendinnen gehad, de eerste toen hij 16 was. De relaties duurden nooit lang (meestal een paar maanden) en liepen uit in flinke ruzies. Ten tijde van het tenlastegelegde was betrokkene weer net vrijgezel. Zijn vriendin had hem die ochtend 'gedumpt' voor een ander.

Druggebruik:

Betr. gebruikt vrijwel dagelijks softdrugs.

Criminele activiteiten:

Betr. zegt zeker geen schone lei te hebben; 'Ik ben geen watje.' Over de aard en omvang van zijn justitieel verleden wil hij echter niet praten. Bij doorvragen hierover begint hij boos te worden.

Werkzaamheden:

Nadat hij van school was gegaan heeft betr. zich bij verschillende uitzendbureaus ingeschreven. Hij heeft in de afgelopen jaren verschillende baantjes gehad als magazijnmedewerker, steigerbouwer, productiemedewerker en keukenmedewerker. Ten tijde van het tenlastegelegde had betr. geen werk.

Houding t.o.v. het tenlastegelegde

Betr. zegt het tenlastegelegde te hebben gedaan. Die ochtend had zijn vriendin de relatie afgebroken. Hij was daar erg boos en gefrustreerd over. Hij heeft die hele dag in de sportschool gehangen en is 's avonds met wat jongens van de sportschool gaan stappen. Toen op straat die nacht het slachtoffer met zijn vriendin langsloep, heeft hij wel iets tegen dat meisje gezegd. Wat precies, dat weet hij niet meer. 'Het was een grapje.' Toen die jongen (het slachtoffer) wat terugzei over zijn vriendin, werd betr. woedend: 'Het werd rood voor m'n ogen.' Over het slaan en schoppen zegt betr. zich er niet veel meer van te herinneren en wil hij daar niet verder over praten. Betr. heeft weinig oog voor de gevolgen van zijn daden voor het slachtoffer. Pas wanneer de onderzoeker daar expliciet op aanstuurt, zegt betr. dat het niet zijn bedoeling is geweest het slachtoffer zo ernstig te verwonden en dat hij verbaasd is over de aard en ernst van het letsel. Direct daarna begint betr. weer over zijn eigen woede en frustratie.

Testpsychologisch onderzoek

Intelligentie:

Op de intelligentietest (WAIS) scoort betrokkene laaggemiddeld (eindscore 86), zowel op de verbale als op de performale testonderdelen, hetgeen redelijk overeenstemt met de indruk die hij in het gesprekscontact maakt. De prestaties zijn vrij gelijkmatig, hoewel er een opvallende uitschieter naar beneden is op de subtest 'begrijpen'. Deze is indicatief voor de sociale intelligentie. Dit kan wijzen op een verminderd inzicht in sociale structuren en onderlinge verhoudingen en normen op sociaal gebied.

Organiciteit:

Er zijn geen aanwijzingen voor organisch-cerebrale defecten. Op de afgenomen tests (15-woorden-test, Trailmaking Test en Benton Visual Retention Test) functioneert betr. conform zijn performale prestaties op de WAIS.

Persoonlijkheid:

Twee persoonlijkheidsvragenlijsten zijn afgenomen: de ABV en de Nederlandse Verkorte MMPI (NVM). Verminderd inzicht in sociale structuren, zoals bleek uit de WAIS, werd in het persoonlijkheidsonderzoek bevestigd, gepaard gaande met egoïstische trekken. Betr. vertoont een gebrekkige frustratietolerantie en beperkte impulsbeheersing. Er is voorts sprake van enig verminderd ontwikkelde emotieregulatie. Een verhoging op de extraversieschaal duidt op een zekere neiging tot externaliseren. Tenslotte liet het onderzoek een iets verhoogde score (t.o.v. het gemiddelde) zien op dominantiefactoren. Volgens de DSM-IV classificatie zijn er op basis van het onderhavige onderzoek van betrokkene geen aanwijzingen die duiden op As I-problematiek (klinische stoornissen). Ook zijn er geen aanwijzingen die duiden op As II-problematiek (persoonlijkheidsstoornissen).

Conclusies op basis van het voorgaande

Betrokkene is een 22-jarige man. Hij is enig kind met een problematische gezinsachtergrond. Met vader is alle contact verbroken. Betr. woont bij zijn moeder. Middelbare school is niet afgemaakt vanwege voortdurende gedragsproblemen (ruzies en vechtpartijen). Hij functioneert op middel-laag intellectueel niveau. Er zijn geen aanwijzingen voor organisch cerebraal bepaald disfunctioneren. Ook zijn er geen aanwijzingen voor ernstige klinische en/of persoonlijkheidsstoornissen. Wel duidt

het testpsychologisch onderzoek op gebrekkig inzicht in sociale verhoudingen, beperkte frustratie-tolerantie en impulsbeheersing en haperende emotieregulatie met neiging tot externaliseren. Het is waarschijnlijk dat genoemde trekken in samenspel met de persoonlijke situatie van betrokkene een rol gespeeld hebben bij het tenlastegelegde.

Op basis van mijn onderzoek, concludeer ik dat het(de) tenlastegelegde feit(en), indien bewezen, aan betrokkene volledig is(zijn) toe te rekenen. Nader psychologisch of psychiatrisch onderzoek van betrokkene lijkt mij weinig zinvol. De resultaten van bovenvermeld testpsychologisch onderzoek in ogenschouw nemend, valt er weinig effect te verwachten van therapie of behandeling. Een vorm van (reclasserings)toezicht lijkt wel geboden.

Uittreksel Justitieel Documentatieregister

- *[Dit wordt ook wel het justitieel verleden of strafblad van de verdachte genoemd. Voor ieder misdrijf staat eerst bij 'Feit' het artikel uit het Wetboek van Strafrecht. Bij 'kwalificatie' staat dan om wat voor misdrijf dat gaat. Daarna staat de datum vermeld waarop de beslissing genomen en is en door wie. Tenslotte staat telkens vermeld wat die beslissing precies inhield.]*

Sebastiaan Johannes Van Vliet Geboren te 's-Gravenhage op 16 januari 1980

Feit 1	art 350 lid 1 Wetboek van Strafrecht
Kwalificatie	Beschadiging van goederen
Datum beslissing/ Instantie	2 januari 1996 / Kinderrechter 's-Gravenhage
Datum onherroepelijk	16 januari 1996
Beslissing t.a.v. Feit 1	Leerproject 40 uren
Feit 1	art 300 Wetboek van Strafrecht
Kwalificatie	Eenvoudige mishandeling
Feit 2	art 285 lid 1 Wetboek van Strafrecht
Kwalificatie	Bedreiging met enig misdrijf tegen het leven gericht
Datum beslissing/ Instantie	6 april 1997 Kinderrechter 's-Gravenhage
Datum onherroepelijk	20 april 1997
Beslissing t.a.v. Feit 1	3 maanden plaatsing in een tuchtschool
Beslissing t.a.v. Feit 2	Vrijspraak
Feit 1	art 312 Wetboek van Strafrecht
Kwalificatie	Diefstal met geweldpleging
Feit 2	art 300 Wetboek van Strafrecht
Kwalificatie	Eenvoudige mishandeling
Datum beslissing/ Instantie	2 mei 1998 Politierechter Rotterdam
Datum onherroepelijk	18 mei 1998
Beslissing t.a.v. Feit 1, Feit 2	Onb. arbeid ten algemene nutte 240 uren in plaats van 6 maanden gevangenisstraf onvoorwaardelijk

Feit 1	art 302 lid 1 Wetboek van Strafrecht, art 45 lid 1 Wetboek van Strafrecht
Kwalificatie	Poging tot zware mishandeling
Datum beslissing/ Instantie	12 oktober 1999 Meervoudige strafkamer 's-Gravenhage
Datum onherroepelijk	26 oktober 1999
Beslissing t.a.v. Feit 1	32 weken gevangenisstraf waarvan 8 voorwaardelijk met een proeftijd van 2 jaar
Kennisgeving	Proeftijd eindigt op 5 november 2001
Feit 1	art. 300 Sr.
Datum beslissing/ Instantie	26 maart 1999
Beslissing t.a.v. Feit 1	Sepot: geen wettig bewijs

Excerpt uit requisitoir officier van Justitie inzake eis tegen Van Vliet

- *[Aan het eind van de strafzitting vat de officier van Justitie de zaak tegen de verdachte nog eens samen en komt tot een strafeis (die staat helemaal onderaan). De rechter blijft natuurlijk wel degene die de uiteindelijke beslissing over de straf neemt en hoeft dus die eis van de officier van justitie niet te volgen]*

Geacht college,

Voor u staat een verdachte die een zeer ernstig feit heeft gepleegd, met desastreuze gevolgen voor het slachtoffer en zijn directe omgeving. Het is een scenario dat helaas met regelmaat te lezen is in de kranten. Het is en blijft een scenario, tot het je echt als slachtoffer overkomt. Het betreft hier een jongeman die bij de politie bekennd is ten aanzien van het ten laste gelegde. Hij bekent dat hij heeft geschopt en geslagen. Maar hij laat daarbij schaamteloos zien dat hij weinig respect heeft voor het slachtoffer. Zowel in de aanleiding als na afloop, geconfronteerd met het letsel dat Anton heeft opgelopen, laat hij weinig compassie zien. Alsof het volstrekt gewoon is wat er is gebeurd en alsof het er in het geheel niet toe doet, hoe het voor Anton is afgelopen. Alsof Anton, doorat zijn leven in puin ligt, hem, Bas van Vliet, nu met een probleem opzadelt. Dat is iets dat ik Bas van Vliet zwaar aanreken.

Verdachte is psychologisch onderzocht. De psycholoog concludeert dat Van Vliet volledig toerekeningsvatbaar is geweest ten tijde van het plegen van het delict. Op één punt is dat zorgwekkend. Het maakt het nog onbegrijpelijker dat deze verdachte plotseling zo agressief is geworden. En, gelet op zijn persoonlijkheid, maakt dit punt het ook zorgelijk voor de toekomst. Hoe komt Van Vliet straks terug in de maatschappij? Dit is één van de redenen dat ik een stevige gevangenisstraf wil, zonder voorwaardelijk deel. Een voorwaardelijk deel vind ik slechts aan de orde, op het moment dat de reclassering zegt een traject van hulpverlening met hem te kunnen bewandelen. En dat is er niet. Er valt weinig op dit punt van verdachte zelf te verwachten. Ik wijs u er in dit verband op dat ook in de executiefase nog de mogelijkheid is van hulpverlening. Ik denk dan aan de detentiefasering, waar verdachte mogelijk voor in aanmerking zal kunnen komen. Dit initiatief hiervoor ligt echter geheel op zijn weg.

Ik zal bij het formuleren van mijn strafreis rekening houden met de volgende omstandigheden:

1. de ernst van het feit

Met name wijs ik u erop dat het gaat om geweld op straat, in het uitgaansleven. Het betreft een uitermate brutaal en gewelddadig feit dat tot grote maatschappelijke onrust leidt. Het kan en mag niet zo zijn dat wij dit gewoon gaan vinden. De norm (je naar behoren gedragen in de publieke ruimte) moet nog maar eens uitdrukkelijk gesteld worden. Dat alcohol een ontremmende werking heeft gehad, speelt ook niet in het voordeel van Van Vliet.

2. de desastreuze gevolgen voor het slachtoffer, zijn directe omgeving en zijn toekomst

Ik verzoek u zich voor te stellen hoe verstrekkend de gevolgen zijn voor Anton de Koning. Van het ene op het andere moment van zelfstandig jongeman, vol in het leven, naar afhankelijk persoon, aan de zijlijn. Een leven vol medische behandelingen en vol fysieke en geestelijke belemmeringen.

3. de houding van Van Vliet ten aanzien van het gepleegde feit en slachtoffer

Ik heb daar zo juist al wat over gezegd. Ik neem het hem in het bijzonder kwalijk dat hij NIETS aan compassie laat zien. Dat hij op geen enkele wijze de verantwoordelijkheid neemt voor wat er is gebeurd en dat hij het gevolg (blijvende invaliditeit) zelfs los lijkt te zien van de oorzaak (zijn agressie).

4. het strafblad van Van Vliet

Meerdere malen heeft hij te maken gehad met justitie en meerdere malen heeft hem dat niet weerhouden van het plegen van nieuwe delicten. Hij heeft voor diverse agressie delicten al allerlei straffen gehad, van leerstraffen en taakstraffen tot voorwaardelijke en onvoorwaardelijke gevangenisstraf. Ik acht het recidivegevaar groot. Ook dit is voor mij een reden om slechts onvoorwaardelijk te eisen. Ik verwacht van elke deels voorwaardelijke straf helemaal niets, zonder concreet plan. Ik ben daar net ook al op ingegaan. Verdachte moet zijn houding maar eens veranderen en dan zelf initiatieven nemen tot een vorm van hulpverlening. Ik wil de reclassering niet opzadelen met een ongemotiveerde cliënt. Dat is gedoemd om te mislukken.

5. de persoon van Van Vliet

Gekoppeld aan zijn strafblad is natuurlijk de rapportage die m.b.t. hem is opgemaakt. Ik neem de conclusie dat hij toerekeningsvatbaar is volledig over. Dat betekent dat hij, wat mij betreft, in volle omvang verantwoordelijk is voor wat er is gebeurd en dat hij vol afgestraft kan worden. Zeker gelet op het feit dat van een behandeling weinig is te verwachten.

Er blijft dan maar één straf over die ik kan eisen:

Ik eis 30 maanden onvoorwaardelijke gevangenisstraf.

Aanvullende informatie over preventieve hechtenis en onderzoek ter terechtzitting

- *[Wij hebben deze informatie toegevoegd om een korte indruk te geven van de zitting voor de rechtbank in deze zaak. Zo'n zitting wordt in juridische taal 'het onderzoek ter terechtzitting' genoemd. U kunt op dit blad lezen wat er met de verschillende procesdeelnemers (verdachte, getuigen, slachtoffer) gebeurt tijdens de zitting]*

Geschiedenis preventieve hechtenis

Verdachte heeft vanaf zijn aanhouding tot het onderzoek ter terechtzitting in preventieve hechtenis gezeten. Voor wat betreft de duur van deze preventieve hechtenis kunt u rekenen met precies drie maanden.

Het onderzoek ter terechtzitting

Verdachte:

Verdachte is aanwezig bij het onderzoek ter terechtzitting en wordt bijgestaan door een raadsman. Verdachte is slechts bereid te bevestigen wat hij in eerdere verklaringen bij de politie heeft gezegd en maakt kenbaar geen zin te hebben om verder in te gaan op de feiten en achtergronden daarvan. Op verdere vragen daarnaar beroept verdachte zich dan ook op zijn zwijgrecht. Wanneer verdachte het laatste woord krijgt, zegt hij: "Ik zou niet weten wat ik nog moet zeggen."

Slachtoffer:

Het slachtoffer is niet aanwezig bij het onderzoek ter terechtzitting. Het slachtoffer heeft tijdens een onderhoud met de officier van Justitie te kennen gegeven een civiele procedure tegen verdachte te zullen starten om schade te verhalen.

Getuigen:

Tijdens het onderzoek ter terechtzitting worden twee getuigen gehoord:

Corine de Jong, verklaart over de gebeurtenissen op de avond van het misdrijf en bevestigt haar eerdere verklaring afgelegd bij de politie. Op vragen over de meervoudige fotoconfrontatie met verdachte Van Vliet, verklaart ze geen enkele twijfel te hebben over de herkenning.

Joeseef Mohammed Abdullah, wordt ook gehoord. Hem wordt gevraagd of hij naar waarheid heeft verklaard en er nog iets aan toe te voegen heeft. Abdullah verklaart dat hij bij de politie niet heeft zitten liegen en alles heeft verteld wat van belang zou kunnen zijn. Hem wordt ook gevraagd waarom hij op eigen initiatief naar de politie is gegaan om een verklaring af te leggen over een vriend.

Abdullah verklaart hierop dat Van Vliet geen vriend van hem is maar een kennis van de sportschool is waarmee hij die avond toevallig aan het stappen was. Abdullah verklaart verder dat hij Van Vliet agressief vindt en dat Van Vliet zich op die avond opgefokt gedroeg. Abdullah zegt dat hij helemaal niet van agressief gedrag houdt en dat hij het erg opvallend vond dat van Vliet kort na de woordenwisseling met het slachtoffer diezelfde kant opliep. Abdullah zegt dat hij geen moment twijfelde om naar de politie te gaan toen hij het bericht in de krant las.

► *[Aan de rechter, niet aan de leken, werd nog deze tekst gegeven.]*

► Wij vragen u, voor wat de interactie met de procesdeelnemers betreft, verder te veronderstellen dat er tijdens het onderzoek ter terechtzitting geen bijzondere of relevante aspecten of gebeurtenissen aan de orde komen die wezenlijk iets toevoegen aan wat u heeft kunnen lezen in de stukken.

Verkorte weergave van het dossier Eenvoudige mishandeling (De zaak Van Velden)

Inhoudsopgave dossier

Loopproces-verbaal
Tenlastelegging
Verklaring getuige Corine de Jong
Verklaring slachtoffer Anton de Koning
Verklaring getuige Joesef Abdullah
Verklaring getuige Sjon Tegelaar
Proces verbaal van aanhouding
Verhoor verdachte Van Velden
Meervoudige fotoconfrontatie getuige Corine de Jong met verdachte
Deskundigenverslag internist Boersma
Voorlichtingsrapport Reclassering
Uittreksel Justitieel Documentatieregister
Eis van de officier van Justitie tegen verdachte Van Velden
Aanvullende informatie over onderzoek ter terechtzitting

Tenlastelegging

► *[Dit is de officiële, in juridische taal geschreven beschuldiging van de officier van justitie tegen de verdachte]*

Aan verdachte is ten laste gelegd dat hij op of omstreeks 2 september 2002 te 's-Gravenhage, aan een persoon genaamd Anton de Koning, lichamelijk letsel (te weten twee gebroken ribben en/of twee gebroken tanden en/of een hersenschudding en/of kneuzingen) heeft toegebracht, door opzettelijk die Anton de Koning tegen het hoofd en/of lichaam te slaan/stompen en/of te schoppen/trappen, terwijl dat genoemd letsel tengevolge heeft gehad.
[artikel 300 van het Wetboek van Strafrecht]

Verklaring getuige Corine de Jong

Op 2 september 2002, omstreeks 6.30 uur hoorden wij,
Klaas Terschuur, brigadier van politie, regio Haaglanden,
Kees van Dam, agent van politie eerste klas, regio Haaglanden,
In het Westeinde Ziekenhuis te Den Haag een persoon die opgaf te zijn:
Corine de Jong,
Geboren te Leiden op 12 september 1978.
Wonende Meeuwerderweg 19 te 's-Gravenhage

Zij verklaarde:

“Op 2 september 2002 kwam ik samen met mijn vriend Anton de Koning om tien over twee 's ochtends uit café 'De Lachende Kater' te 's-Gravenhage. Wij besloten te voet naar mijn huis te gaan hetgeen ongeveer twintig minuten lopen was. Toen we op de helft waren, liepen we voorbij een groepje jongens. Ik meen mij te herinneren dat het er drie of vier waren. Wij kenden deze jongens niet en hadden ze nooit eerder gezien. Eén van de jongens riep tegen mij 'Ga jij vannacht lekker met mij mee!?' Ik zei niks terug, maar Anton zei in het voorbijgaan: 'Doe even normaal en val je eigen vriendin lastig!' We liepen door.

Een minuut of vijf later, toen we op de Tesselaarstraat liepen, werd Anton plotseling hard van achteren in zijn rug geduwd. Toen wij ons omdraiden stond daar een jongen die schreeuwde tegen Anton: 'Jij zoekt ruzie hè!!' Nog voordat Anton iets kon terugzeggen, kreeg hij een harde klap met de vuist recht in zijn gezicht. Anton wankelde en viel op de grond. Toen begon de jongen heel hard tegen Anton te schoppen terwijl hij op de grond lag. Hij schopte tegen Antons borst. Ook toen Anton niet meer bewoog, ik denk dat hij bewusteloos was, schopte de jongen nog een keer of drie hard tegen Anton. Ik heb erg gegild, en moest vreselijk huilen. Ik heb ook aan de kleren van de dader getrokken toen die Anton aan het schoppen was, maar hij duwde me zo hard weg dat ik op de grond viel. Na afloop rende de dader weg. Er was verder niemand op straat en ik heb toen gelijk 112 gebeld met mijn mobiele telefoon.

U vraagt mij of ik de dader kan beschrijven. Daarop zeg ik u dat ik het heel moeilijk vind om mij specifieke details te herinneren. Ik was erg bang en het was best donker. Wel denk ik dat het dezelfde jongen was die een paar minuten daarvoor wat tegen mij had geroepen toen wij voorbij liepen, maar zeker weten doe ik dat niet. U vraagt mij of ik de dader zou herkennen als ik hem weer zou zien. Dat denk ik wel. Ik ben bereid mijn medewerking te verlenen bij het opsporen en identificeren van de dader.”

Na duidelijke voorlezing volhardde getuige bij haar verklaring en ondertekende deze.

Deskundigenverslag internist Boersma

- *[De verwondingen van het slachtoffer zijn door een medisch deskundige (een internist) onderzocht en kort beschreven. Hier staan alleen de conclusies van dat verslag. Er staan wat medische woorden in, maar de aard en ernst van het letsel zullen toch duidelijk zijn.]*

Op 3 september 2002 onderzocht ik, Dr. N.H.L. Boersma, internist te Den Haag en vast beëdigd deskundige, Anton de Koning, geboren te Delft op 12 april 1976, teneinde de aard en gevolgen van diens letsel vast te stellen, en hetgeen verder van belang mocht blijken. [...]

Conclusie

Anton de Koning, oud 26 jaren, heeft recentelijk lichamelijk letsel opgelopen. Het door mij geconstateerde letsel is consistent met het soort van trauma dat kan volgen uit het hard trappen tegen betreffende lichaamsdelen en bestaat uit het volgende:

1. De bovenste twee linkse ribben van patiënt zijn gebroken.
2. Patiënt heeft een grote schaafwond aan het hoofd
3. Patiënt heeft tijdens het incident voor korte tijd (naar schatting van het ambulancepersoneel en vriendin van het slachtoffer 2 minuten) het bewustzijn verloren. Hierdoor heeft patiënt geen herinnering aan de gebeurtenissen op, en korte tijd rondom het tijdstip van, het oplopen van het trauma.

4. Patiënt heeft een milde contusio cerebri. De gevolgen hiervan (bij patiënt: hoofdpijn, misselijkheid, slaapklachten, concentratieproblemen, duizeligheid) zullen binnen enkele weken geleidelijk verdwijnen
5. Patiënt heeft twee gebroken tanden
6. Patiënt heeft op verschillende plaatsen op de torso kneuzingen en bloeditstortingen

Patiënt zal aan de verwondingen, naar het zich laat aanzien, geen blijvend letsel overhouden. Heden is patiënt uit het ziekenhuis ontslagen.

Verkorte versie van het dossier in de zaak van de Woninginbraak (De Zaak Lamers)

Inhoudsopgave dossier

Loop proces-verbaal
Tenlastelegging
Verklaring slachtoffer, Cornelius Mathias Huisman
Verklaring getuige, Eduard van Schie
Tweede verklaring getuige, Eduard van Schie
Proces verbaal van aanhouding
Verhoor verdachte Lamers
Proces verbaal van zoeking in Emmalaan 18 te Delft
Meervoudige fotoconfrontatie getuige Eduard van Schie met verdachte
Technisch sporenonderzoek aan sportschoen
Tweede verhoor verdachte Lamers
Overlijden Cornelius Mathias Huisman
Voorlichtingsrapport Reclassering
Uittreksel Justitieel Documentatieregister
Eis van de officier van Justitie tegen verdachte Lamers
Aanvullende informatie over onderzoek ter terechtzitting

Tenlastelegging

► *[Dit is de officiële, in juridische taal geschreven beschuldiging van de officier van justitie tegen de verdachte]*

Aan verdachte is ten laste gelegd dat hij in de ochtend van 12 november 2002 te Delft, gemeente Delft, met het oogmerk van wederrechtelijke toe-eigening, gedurende de voor de nachtrust bestemde tijd in/ uit een woning aan de Zonnebloemstraat, terwijl verdachte zich aldaar buiten weten of tegen de wil van de rechthebbende bevond, heeft weggenomen sieraden en een afgesloten metalen cassette (met daarin een of meer (bank)pas(sen) en/of een geldbedrag), in elk geval enig geldbedrag en/ of enig goed, geheel of ten dele toebehorende aan Cornelius Mathias Huisman,

in elk geval aan een ander of anderen dan aan verdachte, en zich daarbij de toegang tot de woning/ dat pand heeft verschaft en/ of die/ dat weg te nemen goederen/ geld onder zijn bereik heeft gebracht door middel van een valse sleutel.

(artikel 311 lid 2 Wetboek van Strafrecht)

Verklaring slachtoffer, Cornelius Mathias Huisman

Op 12 november 2002, omstreeks 14.00 uur hoorden wij, Frank van Assen, brigadier van politie, regio Haaglanden, Joost Vredeveldt, agent van politie eerste klas, regio Haaglanden, op het hoofdbureau van de politie Delft een persoon die opgaf te zijn:

Cornelius Mathias Huisman,
Geboren te Den Haag op 3 januari 1925,
Wonende op de Zonnebloemstraat 13 te Delft

Hij verklaarde:

"Ik ben nu 77 jaar oud. Mijn vrouw is 3 jaar geleden overleden en sindsdien woon ik alleen in mijn huis op de Zonnebloemstraat in Delft. Vanwege artrose ben ik erg slecht ter been. Dankzij een invalidenlift die een paar maanden geleden langs de trap is geïnstalleerd kan ik mij nog net zelfstandig redden zo alleen in huis. Wel sta ik inmiddels op de wachtlijst voor een woning in een verzorgingstehuis.

Afgelopen nacht om omstreeks 04.00 uur werd ik wakker van geluid uit de woonkamer, een verdieping lager dan mijn slaapkamer waar ik mij bevond. Ik stond op en wilde met de lift naar beneden gaan om te kijken wat er aan de hand was. De lift deed het echter niet meer. Toen ik naar beneden riep: "Is daar iemand?", werd er teruggeroepen "Jij moet boven blijven ouwe!". Ik schrok daar heel erg van en ben zo snel mogelijk teruggegaan naar mijn slaapkamer. Ik heb de slaapkamerdeur op slot gedraaid. Ik wilde toen de politie bellen vanuit mijn slaapkamer, maar de telefoon deed het niet meer. Toen heb ik het raam opengezet en ben zo hard mogelijk naar buiten gaan roepen: "Help, help, inbrekers, inbrekers!" Ik heb zo wel een paar minuten staan roepen voordat de overbuurman naar buiten kwam. Op datzelfde moment reed een man vanuit mijn tuin hard weg op een brommertje. Ik denk dat dat de inbreker is geweest.

U vraagt mij of ik die man en zijn brommer kan beschrijven. Daarop zeg ik u dat ik dat heel moeilijk vind omdat het donker was, het erg snel ging en ik vanuit mijn slaapkamerraam op de eerste verdieping naar beneden keek. Hij had in ieder geval een donkere lederen jas aan met de kraag omhoog en hij had blond haar. Ik had mijn bril opgezet en dat heb ik goed gezien. Meer kan ik u er helaas niet over zeggen.

U vraagt mij te vertellen wat er vervolgens gebeurde. De buurman is toen bij mij naar binnengegaan door de voordeur. Die stond blijkbaar open. Ik weet overigens heel zeker dat ik de voordeur had afgesloten toen ik naar bed ging. Ik controleer dat altijd tenminste twee keer omdat ik 's nachts vaak bang ben alleen in huis. Toen de buurman naar binnen ging, ben ik mijn slaapkamer uitgegaan en heb naar hem geroepen dat hij de traplift moest controleren. Hij zag vrijwel direct dat de stekker eruit was getrokken en plaatste die terug. Ik ben vervolgens met de lift naar beneden gegaan. Mijn buurman vroeg of alles in orde was met mij en vertelde dat zijn vrouw de politie inmiddels gebeld zou hebben. Een paar minuten daarna arriveerde de politie met sirenes en al. Wij moesten toen het huis verlaten omdat er iemand van de politie zou komen zoeken naar vingerafdrukken. Ik ben vervolgens tot 11.00 uur bij mijn overbuurman thuis geweest. Daarna mocht ik terug in mijn woning om te kijken wat de inbreker had meegenomen.

U vraagt mij wat er is meegenomen. Daarop verklaar ik u het volgende. Er zijn twee dingen in mijn huis die van waarde en mij dierbaar zijn. Dat zijn de sieraden van mijn overleden vrouw die in een houten kistje met een hangslot opgeborgen zijn en mijn spaargeld en bankpas dat in een stalen kluisje zit. Beide staan gewoonlijk in een keukenkastje achter de schoonmaakmiddelen. Dat leek mij een plek waar inbrekers niet snel zouden zoeken. Daar ben ik dan ook als eerste naar gaan kijken en tot mijn schrik stond het kistje van de sieraden opengebroken en leeg op het aanrecht en was het metalen kluisje met geld verdwenen. Voor zover ik heb kunnen zien, is er niks anders meegenomen. Er was ook geen rommel gemaakt in mijn woning.

U vraagt mij te beschrijven wat de waarde van de gestolen sieraden is en hoeveel geld er in dat kluisje zat. Niet lang nadat mijn vrouw overleden was, zijn de sieraden door een deskundige getaxeerd op 62.000 gulden. Dat zal nu zo'n 28.000 Euro zijn. Er zat een aantal zeldzame stukken bij die al generaties lang in de familie waren. In emotioneel opzicht zijn die sieraden voor mij van onschatbare waarde. In het geldkluisje zat precies 100.000 Euro. Dat is de helft van al mijn spaargeld. De andere helft staat op een spaarrekening bij de bank. Ik had de helft van mijn spaargeld contant in huis omdat ik banken eerlijk gezegd niet vertrouw met mijn geld.

U vraagt mij of ik enig idee heb wie de inbreker was; of het misschien een bekende of familie geweest zou kunnen zijn. Daarop zeg ik u dat ik in het duister tast. Ik heb geen familie meer, mijn enige zoon is tien jaar geleden bij een auto-ongeluk om het leven gekomen. Ik heb geen broers of zussen. Ik leid een vrij eenzaam bestaan. Er is bijna nooit bezoek. Behalve dan de werkster die eenmaal per week komt en een paar maanden geleden een aantal werklieden die de traplift hebben gemonteerd en de dorpels in mijn huis hebben verwijderd.

U vraagt mij of ik verder nog iets wil melden dat van belang kan zijn. Daarop verklaar ik dat ik verder niets weet te zeggen, behalve dat ik intens verdrietig ben vanwege de diefstal van de sieraden van mijn vrouw en dat ik hoop nu heel snel naar het verzorgingstehuis te kunnen zodat ik niet meer bang hoeft te zijn.

Als ik u verder van dienst kan zijn bij het opsporen en identificeren van de dader dan ben ik daartoe bereid."

Na duidelijke voorlezing volhardde slachtoffer bij zijn verklaring en ondertekende deze.

Appendix 2: De krantenberichten

Zware mishandeling: AD-krantenbericht

Lopende tijdbom schopt man lam en stom

Van een onzer verslaggevers

Den Haag – Anton de Koning kan niet meer lopen en niet meer praten. Dat heeft de Hagenaar volgens justitie te danken aan zijn 22-jarige plaatsgenoot Johan van V. De belager trapte en sloeg op 2 september zijn slachtoffer hard en meermalen op zijn lichaam en hoofd, ook nadat Anton niet meer bewoog. Deze liep onder meer hersenletsel en een gebroken halswervel op met als gevolg dat hij zijn spraakvermogen kwijt is en vanaf zijn middel is verlamd.

De aanleiding voor deze verwoestende daad was Antons antwoord op een vervelende opmerking van Van V. Justitie neemt de 'zeer ernstige' mishandeling 'met desastreuze gevolgen voor het slachtoffer' hoog op en eiste voor de rechtbank 30 maanden cel. De verdachte, die in het verleden al eerder voor mishandeling werd veroordeeld, toont volgens het Openbaar Ministerie namelijk ook 'schaamteloos' geen enkel respect voor en medeleven met zijn slachtoffer.

Van V., die zijn daad inmiddels heeft bekend, was die dag gefrustreerd. Zijn vriendin had hem gedumpt voor een ander. Nadat hij 's middags in een sportschool had getraind om zich af te reageren, ging hij 's avonds met wat andere jongens uit eten en de kroeg in. Rond twee uur 's nachts stond hij met zijn maten dronken op straat. Op dat moment passeerde De Koning met zijn vriendin Corine. Volgens de vriendin zei de verdachte tegen haar: „Ga jij vannacht lekker met mij mee.” Anton antwoordde: „Doe even normaal en val je eigen vriendin lastig.”

De verdachte kon die opmerking niet verkroppen. „Op dat moment sloegen bij mij de stoppen door. Ik voelde me voor lul gezet en die opmerking herinnerde me weer aan mijn verbroken relatie”, zo verklaarde hij later bij de politie. Nadat de andere jongens waren vertrokken, ging hij achter het stelletje aan om de man te mishandelen.

Uit psychologisch onderzoek is gebleken dat Van V. volledig toerekeningsvatbaar was ten tijde van de mishandeling. Dat vindt justitie zorgwekkend. „Het maakt het nog onbegrijpelijker dat deze verdachte plotseling zo agressief is geworden”, stelt de aanklager. De officier vreest voor de toekomst en wil daarom Van V. voor langere tijd achter de tralies.

De politie kwam de Hagenaar op het spoor doordat een van de jongens met wie hij was uitgegaan hem aangaf. Deze jongen las in een lokale krant een bericht over de mishandeling en koppelde dit aan de woordenwisseling.

Zware mishandeling: ontlastend krantenbericht

Justitie: 2,5 jaar cel wegens mishandeling

Van een onzer verslaggevers

Den Haag – De 23-jarige Gerard van V. staat terecht voor een zware mishandeling die in de nacht van 2 september op straat plaats vond. Het slachtoffer, Anton de Koning (26) werd geslagen en geschopt tegen borst en hoofd. Hij liep daarbij ernstige verwondingen op aan zijn nek en hersenen. Als gevolg daarvan is het slachtoffer verlamd vanaf de middel en heeft het spraakvermogen verloren. De aanleiding voor de mishandeling was een korte woordenwisseling op straat. Die vond plaats toen Anton de Koning samen met zijn vriendin op weg naar huis langs Gerard van V. liepen. Van V., die na het uitgaan met wat vrienden nog op straat stond, maakte toen een grappig bedoelde opmerking tegen de vriendin van De Koning. Daarop snauwde De Koning in het voorbijgaan terug dat Van V. zijn eigen vriendin maar moest gaan lastigvallen. Enkele minuten daarna werd De Koning aangevallen door Gerard van V., die hen gevolgd was. Van V. was net die ochtend onverwachts door zijn eigen vriendin aan de kant gezet en had zichzelf door de opmerking van De Koning niet meer in de hand. Gerard van V. is iemand met een problematisch verleden. Hij heeft een rotjeugd gehad en heeft daarom moeite met het controleren van zijn emoties. Hij is daardoor helaas al vaker veroordeeld voor gewelddadige delicten. De officier van Justitie eist 30 maanden onvoorwaardelijke gevangenisstraf.

Zware mishandeling: neutraal krantenbericht

Justitie: 2,5 jaar cel wegens mishandeling

Van een onzer verslaggevers

Den Haag – De 23-jarige Wim van V. staat terecht voor een zware mishandeling die in de nacht van 2 september op straat plaats vond. Het slachtoffer, Anton de Koning (26) werd geslagen en geschopt tegen borst en hoofd, ook toen hij al op de grond lag en het bewustzijn had verloren. Hij liep daarbij ernstige verwondingen op aan zijn nek en hersenen. Als gevolg daarvan is het slachtoffer verlamd vanaf de middel en heeft het spraakvermogen verloren. De aanleiding voor de mishandeling was een korte woordenwisseling op straat. Tegen Wim van V., die in het verleden vaker veroordeeld is voor gewelddadige delicten, eist de officier van Justitie 30 maanden onvoorwaardelijke gevangenisstraf.

Eenvoudige mishandeling: AD-krantenbericht

Justitie: 10 weken cel wegens mishandeling

Van een onzer verslaggevers

Den Haag – Justitie heeft 10 weken (2,5 maand) cel geëist tegen de 22-jarige Hagenaar Bas van V. die uit frustratie een 26-jarige plaatsgenoot in elkaar heeft geslagen. De verdachte was dronken en had er de pest in. Hij sloeg en trapte het slachtoffer omdat deze kort daarvoor op een opmerking van de Hagenaar had gereageerd.

Van V. heeft de mishandeling bij de politie bekend. Als uitleg gaf hij aan dat op 2 september, de dag voor de molestatie, zijn vriendin hem had verteld dat ze de relatie verbrak omdat ze een andere vriend had. Nadat hij 's middags in een sportschool had getraind om zich af te reageren, ging hij 's avonds met wat andere jongens uit eten en de kroeg in. Rond twee uur 's nachts stond hij met zijn maten dronken op straat. Op dat moment passeerde het slachtoffer met zijn vriendin. Volgens de vriendin van het slachtoffer zei de verdachte tegen haar: „Ga jij vannacht lekker met mij mee.” Haar vriend antwoordde: „Doe even normaal en val je eigen vriendin lastig.”

Bas van V., die al eerder voor mishandelingen is veroordeeld, kon die opmerking niet verkroppen. „Op dat moment sloegen bij mij de stoppen door. Ik voelde me voor lul gezet en die opmerking herinnerde me weer aan mijn verbroken relatie”, zo verklaarde hij later bij de politie. Nadat de andere jongens waren vertrokken, ging hij achter het stelletje aan om de man te mishandelen. Het slachtoffer liep daarbij gebroken ribben, gebroken tanden en een hersenschudding op. De officier van justitie bestempelde de molestatie voor de rechtbank als 'brut en zeer gewelddadig'. Bovendien acht de aanklager de kans groot dat de verdachte gezien zijn agressieve gedrag in het verleden wederom in de fout zal gaan. Het Openbaar Ministerie hoopt dat een verblijf in de gevangenis de Hagenaar tot bezinning brengt.

Woninginbraak: AD-krantenbericht

Bejaarde invalide beroofd van spaargeld

Van een onzer verslaggevers

Den Haag – Justitie heeft zes maanden cel geëist tegen de 26-jarige Delftse notoire inbreker Ferdinand L. De dief stal op 12 november uit de woning van een 77-jarige plaatsgenoot 100.000 euro aan spaargeld en sieraden met een waarde van bijna 30.000 euro. Hij had het geld nodig om een gokschuld af te lossen.

Volgens de officier van justitie trof de verdachte met zijn koelbloedige daad een weerloze, invalide oude man. Het bejaarde slachtoffer, dat na de inbraak zwaar geëmotioneerd was, is inmiddels aan een hartstilstand overleden.

Ferdinand L., die intussen heeft bekend, was eerder bij het slachtoffer als monteur in huis aan het werk geweest om een invalidenlift te installeren. Tijdens dat werk vond hij in een keukenkastje een kluisje en sieradenkistje; de plaats waar de bewoner een deel van zijn spaargeld en sieraden van zijn overleden vrouw bewaarde.

De monteur, die al in het verleden meermalen was veroordeeld voor inbraken, wist met een kopie van de huissleutel 's nachts de woning binnen te komen. De bejaarde man betrapte hem, maar kon echter vanaf de bovenverdieping niets uitrichten omdat de dief de invalidenlift had uitgeschakeld. Door uit het raam te roepen wist het slachtoffer burens te waarschuwen. Een buurman zag de inbreker op een brommer weggrijden. Enkele dagen later wist deze zich te herinneren dat de wegluchtende man de liftmonteur was. De politie hield Ferdinand L. de volgende dag aan.

Volgens de inbreker zat er niet 100.000 maar 50.000 euro in het kluisje. Dat geld en de sieraden heeft hij de avond na de kraak aan zijn schuldeiser, ene Kees, gegeven bij wie hij een gokschuld van 65.000 euro had. De inbreker zegt niet meer te weten hoe hij 'Kees' kan bereiken. „Ook al zou ik wel weten wie hij is en waar hij woont, dan zou ik dat niet zeggen. Daarmee zou ik mijn eigen doodvonnis tekenen“, zo verklaarde hij bij de politie.